

กรมศึกษาธิการ

พระราชนิพนธ์ ภาษิตการ ย่อ

บริเฉท ที่ ๑

ตั้งแต่จุลศักราช ๗๑๒ จนถึง ๑๑๒๙

สำหรับนักเรียนประโยค ๑ ชั้น ๓

ตรวจแก้ แล้ว

พิมพ์ครั้งที่ ๑

๒๐๐๐ ฉบับ

ราคาเล่มละ ๑ บาท

วัดโกสินทรศก ๑๒๐

โรงพิมพ์พิศาดบรรณนิทัศน์

พ. ๑๕

กรมศึกษาธิการ

พระราชพงษาวดารย่อ

บริเฉทที่ ๑

ตั้งแต่จุลศักราช ๙๑๒ จนถึง ๑๑๒๘

สำหรับนักเขียนประโยค ๑ ชั้น ๓

ตรวจแก้แล้ว

พิมพ์ครั้งที่ ๒

๒๑๐๘๖๖

ราคาเล่มละ ๑ บาท

รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

โรงพิมพ์พิศาดบรรณนิล

สาร บาน พระ ราช พงษาวดาร สยาม บริ เนท ที่ ๑

๑	สาร บาน พระ ราช พงษาวดาร สยาม บริ เนท ที่ ๑	ขึ้น หน้า	ก
๑	บาน พแนก พระ ราช พงษาวดาร	ขึ้น หน้า	ข
๑	ตาราง สำหรับ ท่อง คัมภีร	ขึ้น หน้า	ฆ
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง)	ขึ้น หน้า	๑
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระ ราเมศวร (ครั้งที่ ๑)	ขึ้น หน้า	๒
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพัว)	ขึ้น หน้า	๓
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระ เจ้า ทอง จันทร	ขึ้น หน้า	๔
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระราเมศวร (ครั้งที่ ๒)	ขึ้น หน้า	๕
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระเจ้า ราม ราช ธิราช	ขึ้น หน้า	๖
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จพระอินทร์ ราช ธิราชที่ ๑ (พระนครอินทร์)	ขึ้น หน้า	๗
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระ บรม ราช ธิราช ที่ ๒ (พระเจ้า สยาม พระ ยา)	ขึ้น หน้า	๘
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระ บรม ไตร โถกนารด	ขึ้น หน้า	๑๐
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระ อินทราชาที่ ๒	ขึ้น หน้า	๑๒
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พระบรมราชา)	ขึ้น หน้า	๑๓
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระ บรม ราช ามหา พุทธางกูร	ขึ้น หน้า	๑๔
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระ รัชฎา ธิราช กุมาร	ขึ้น หน้า	๑๕
๑	แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระ ไชย ราช ธิราช	ขึ้น หน้า	๑๖

- ๑ แผ่นดิน ส้ม เค็จ พระ ยอดฟ้า ขึ้น หน้า ๑๖
- ๑ แผ่นดิน ขุน วรวงษา (ยกจาก ลำดับ กระษัตริย์) ขึ้น หน้า ๑๗
- ๑ แผ่นดิน ส้มเค็จ พระ มหาจักร พรต (ครั้งที่ ๑) ขึ้น หน้า ๑๘
- ๑ แผ่นดิน ส้มเค็จ พระ มหิน ทรา จิราช (ครั้งที่ ๑) ขึ้น หน้า ๒๖
- ๑ แผ่นดิน พระ มหาจักร พรต (ครั้งที่ ๒) ขึ้น หน้า ๒๘
- ๑ แผ่นดิน ส้มเค็จ พระ มหินทรา จิราช (ครั้งที่ ๒) ขึ้น หน้า ๓๑
- ๑ แผ่นดิน ส้มเค็จพระธรรมเพ็ชที่ ๑ (พระมหาธรรมราชา) ขึ้น หน้า ๓๓
- ๑ แผ่นดิน ส้มเค็จ พระ ธรรมเพ็ช ที่ ๒ (พระนเรศวร) ขึ้น หน้า ๔๓
- ๑ แผ่นดิน ส้มเค็จ พระธรรมเพ็ช ที่ ๓ (พระเชกาทศครู) ขึ้น หน้า ๕๐
- ๑ แผ่นดิน ส้ม เค็จ พระ ธรรมเพ็ช ที่ ๔ (เจ้าฟ้า ศรีเสาวภาคย์) ขึ้น หน้า ๕๒
- ๑ แผ่นดิน ส้มเค็จพระบรมราชาที่ ๑ (พระเจ้าทรงธรรม) ขึ้น หน้า ๕๓
- ๑ แผ่นดิน ส้มเค็จ พระบรมราชาที่ ๒ (พระเชษฐาธิราช) ขึ้น หน้า ๕๖
- ๑ แผ่นดิน ส้ม เค็จ พระ อาทิตย วงษ์ ขึ้น หน้า ๕๘
- ๑ แผ่นดิน ส้ม เค็จ พระ ธรรมเพ็ช ที่ ๕ (พระเจ้า ปราสาททอง) ขึ้น หน้า ๕๙
- ๑ แผ่นดิน ส้มเค็จ พระ ธรรมเพ็ช ที่ ๖ (เจ้าฟ้าไชย) ขึ้น หน้า ๖๓
- ๑ แผ่นดิน ส้มเค็จ พระ ธรรม เพ็ช ที่ ๗ (พระศรีสุธรรมราชา) ขึ้น หน้า ๖๓
- ๑ แผ่นดิน ส้ม เค็จ พระ รา มา ชินดี ที่ ๓ (พระนารายณ์คองที่ ๑) ขึ้น หน้า ๖๔

- ๑ แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ (พระนารายณ์ตอนที่ ๒)
ชั้นนำ ๗๖
- ๑ แผ่นดินสมเด็จพระมหาบุรุษย์ (พระเพทราชา) ชั้นนำ ๘๕
- ๑ แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (ขุนหลวงสรศักดิ์) ชั้นนำ ๙๔
- ๑ แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ (ขุนหลวงท้ายสระ) ชั้นนำ ๙๕
- ๑ แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (พระบรมโกศ)
ชั้นนำ ๙๗
- ๑ แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ (กรมขุนพรพินิจ)
ชั้นนำ ๑๐๕
- ๑ แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ (พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์)
ชั้นนำ ๑๐๗
- ๑ บอกแก้คำผิด ชั้นนำ ๑ (ท้าย)

บานแพนง

๑ หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับนี้ มีรับสั่งพระเจ้าที่นั่ง
ยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ อธิบดีกรมศึกษาธิการ โปรด
เกล้าฯ ให้ข้าพเจ้าเรียบเรียงขึ้นใหม่ ไว้สำหรับแปลฉบับฝึก
สอนกุดบุตรผู้ศึกษาในสำนักโรงเรียนทั้งปวง โดยพระประสงค์
เพื่อจะให้แปลประโยชน์แก่การเล่าเรียนให้นักเรียนมีความรู้
รอบคอบกว้างขวางยิ่งขึ้นไป

หนังสือ ฉบับ นี้ แต่ง เป็น ความ ย่อ แด ใช้ ถ้อย คำ อัน ง่าย พอส ม
 ควร แก่ กุณบุรุษ จะ เถา เรียน ได้ เก็บ ใจ ความ ตาม ใน หนังสือ พระ
 ราช พงษาวดาร ซึ่ง พระเจ้า ไอยกา เธอ กรม ส้ม เต็จ พระประมา
 นุชิตชิ โนรส ทรง เรียบ เรียง แด พระ ราช พงษาวดาร กรุง รัตน
 โกสินทร์ ที่ เจ้า พระยา ทิ พากรวงศ์ เรียบ เรียง ไว้ นั้น เปน สำเนา
 แล้ว สอด ส่วน กับ หนังสือ พง ษาวดาร ฉบับ อื่น อีก หลาย ฉบับ

ใจ ความ ใน หนังสือ ฉบับ เดิม ๆ ที่ กล่าว เปน ภา ฎิหารย์ แด เปน
 เรื่อง การ เบ็ด เค็ดดี มี หลาย แห่ง ข้า พเจ้า เห็น ส้ม ควร ที่ จะ ตัด รอน
 ได้ จึง ได้ ยก เสีย บ้าง เพื่อ จะ มิ ให้ เนื้อ ความ ยืด ยาว เกิน กว่า
 ที่ จะ ต้อง การ ใช้ ใน ฉบับ ตำ หรับ เริ่ม เถา เรียน เมื่อ กุณบุรุษ มีความ
 รู้ แล้ว ก็ คง จะ ได้อ่าน ฉบับ อื่น ๆ ต่อ ไป ใน ภายหน้า

อนึ่ง หนังสือ ซึ่ง ข้า พเจ้า ได้ เรียบ เรียง ฉบับ นี้ พระเจ้า น้อง ยา
 เธอ กรม หมื่น ตำรง ราชานุภาพ ได้ ทรง ช่วย ตรวจ ตรา แก้ไข แด
 ทรง สอด กับ พงษาวดาร แด เรื่อง ราว กรุง สยาม ที่ ลงพิมพ์ เปน
 ภาษา อัง กฤษ ด้วย อีก หลาย ฉบับ ความ ข้อ โต้ ที่ หนังสือ เดิม วิปลาศ
 คลาดเคลื่อน สอด ส่วน ได้ พยาน จาก หนังสือ อื่น ได้ ความ เปน อย่าง
 หนังสือ เชื่อ ถือ เปน ความ จริง ได้ ก็ ได้ แก้ไข ไปตาม ที่มี หลักฐาน
 นั้น คง แห่ง ไต แม้ว่า ความ ไม่ ต้อง กัน ถ้า ไม่มี หลัก ฐาน ควร เชื่อ
 เปน แน่แท้ ได้ ก็ คง ไว้ ตาม ฉบับ เดิม มิ ได้ แก้ไข

อนึ่ง ได้จัด เปน คำ ถาม ไว้ ใน ท้าย บท หนึ่ง ๆ ตาม อย่าง พงษา
วสาร ฉบับ สอน นักเรียน ของ ชาต อื่น ๆ ที่ ทำ เปน แบบ ไว้ สำหรับ
อาจารย์ จะได้ สอบถาม ศิษย์ ให้ จำ ความ ได้ แน่น ย่า

แต่ ใน พงษาวดาร ที่ แต่ง ใหม่ นี้ ได้ แบ่ง เปน สอง บริ เฑท ใน
ส่วน บริ เฑท ที่ ๑ จับ ใจ ความ ตั้งแต่ จุฬ ศักราช ๗๑๒ ปี สร้าง
กรุง ทวาร วดี เปน ต้น มา จนถึง จุฬ ศักราช ๑๑๒๙ ปี กรุง ทวาร
วดี เสีย แก่ พม่า ซ้ำ คึก เปน ที่ สุด ความ ใน บริ เฑท ที่ ๒ จับ ตั้งแต่
จุฬ ศักราช ๑๑๒๙ ปี ใน ระหว่าง เมื่อ แผ่น ดิน สยาม ยัง เปน สมัย
จตุร จน ปราบ ปราบ ซ้ำ คึก สัตว์ เรียบ ร้อย ตั้งแต่ พระ นคร วร ชน ชิน
ใน ประเทศ บาง กอก คด ดิน มา จนถึง จุฬ ศักราช ๑๒๓๐ ปี เปน ที่ สุด
ใน บริ เฑท ที่ ๒ เมื่อ เรียบ เรียง ใน ส่วน บริ เฑท ที่ ๑ จบ ลง แล้ว
จึง ไป รด เกด ๆ ให้ ลง พิมพ์ ที่ ศึกษา พิมพ์ การ ครั้ง ที่ หนึ่ง ๑๐๐๐ ฉบับ
แต่ ก้อย คำ ดำ นวน ยัง ไม่ ถูก ต้อง เรียบ ร้อย ที่ เดียว เพราะ เปน การ
รีบ ทำ จะ ให้ ทัน ใช้ คราว หนึ่ง ก่อน ต่อ เมื่อ จะ ลง พิมพ์ ใหม่ ใน ครั้ง
ที่ สอง จึง จะ ได้ แก่ ไซ้ ตรวจ คราว ต่อ ไป อีก

หม่อม ราช วงษ์ เบี้ย

ออก ฟัง ศึกษา การ

กรุงเทพ ฯ

ณ วัน พุศ ๒๒๒๒ ค่ำ เดือน สิบ สอง ปี ๒๒๒๒ จุฬ ศักราช ๑๒๔๙

สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม

พระยศ	พระนาม	ด้วยราช	อยู่ในราช	พระชนม์	ศักราช
ที่		จักร	สมัย		รัตน
	พระบรมราชวงษ์เชยงราย				ใหม่ ๑๗๖๖
๑	พระเจ้าอยู่หัว (เมืองเทพนคร)	๑๗๖๖	๖ ปี	—	๑๗๖๖
๒	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑	๑๗๖๗	๗ ปี	๕๖ ปีเศษ	๑๗๖๗
๓	สมเด็จพระนางเมศวร (ทรงกิจ)	๑๗๖๘	๘ ปี	—	๑๗๖๘
๔	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑	๑๗๖๙	๙ ปี	ไม่ปรากฏ	๑๗๖๙
๕	สมเด็จพระเจ้าทองคำขาว	๑๗๗๐	๑๐ ปี	๑๕ ปี	๑๗๗๐
๖	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒	๑๗๗๑	๑๑ ปี	ไม่ปรากฏ	๑๗๗๑
๗	สมเด็จพระเจ้าบรมราชาธิราชที่ ๑	๑๗๗๒	๑๒ ปี	ไม่ปรากฏ	๑๗๗๒
๘	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒	๑๗๗๓	๑๓ ปี	ไม่ปรากฏ	๑๗๗๓
๙	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	๑๗๗๔	๑๔ ปี	ไม่ปรากฏ	๑๗๗๔

สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม

กระษัตริย์ ที่	พระนาม	เสวยราช ศักราช	อยู่ในราช สมบัติ	พระชนม ายุ	สวรรคต
๑๗	พระบรมราชวงศ์ไทยเสวยราช	๑๑๕	๒๒ ปี	๗๖ ปีเศษ	๑๕๐
๑๘	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๑	๑๕๐	๑๕ ปี	๕๐ ปีเศษ	๑๕๕
๑๙	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒	๑๕๕	๑๕ ปี	๕๒ ปีเศษ	๑๖๓
๒๐	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓	๑๖๓	๑ ปี กับ ๒ เดือน	ไม่ปรากฏ	๑๖๔
๒๑	พระบรมราชวงศ์ทรงรวม	๑๖๔	๒๕ ปีเศษ	ไม่ปรากฏ	๑๖๕
๒๒	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑	๑๖๕	๑ ปี กับ ๗ เดือน	ไม่ปรากฏ	๑๖๖
๒๓	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๒	๑๖๖	๖ เดือน	๒๖ ปีเศษ	๑๖๗

สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม

๑

กระษัตริย์ ปีที่	พระนาม	อายุ ราช ศักราช	อยู่ในราช สมบัติ	พระชนม์	สวรรคต ศักราช
๒๔	พระบรมราชวงศ์ปราสาททอง	๙๙๒	๒๒ ปี	ไม่ปรากฏ	๑๐๑๗
๒๕	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕	๑๐๑๗	๙๙ ได้ชน	ไม่ปรากฏ	๑๐๑๘
๒๖	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๖	๑๐๑๘	๒๒ เดือน	ไม่ปรากฏ	๑๐๑๙
๒๗	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๗	๑๐๑๙	๒๐ วัน	๕๑ ปี	๑๐๒๐
๒๘	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓	๑๐๒๐	๒๒ ปี	๗๑ ปีเศษ	๑๐๒๑
๒๙	พระบรมราชวงศ์บ้านพลพุดอง (เขมร)	๑๐๒๑	๑๕ ปีเศษ	๗๑ ปีเศษ	๑๐๒๒
๓๐	สมเด็จพระมหาบรมย	๑๐๒๒	๙ ปี	๕๒ ปี	๑๐๒๓
๓๑	พระบรมราชวงศ์ปราสาททอง (ต่อไป)	๑๐๒๓	๒๒ ปี	๕๒ ปีเศษ	๑๐๒๔
๓๒	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘	๑๐๒๔	๒๒ ปี	๕๒ ปีเศษ	๑๐๒๕
๓๓	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓	๑๐๒๕	๒๒ ปีเศษ	๗๕ ปีเศษ	๑๐๒๖

สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม

พระยศ	พระนาม	เลขราช ศักราช	อยู่ในราช สมบัติ	พระชนม์	สวรรคต
๓๒	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑	๑๑๒๐	ไม่ถึงปี	—	๑๑๒๑
๓๓	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๒	๑๑๒๑	๑ ปี	ไม่ปรากฏ	๑๑๒๔
๓๔	พระบรมราชาองค์ที่ ๑				
	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑				
๓๕	พระบรมราชาองค์ที่ ๑ กรมการเมือง	๑๑๓๐	๑๕ ปี	๑๕ ปี	๑๑๔๓
	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ กรมการเมือง				
๓๖	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ กรมการเมือง	๑๑๔๔	๒๗ ปี	๒๗ ปี	๑๑๕๑
	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ กรมการเมือง				
๓๗	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ กรมการเมือง	๑๑๕๑	๑๕ ปีเศษ	๑๕ ปีเศษ	๑๑๕๖
	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ กรมการเมือง				
๓๘	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ กรมการเมือง	๑๑๕๖	๒๗ ปี	๒๗ ปี	๑๑๖๓
	สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ กรมการเมือง				

สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม

พระบรมฉายาลักษณ์	พระนาม	เสวยราชย์	อยู่ในราชย์	พระชนม	สวรรคต
๓๕	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา มงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๒๑๓	๑๗ ปี ๖ เดือน	๒๕ ปี	๑๒๓๐
๓๖	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว	๑๒๓๐			รัชกาลที่ ๔ แห่ง ราชวงศ์จักรี

กระทรวง ธรรมการ

กระทรวงมหาดไทย

ฉันทิน พระเจ้าอยู่หัว ทรง สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑

๑ ประเทศสยามนี้ แบ่งโบราณ บางคราว ก็แบ่งเป็นหลาย
อาณาจักร มี พระมหากษัตริย์ ครองครอง ต่าง กัน เช่น กับ เมือง
พุก ไชยบุรี เมืองสุพรรณบุรี เมืองเพชรบุรี เมือง
พุก ศรีธรรมราช เมืองจันทบุรี เมืองฉะเชิงเทรา เมือง
กาญจนบุรี เมือง นครราชสีมา เมืองพระพิษณุโลก เมือง
สุโขทัย เหล่านี้ เป็น ต้น ก็เคย เป็นเมืองนี้ พระมหากษัตริย์ ครอง
ครอง ต่าง อาณาเขต กันบ้าง รวม กันบ้าง บาง คราว เมื่อ
พระมหากษัตริย์ ใน ประเทศ เขมร มี อำนาจ ครอบ ครอบ ครอบ
นี้ ไป เป็น เมือง ขึ้น ประเทศสยาม ก็ รวม อยู่ใน ประเทศ เขมร
บาง คราว พระมหากษัตริย์ ใน ประเทศ สยามเอง มี อำนาจ ก็ ครอบ ครอบ
ครอบ รวม อาณาเขต เหล่านี้ เข้า อยู่ใน ขอบ ภายใต้อำนาจ ของ พระ
มหากษัตริย์ พระ องค์ นั้น บาง คราว พระมหากษัตริย์ ใน ประเทศ ลาว มี
อำนาจ ก็ได้ อาณาเขต ครอบ ครอบ ใน ประเทศ สยาม ปรากฏ
อยู่ใน เรื่อง รวบรวมโบราณ คือ พระราชพงษาวดารเหนือเป็น ต้น
แต่เรื่อง รวบรวมที่นี้ ปรากฏ อยู่ ไม่ ใคร คิด ต่อ กัน ได้แก่ พอ เป็น
เท่า ความ ต่อ ถึง ตั้งแต่ เมื่อ สืบสร้าง กรุง ทวารวดี แล้ว มา
เรื่อง รวบรวม คือ คิด ต่อ แน่นนอน ว่า พระราชพงษาวดารเหนือ
ใน สมัย เมื่อ ก่อน สืบสร้าง กรุง ทวารวดี นั้น พระมหากษัตริย์ ใน
พุก ไชยบุรี ประเทศ ลาว พงศ์ คำ ครอบ ครอบ ตลอด ประเทศ

สยาม มีอำนาจ มาก ได้ อาณาเขต กว้าง ขวาง ข้าง ได้ ตลอด
 ถึง ประเทศ มาตยา เมือง มอญ แด่เมือง ทวาย ฝ่าย ตะวันออก ถึง
 ประเทศ เขมร ฝ่าย เหนือ จน ถึง ประเทศ ลาว ฝ่าย ตะวันตก ถึง
 ประเทศ ชวา มดากา เมือง หลวง ของ ประเทศ สยาม ใน เวลานั้น ตั้ง
 อยู่ ที่ เมือง เทพ นคร ริม ฝั่ง น้ำ เจ้า พระ ยา ได้ เมือง ตก
 เดียว นี้ กระษัตริย์ ครอบ ครอบ ราช สมนันตี สืบ พระ วงษ์ ต่อ มา หลาย
 พระ องค์ จน ถึง พระ เจ้า อุ ทอง เปน พระ เจ้า แผ่นดิน เมื่อ
 จุลศักราช ๙๐๖ ปี เสวย ราช สมนันตี อยู่ ณ เมือง เทพ นคร ได้ ๒ ปี
 จึง ทรง พระ ประทาน ว่า เมือง เทพ นคร นั้น ตั้ง อยู่ ใน ที่ ดอน นก
 ราช ภูร พื่อ คำ พานิช จะ ไป มา คำ ขาย ยาก แด่ ถ้า เกิด การ รบ รบ
 จะ เขา เปน ที่ นั้น ตั้ง ตั้ง รับ ข้าง คัก คัก ทุ ก ยาก จึง ทรง พระ ราช
 ดำริ ให้ จะ สร้าง เมือง หลวง ใหม่ เลื่อน ลง มา ข้าง ใต้ ให้ เปน ที่
 คับ ขัน มีน คง ดำ สำหรับ ตั้ง ตั้ง แต่ ให้ เปน ที่ ทาง ไป มา คำ
 ขาย ง่าย ด้วย จึง รับ ตั้ง ให้ ข้าง หลวง ลง มา เทียว หา ประเทศ
 อัน เปน ไชย ภูมิ ตาม พระ ราช ประสงค์ ข้าง หลวง ลง มา ตรวจ ดู
 เห็น ว่า คำ บด หนอง โสน เปน ที่ ไชย ภูมิ ดี กลับ ขึ้น ไป ทูล
 พระ เจ้า อุ ทอง ๆ จึง ส่ง ตั้ง ลง มา ตั้ง พลับ พลา ประทับ ที่ คำ บด
 เวียง เหล็ก ใกล้ กับ คำ บด หนอง โสน แล้ว ให้ สร้าง
 เมือง ขึ้น ที่ คำ บด หนอง โสน เมื่อ จุลศักราช ๙๑๒ ปี ครั้น
 สร้าง เสร็จ แล้ว จึง ให้ เรียก ชื่อ เมือง ใหม่ นั้น ว่า นคร เทพ
 มหา นคร บวร ทวาร วาดี ศิริ อยุธา แด่ เรียก กัน ใน ภาย หลัง
 นี้ ว่า กรุง ทวาร วาดี (คือ กรุง เก้า เมือง นี้) พระ เจ้า อุ ทอง

เสด็จ ขึ้นเสวยราชสมบัติ ในกรุงทวารวดี มีพระนามใหม่ว่า
 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แล้วจึงโปรดฯ ให้ขุนหลวงพงส์
 ซึ่งเป็นพี่พระมเหสี ออกไปครองเมืองสุพรรณบุรี โปรดฯ
 ให้พระราเมศวร ซึ่งเป็นพระราชโอรส ออกไปครอง
 เมืองดพบุรี ภายหลังประเทศเขมรเป็นขบถ จึงโปรด
 ให้พระราเมศวร แลขุนหลวงพงส์ ยกทัพไปตีได้เมือง
 เขมรมาเป็นเมืองขึ้นอีก แต่ได้ทรงทูลบำรุงศาสนา โปรดฯ
 ให้สร้างวัดขึ้นที่พลับพลาตำบลเวียงเหล็กวัด ๑ ชื่อวัดพุทธไส
 สวรรค์ แล้วสร้างวัดน้ำแก้ว อีกวัด ๑ สมเด็จพระรามา
 ธิบดีที่ ๑ เสด็จราชสมบัติในกรุงทวารวดีได้ ๒๐ ปีพระชนม
 ายุได้ ๕๖ ปีก็เสด็จสวรรคต ในจุลศักราช ๗๓๑ ปี

คำถาม

๑. ถามว่า ประเทศสยามนี้ แต่เดิมเป็นอย่างไรบ้าง
๒. ถามว่า กระษัตริย์ที่สร้างกรุงเก่าขึ้น แต่เดิมเสด็จ
อยู่ที่ไหน
๓. ถามว่า อาณาเขตประเทศสยาม เมื่อสร้างกรุงเก่า
ทอดถึงไหนบ้าง
๔. ถามว่า กระษัตริย์ที่สร้างกรุงเก่า พระนามเดิมอย่างไร
พระนามใหม่อะไร
๕. ถามว่า กรุงเก่าสร้าง ในจุลศักราชเท่าใด

- ๖ ถามว่า พระเจ้าอยู่หัวของ รมั ให้ใคร ครอง เมือง สุพรรณ
บุรี แล ให้ใคร ครอง เมือง ลพบุรี
- ๗ ถามว่า ในแผ่นดิน สมเด็จพระ รามาธิบดี ที่ ๑ ไทยรบ
กับใคร บ้าง
- ๘ ถามว่า พระเจ้าอยู่หัวของ สร้าง วัด ที่ วัด วัด อะไร บ้าง
- ๙ ถามว่า พระเจ้าอยู่หัวของ เสวย ราชสมบัติ ในเมือง เทพ
นคร ที่ บั๊ กรุงเก่า ที่ บั๊
- ๑๐ ถามว่า พระเจ้าอยู่หัวของ สวรรคต จุดศักราช เท่า ไหร่
พระชนม์ เท่า ไหร่

แผ่นดินสมเด็จพระ รามาธิบดี (ครั้งที่ ๑)

ข้าราช การ ตั้งเชิญเสด็จ พระรามธิบดี ลง มาแต่ เมือง ลพบุรี
ขึ้น เสวย ราชสมบัติ ข้าพ ทราบ ไป ถึง ขุน หลวง พงษ์ ซึ่ง ครอง
เมือง สุพรรณ บุรี ที่ ไม่ยิน ยอม จึง ยก ททัพ เข้า มา
กรุง ทวาร วดี ฝ่าย สมเด็จพระ รามาธิบดี มิได้ ต่อสู้ ทูล
ถวาย ราชสมบัติ แก่ ขุน หลวง พงษ์ แล้ว กลับ ขึ้น ไป ครอง
เมือง ลพบุรี อยู่ ตาม เดิม

คำถาม

- ๑ ถามว่า ใคร ลง มาจาก เมือง ลพบุรี แล้ว ขึ้น เสวย ราชสมบัติ
- ๒ ถามว่า ใคร ยก กอง ททัพ เข้า มา จาก เมือง สุพรรณ บุรี

๓ ถ้ามว่า เหตุใด สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ จึงไปครองเมือง
ทพบุรี อยู่ตามเดิม

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑

ขุนหลวงพะงั่ว กษัตริย์ครองราชสมบัติ เมื่อจุลศักราช ๗๓๒ ปี
เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชา
ธิราชที่ ๑ ในแผ่นดินนั้น ได้เสด็จยกทัพหลวงไปตี
หัวเมืองฝ่ายเหนือ แลเมืองลาวเป็นหลายคราว มีไชยชนะ
ได้เมืองขึ้นเป็นอันมาก สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑
อยู่ในราชสมบัติ ๑๓ ปี ก็สวรรคตในจุลศักราช ๗๔๕ ปี

คำถาม

- ๑ ถ้ามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ ขึ้นครองราช
สมบัติ เมื่อจุลศักราชเท่าใด
- ๒ ถ้ามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ นั้น คือผู้ใด
- ๓ ถ้ามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ สวรรคตจุล
ศักราชเท่าใด

แผ่นดินพระเจ้าทองจันทร์

ข้าราชการจึงเชิญ เจ้าทองจันทร์ ซึ่งเป็นพระราชโอรส
ของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ ขึ้นครองราชสมบัติ
ได้ ๗ วัน พอสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ ยกกองทัพลงมาจาก

เมือง ถพบุรี จับ เจ้าทองจันทร์ได้ ให้สำเร็จโทษเสีย เจ้าทองจันทร์
พระชนม์ได้ ๑๕ ปี

คำถาม

๑. ถาม ว่า เจ้าทองจันทร์ ได้ครองราชสมบัตินั้น กับผู้ใด
๒. ถาม ว่า เจ้าทองจันทร์ ครองราชสมบัติได้เท่าใด พระ
ชนม์ได้เท่าใด

แผ่นดินสมเด็จพระราเมศวร (ครั้งที่ ๒)

สมเด็จพระราเมศวร ขึ้นครองราชสมบัติในจุลศักราช ๗๔๔ ปี
เสด็จยกกองทัพไปตีเมืองเชียงใหม่นั้น ได้ครอบครองผู้คนเป็น
อันมากแล้วเสด็จกลับพระนครโปรดให้สร้างวัดมหาธาตุ
วัด ๑ ในครั้งนั้นเจ้าเมืองเขมรกลับเป็นชนดยกทัพมาตีหัวเมือง
ฝ่ายตะวันออก กวาดเอาครอบครองไปได้มาก สมเด็จพระรา
เมศวรจึงเสด็จยกทัพไปตีเมืองเขมร ได้แล้วเสด็จกลับพระนคร
ให้สร้างวัดภูเขาทองขึ้นอีกวัด ๑ สมเด็จพระราเมศวร อยู่ใน
ราชสมบัติ ๖ ปีก็สวรรคต ในจุลศักราช ๗๔๙ ปี

คำถาม

๑. ถาม ว่า สมเด็จพระราเมศวร ได้ครองราชสมบัติ ครั้งที่ ๒
จุลศักราชเท่าใด

- ๒ ถาม ว่า ในแผ่นดิน สมเด็จพระรามาธิบดี ไทย ยกทัพ
ไป รบ เมือง ไค บ้าง
- ๓ ถาม ว่า สมเด็จพระรามาธิบดี สร้าง วัด ที่ วัด ๆ อะไรบ้าง
- ๔ ถาม ว่า สมเด็จพระรามาธิบดี สวรรคต จุดศักราชเท่าใด

แผ่นดิน สมเด็จพระเจ้า ราม ราชธานี

พระเจ้า ราม ราช ไอรัด ได้ครอง ราชสมบัติ ใน จุด ศักราช ๗๔๙ ปี
ทรง พระนาม ว่า สมเด็จพระเจ้า ราม ราชธานี ครั้น อยู่มา
สมเด็จพระเจ้า รามราชธานี ทรง พระพิโรธ เจ้าพระยามหา
เสนา มีรับสั่ง ให้จับ เจ้าพระยามหาเสนา ๆ นั้น ได้ จึง ไป ช้อง สุน
ผู้ คน ยก เข้า ปล้น พระนคร ได้ เห็น ระเทศ สมเด็จพระเจ้า ราม
ราชธานี ออกเสีย จาก ราชสมบัติ ใน จุด ศักราช ๗๖๓ ปี

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า สมเด็จพระเจ้า ราม ราชธานี ได้ ครอง ราช
สมบัติ จุด ศักราช เท่าใด
- ๒ ถาม ว่า เหตุ ที่ สมเด็จพระเจ้า ราม ราชธานี ต้อง ออก
จาก ราชสมบัติ นั้น อย่างไร
- ๓ ถาม ว่า สมเด็จพระเจ้า ราม ราชธานี ออก จาก ราช
สมบัติ จุด ศักราช เท่าใด

แผ่นดินสมเด็จพระอินทรวรราชาที่ ๑

พระยา มหาเสนา จังเจิญ พระนคร อินทรวรราชา น้า ของสมเด็จพระ
พระบรมราชาธิราชที่ ๑ มาแต่เมืองสุพรรณบุรี ขึ้นครองราชสมบัติ
ในจุลศักราช ๗๒๓ ปี ทรงพระนามว่าสมเด็จพระอินทรวรราชา
ที่ ๑ โปรดฯ ให้พระจ้ำรามที่ตั้งอยู่เหนือระเทศ ไปครองเมือง
ปทาคูงาน แด่ให้พระราชโอรสของพระองค์ทั้ง ๓ คือเจ้าอ้ายพระยา
ไปครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้าอู๋พระยาไปครองเมืองสวรรคบุรี
เจ้าสามพระยาไปครองเมืองไชยนาทบุรี สมเด็จพระอินทรวร
ราชาที่ ๑ อยู่ในราชสมบัติ ๑๗ ปีเศษถึงสวรรคต ในจุลศักราช
๗๔๐ ปี ฝ่ายเจ้าอ้ายพระยา เจ้าอู๋พระยา ทราบว่า
สมเด็จพระราชบิดาสวรรคต ต่างพระองค์ก็ยกทัพเข้ามาหมาย
จะชิงราชสมบัติ พอยกมาถึงพระนครพร้อมกัน ก็เข้าสู้รบ
กันสิ้นพระชนม์ในที่รบด้วยกันทั้ง ๒ พระองค์

คำถาม

๑. ถามว่า สมเด็จพระอินทรวรราชาที่ ๑ ได้ครองราชสมบัติ
จุลศักราชเท่าใด
๒. ถามว่า พระบรมราชาธิราชต้องไปอยู่ที่ไหน
๓. ถามว่า พระราชบุตรทั้ง ๓ นั้น โปรดฯ ให้ผู้ใดไป
ครองเมืองใด
๔. ถามว่า สมเด็จพระอินทรวรราชาสวรรคต จุลศักราชเท่าใด

๕. ถามว่า เมื่อ สมเด็จพระอินทราชา สวรรคตแล้ว ใคร
มาขึ้นสมบัติแก่กัน

แผ่นดิน สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒
ขึ้นราชการจึงไปเชิญเสด็จเจ้าสามพระยา ซึ่งเป็นพระราช
โอรสที่ ๓ ของสมเด็จพระอินทราชาที่ ๑ มาแต่เมืองไชยนาท
บุรีขึ้นครองราชสมบัติ ในจุลศักราช ๗๘๑ ปีครองพระนาม
เจ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ เมื่อจุลศักราช ๗๘๓ ปี
พระองค์เสด็จยกทัพหลวง ไปตีเมืองพระนครหลวงใน
ประเทศเขมรได้ ให้พระนครอินทราชาโอรสอยู่ครองเมืองพระ
นครหลวง แล้วกวาดครอบครัวเข้ามาด้วยเป็นอันมาก แล้ว
ให้สร้างวัดมเหยงคณ์วัด ๑ ครั้นเมื่อจุลศักราช ๗๙๐ ปี เสด็จ
ไปตีเมืองเชียงใหม่วีร ๑ ยังไม่ได้ พอทรงพระประชวร
ก็เสด็จทิพลงมา ถวายมาอีกสองปีเสด็จไปตีอีกครั้งหนึ่ง
ได้เมืองเชียงใหม่มากกวาดครอบครัวมาพระนครเป็นอันมาก แล
ได้สร้างวัดราชบูรณาวาสวัด ๑ ในที่ถวายพระเพลิงพระศพพระ
เชษฐาธิราชทั้ง ๒ พระองค์ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒
อยู่ในราชสมบัติได้ ๑๒ ปีเศษสวรรคตในจุลศักราช ๗๙๖ ปี

คำถาม

๑. ถามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ ได้ครองราช
สมบัติในจุลศักราชเท่าใด

- ๒ ถามว่า เสด็จ ยกทัพ ทดลอง ไปตี เมือง ไต บ้าง
 ๓ ถามว่า ทรงสร้าง วัดอะไร บ้าง
 ๔ ถามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่ ๒ สวรรคต
 ศักราชเท่าใด

แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
 พระราเมศวรราชโอรส ขึ้นครองราชสมบัติ ในจุลศักราช
 ๙๔๖ ปี ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรง
 สร้างพระราชวังขึ้นใหม่ฝ่ายริมแม่น้ำ แล้วทรงอุทิศพระราช
 วังเก่าทำเป็นวัด ชื่อวัดพระศรีสรรเพชญ์ แล้วทรงตั้ง
 พระราชกำหนด จัดตำแหน่งข้าราชการ ให้เป็นฝ่ายทหาร
 แดฝ่ายพลเรือน มีเสนาบดีผู้ใหญ่ เป็นที่สมุหพระกลาโหม
 บังคับบัญชาราชการฝ่ายทหาร คน ๑ เสนาบดีผู้ใหญ่ เป็นที่
 สมุหนายก บังคับบัญชาราชการฝ่ายพลเรือน คน ๑ เรียกว่า
 ขรรคมหาเสนาบดี ๆ ทั้ง ๒ นี้เป็นหัวหน้าในข้าราชการทั้งสอง
 ฝ่ายแต่ในข้าราชการทั้งสองฝ่ายนั้น ตั้งเป็นจุลศักราชอีก ๔
 กรม คือ กรมเมือง พระนครบาตเป็นอธิบดีฝ่ายการบ้านเมืองกรม ๑
 กรมวัง พระขรรค์เป็นอธิบดีฝ่ายการพระราชวัง กรม ๑
 กรมนา พระกระษัตริย์เป็นอธิบดีว่ากล่าวไร่นาอาหารกรม ๑
 กรมพระคลัง พระโกษาธิบดี เป็นอธิบดีการพระคลังทั้งปวง แะ
 การค้าขาย การเกี่ยวของด้วยคนต่างประเทศกรม ๑ แดกรมพระคลัง
 นี้คือเมื่อภายหลังมาช้านาน จึงได้เรียกว่า กรมท่า แดงเรียก

อยู่จนทุกวันนี้ อนึ่ง สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้ทรงตั้ง
 พระราชกำหนด ตำแหน่ง ศักดินา ข้าราชการ ด้วย เป็นต้น ที่จะมีพระ
 ราชกำหนด ตำแหน่ง ข้าราชการ แต่ ศักดินา แต่ครั้งนั้น มา
 แด่ ทรงพระราชอุทิศ ที่ ซึ่ง ถวาย พระเพลิง สมเด็จพระรามา
 ธิบดีที่ ๑ สร้างเป็น พระอาราม ชื่อ วัดพระราม วัด ๑ เมื่อ
 จตุศักราช ๘๐๙ ปี มหาราชเจ้าเมืองเชียงใหม่ ยกกองทัพ
 ลงมาตีเมืองพระพิษณุโลกย์ แต่เมืองกำแพงเพชร สมเด็จพระ
 พระบรมไตรโลกนาถกับพระอินทรีราชา ราชโอรส เสด็จ
 ยกกองทัพขึ้นไป ได้รับพ้องกับกองทัพลาวเป็นสามารต
 กองทัพลาวดำเินไปแล้ว ก็เสด็จกลับพระนคร พระ
 องค์ทรงพระราชดำริห์ว่า การรับราชสมบัติที่เสกแผ่นดิน
 มักเหน็ดเหนื่อยให้เจ้านาย ซึ่งมีอำนาจแย่งชิงราชสมบัติกัน
 จนถึงรบพุ่งเป็นศึกกลางพระนครก็มี มิบังควรยิ่งนัก
 จึงพระราชทานอุปราชาธิบดี พระอินทรีราชา สมเด็จพระ
 ราชโอรสเป็นพระมหาอุปราชรับพระราชบัญชา เพื่อจะให้รับ
 ราชสมบัติสืบพระวงศ์ต่อไปเป็นประเพณีที่มีตำแหน่งพระมหา
 อุปราชมาแต่ครั้งนั้น ครั้นเมื่อจุลศักราช ๘๑๑ ปี ทรงสร้าง
 วิหารวัดจุฬามณีขึ้นใหม่แล้วเสร็จ สมเด็จพระบรมไตรโลก
 นาถจึงมอบราชสมบัติแก่พระมหาอุปราชแล้วพระองค์เสด็จ
 ออกทรงผนวชอยู่ ณ วัดจุฬามณี ๘ เดือน จึงเสด็จคืน
 ครองราชสมบัติได้หน่อยหนึ่ง ก็ทรงพระประชวรเสด็จสวรรคต
 ในจุลศักราช ๘๑๑ ปี อยู่ในราชสมบัติทั้ง ๒ ครั้งรวม ๑๖ ปี

คำ ถาม

- ๑ ถามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ด้วยราชสมบัติ จตุศักราชเท่าใด
- ๒ ถามว่า วัดพระศรีสุรเพ็ชร์ เดิมเป็นที่อะไร
- ๓ ถามว่า ในชนบทธรรมนิยมราชการ พระองค์ได้ตั้งขึ้นบ้าง
- ๔ ถามว่า ทำไมพระองค์จึงตั้งพระราชโอรสเป็นพระมหาอุปราช
- ๕ ถามว่า ภายหลังทรงสร้างวัดอะไร
- ๖ ถามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ด้วยราชสมบัติ คราวเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ
- ๗ ถามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สวรรคต จตุศักราชเท่าใด

แผ่นดินสมเด็จพระอินทราชาที่ ๒

พระอินทราชา มหาอุปราช ได้ครองราชสมบัติในจตุศักราช ๔๑๑ ปี ทรงพระนามว่า สมเด็จพระอินทราชาที่ ๒ พระองค์จึงตั้งพระราชโอรสของพระองค์ ทรงพระนามว่า พระบรมราชา เป็นมหาอุปราช รับพระราชบัลลังก์ สมเด็จพระอินทราชาที่ ๒ ครั้นให้พระบรมราชามหาอุปราชยกกองทัพไปตีเมืองทวาย ได้ครั้ง ๑ พระองค์อยู่ในราชสมบัติ ๒๒ ปี ก็สวรรคตในจตุศักราช ๔๓๒ ปี

คำถาม

- ๑ ถามว่า สมเด็จพระอินทราชา ที่ ๒ ครองราชสมบัติ
จุดศักราชเท่าใด
- ๒ ถามว่า โปรดตั้งใครเป็นมหาอุปราช
- ๓ ถามว่า สมเด็จพระอินทราชา ที่ ๒ สวรรคตจุดศักราช
เท่าใด

แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒

พระบรมราชามหาอุปราช ได้ครองราชสมบัติในจุดศักราช
๙๓๒ ปี ทรงพระนามว่า สมเด็จพระราชาธิบดีที่ ๒ พระองค์
ทรงหล่อพระพุทธรูปใหญ่องค์ ๑ สูง ๘ วา หุ้มทองคำทั้งพระองค์
ถวายพระนามว่า พระศรีธรรมเพชร แล้วแต่งคำราชนิพนธ์
สงคราม แต่งตั้งการทูลบำรุงบ้านเมืองขึ้นในครั้งนั้น อีก
หลายประการ โปรดให้พระอาทิตย์พระราชนิเวศน์ เป็น
พระมหาอุปราช รับพระราชบัลลังก์ไปครองเมืองพระพิษณุโลก
สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ อยู่ในราชสมบัติได้ ๕๐ ปีก็สวรรคต
ในจุดศักราช ๙๘๑ ปี

คำถาม

- ๑ ถามว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ เสด็จราชสมบัติ
จุดศักราชเท่าใด

- ๒ ถามว่า ทรงหล่อ พระพุทธรูป ใหญ่ ถวาย พระนาม
ว่าอย่างไร
- ๓ ถามว่า พระองค์ได้ตั้ง คำว่า อันใดไว้ สำหรับ แผ่นดิน บ้าง
- ๔ ถามว่า โปรดให้ ใคร ไปครอง เมือง พระพิษณุ โภชย์
- ๕ ถามว่า สมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๒ อยู่ใน ราชสมบัติกี่ปี
สวรรคต จตุศักราช เท่าใด

แผ่นดิน สมเด็จพระบรมราชา มหาพุทธรังษ

พระอาทิตย์วงศ์ ซึ่งเปน มหาอุปราช ได้ครอง ราชสมบัติ
ใน จตุศักราช ๘๗๑ ปี ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชา
มหาพุทธรังษ พระองค์ครอง ราชสมบัติ มาได้ ๕ ปี ประชวร
ไข้ทรพิษ สวรรคต ใน จตุศักราช ๘๗๕ ปี

คำถาม

- ๑ ถามว่า สมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๒ สวรรคต แล้ว
ใครได้ครอง ราชสมบัติสืบไป
- ๒ ถามว่า สมเด็จพระบรมราชา มหาพุทธรังษ อยู่ใน ราช
สมบัติ กี่ปี สวรรคต จตุศักราช เท่าใด

แผ่นดิน สมเด็จพระวันยา จิราษ กุมาร

ข้าราชการ จึงเชิญ พระวันยา จิราษ กุมาร ซึ่งมีพระชนม์ได้
๕ พรรษา ขึ้นเสวย ราชสมบัติ ใน จตุศักราช ๘๗๕ ปี พอ

ล่วง มาได้ ๕ เดือน พระไชยราชาซึ่งเปนเชื้อพระวงศ์สมเด็จพระ
พระรามาธิบดีที่ ๒ จับสมเด็จพระรัษฎาธิราชกุมาร สำเร็จ
โทษเสียในจุลศักราช ๘๗๖ ปี

คำถาม

- ๑ ถามว่า สมเด็จพระรัษฎาธิราชกุมาร เมื่อได้เสวยราช
สมบัติพระชนม์ได้เท่าใด
- ๒ ถามว่า เหตุใดสมเด็จพระรัษฎาธิราชกุมาร จึงสวรรคต
สวรรคตในจุลศักราชเท่าใด

แผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราช

พระไชยราชาจึงขึ้นครองราชสมบัติ ในจุลศักราช ๘๗๖ ปี
ในแผ่นดินนั้นเกิดเพลิงขึ้นในกรุง ใหม้อยู่ ๓ วันจึงดับได้
คิดจำนวนเรือนโรงถูกไฟไหม้เสีย ที่เพลิงไหม้ในครั้งนั้น
กว่าแสนหลังเรือน ในแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชานั้น
เสด็จยกกองทัพไปตีเมืองเชียงใหม่อยู่นาน ครั้งหนึ่ง
ในจุลศักราช ๘๘๘ ปี เสด็จไปตีเมืองเชียงใหม่นี้ได้แล้วเสด็จ
จะกลับพระนครยังมีทันถึง ก็ประสูติพระโอรสสวรรคต
เสียกลางทาง ข้าราชการจึงเชิญพระศพคืนมายังพระนคร
พระองค์อยู่ในราชสมบัติ ๑๔ ปี สวรรคต ในจุลศักราช ๘๘๘ ปี

คำถาม

๑. ถามว่า สมเด็จพระไชยราชา ได้ครองราชสมบัติ
จุด ศักดิ์ราชเท่าใด
๒. ถามว่า ทำไมสมเด็จพระไชยราชา สวรรคตนอกพระนคร
๓. ถามว่า สมเด็จพระไชยราชา ครองราชสมบัติได้กี่ปี
แต่สวรรคตเมื่อจุด ศักดิ์ราชเท่าใด

แผ่นดินสมเด็จพระยอดฟ้า

ข้าราชการ จึงเชิญพระยอดฟ้าราชโอรส พระชนม์ได้ ๑๑
พรรษาขึ้นเสวยราชสมบัติ ในจุด ศักดิ์ราช ๘๘๙ ปี ท้าว
ศรีสุตาจันทร์ พระสนมเอก ซึ่งเปนพระชนนีพระยอดฟ้าได้
ว่าราชการแทน ครั้นอยู่มาไม่นาน ท้าวศรีสุตาจันทร์
ตอบดักสมักสังวาศกับพันบุตรศรีเทพ ซึ่งเขาไปตั้งเปน
ขุนชินราชให้รักษาหอพระอยู่ภายในพระราชวัง จึงเดือน
ขุนชินราช ขึ้นเปนขุนวรวงษาธิราช ให้ช่วย
ราชการแผ่นดิน ข้าราชการคนใดที่ไม่อ่อนน้อม ค่อกุน
จรวงษาธิราช ท้าวศรีสุตาจันทร์ ก็คิดอ่านกำจัดเสีย
จนขุนวรวงษาธิราช มีอำนาจสิทธิ์ขาดในราชการมาก ภายหลัง
ท้าวศรีสุตาจันทร์ มีครรภ์ขึ้นกับขุนจรวงษาธิราช เห็นจะ
ปกปิดความชั่วไว้มีมิดแล้ว จึงหาเหตุมาถ้าวแก่ข้าราช
การว่า สมเด็จพระยอดฟ้ายังทรงพระเยาว์นักจะว่าราช

ถาวร แผ่นดิน ยัง ไม่ได้ จะให้ขุน วรวงษา ธิราช ว่า ราชการ
แผ่นดิน ไป ถว่า สมเด็จ พระ ยอด พ้า จะทรง พระ เจริญ โภช
จึงจะ ถวาย ราช สัมบั ต์ แก่ สมเด็จ พระ ยอด พ้า ขุน นาง ทั้ง ปวง
ไม่มี ผู้ใด อาจ ทัก ทาน ก็ ต้อง ขอม เห็น ชอบ ด้วย ท้าว ศรี สุดา
จันทร์ จึง ให้ เจริญ ขุน วรวงษา ธิราช ขึ้น ครอง ราช สัมบั ต์
สมเด็จ พระ ยอด พ้า อยู่ใน ราช สัมบั ต์ ได้ ๒ ปี กับ ๖ เดือน ออก
จาก ราช สัมบั ต์ ใน จุด ศักราช ๘๙๑ ปี

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า สมเด็จ พระ ยอด พ้า เมื่อ เดว ย ราช สัมบั ต์ พระ
ชนม ได้ เท่า ไ้ จุด ศักราช เท่า ไ้
- ๒ ถาม ว่า เมื่อ สมเด็จ พระ ยอด พ้า เดว ย ราช สัมบั ต์ ใคร
ว่า ราชการ แทน
- ๓ ถาม ว่า ใน ครั้ง นั้น ขุน วรวงษา เป็น แต่ ขุน นาง เด็ก น้อย
ทำไม จึง ได้ ว่า ราชการ แผ่นดิน
- ๔ ถาม ว่า สมเด็จ พระ ยอด พ้า อยู่ใน ราช สัมบั ต์ เท่า ไ้

แผ่นดิน ขุน วรวงษา

(ยก จาก ตำ บล ั ก ระ มั ต ร ี ย โน พระ ราช พงษา วดาร)

ครั้น เมื่อ ท้าว ศรี สุดา จันทร์ ยก ขุน วรวงษา ธิราช ขึ้น เป็น เจ้า
แผ่นดิน แล้ว ขุน วรวงษา ธิราช จึง ตั้ง นาย จัน น้อย ชาย เปน

มหา ชูปราชญ์ แล้ว ชุน วรวงษา ธิราช ถอบ คิณ ช่าน กัน กับ ทำว
 ศรีสุทาจันทร เขา ส้มเต๋จ พระ ยอด พ้า ไป ตำ เร็จ โทม เสี้ย
 ส้มเต๋จ พระ ยอด พ้า สวรรคต พระชนม์ พรรษา ได้ ๑๓ ปี แต่
 พระ ศรี ศิริบุ พระ ราชกุมาร พระ องค์น้อย นั้น ยัง ให้เลี้ยง ไว้
 ขณะ นั้น มี ข้า ราช การ ๔ คน คือ ชุน พิเรนทรเทพย์ ชุน อินทร
 เทพ หลวง ศรี ยศ หมื่น ราช เสน่หา ปลูก ษา กัน จะ กำ จัด
 ชุน วรวงษา ธิราช กับ ทำว ศรี สุทาจันทร เสี้ย แล้ว จะ ถวาย ส้ม บัก
 แก่ พระ เขียร ราชฯ ซึ่ง ไป ทรง ผนวช อยู่ ณ วัด ราช ประดิษฐาน แด
 เปน พระ ราช อนุชา ค่าง พระ มารดา กัน กับ พระ ไชย ราชฯ ธิราช นั้น
 ครั้น ปลูก ษา ตก ลง กัน แล้ว จึง ภา กัน ไป เฝ้า พระ เขียร
 ราชฯ ทูล ความ ที่ กิด ไว้ ให้ ทราบ ทุก ประการ แล้ว ก็ กระ
 เสรียม การ ไว้ พร้อม พอ เวลา วัน หนึ่ง ชุน วรวงษา ธิราช
 เจ้า แผ่นดิน ลง เรือ ที่ นั้ง ดำ เที่ยว กัน กับ ทำว ศรี สุทาจันทร
 แด พระ ศรี ศิริบุ ซึ่ง เปน อนุชา พระ ยอด พ้า กับ บุคร ทำว ศรี สุท
 จันทร ซึ่ง กิด ด้วย ชุน วรวงษา ธิราช ด้วย จะ ไป ประ พาศ ข้าง
 ที่ เพี้ยมด ครั้น ถึง คดอง สระ บัว ชุน พิเรนทร เทพย์ กับ พรหม พอก
 ก็ ภา กัน ออก สัก จับ ได้ ขุน เสี้ย ทั้ง ๓ คน เว้น ไว้ แด่ พระ
 ศรี ศิริบุ ชุน วรวงษา ธิราช อยู่ ใน ราช ส้ม บัก ได้ ๕ เดือน

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า ชุน วรวงษา ธิราช ได้ ราช ส้ม บัก แล้ว ส้ม เต๋จ
 พระ ยอด พ้า เปน อย่าง ไ

- ๒ ถามว่า ใคร คิด กัน กำจัด ขุน วรวงษา ริราช กับ ท้าว ศรี
สุทาจันทร เสีย
- ๓ ถามว่า ขุนพิเรนทร เทพย์ ข้า ขุนวรวงษา ริราช เสีย ที่ดำ บดใด
- ๔ ถามว่า ขุน วรวงษาริราช อยู่ใน ราช สัมบัติ เท่า ไ

แผ่นดิน สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (ครั้งที่ ๑)

ขุนพิเรนทรเทพย์จึงเชิญเสด็จ พระเชียรราชา ให้ตามนอชขึ้น
เสวยราชสมบัติ ในจุลศักราช ๙๙๑ ปี ทรงพระนามว่า สมเด็จพระ
มหาจักรพรรดิ ๗ จึงทรงตั้งให้ขุนพิเรนทรเทพย์เป็น
พระมหาธรรมราชา รับพระบัญชาไปครองเมืองพระพิษณุโลก
เพราะขุนพิเรนทรเทพย์เป็นพระวงศ์ เนื่องจากแต่สมเด็จพระ
พระร่วงเจ้า แด่วงศ์สมเด็จพระไชยราชาด้วยทั้ง ๒ ฝ่าย
แล้วพระราชทาน พระวิสุทธิกระษัตริย์ราชนิตดาให้เปนมเหสี
ด้วย ขุนนางอื่น ๆ ซึ่งได้ร่วมคิดถวายราชสมบัติแก่พระ
องค์นั้น ก็ทรงตั้งแต่งบำเหน็จรางวัลตามสมควรทุกคน
ขณะนั้นข้างเมืองหงสาวดี แด่เมืองเขมรทราบข่าวว่าใน
กรุงเทพ ฯ ทวารวดีเกิดจลาจลพระเจ้าหงสาวดี แด
พระยาแฉฉกเจ้าแผ่นดินเขมรต่างก็ยกทัพมา หมายถึง
ข้าเดิมเอาพระนครยังมีทันได้สู้รบกัน พอทราบข่าวว่า
ในพระนครเรียบร้อยเป็นปรกติแล้ว ต่างก็ยกทัพกลับ
เมืองทั้ง ๒ ฝ่ายครั้นการสงครามสงบแล้ว สมเด็จพระมหา
จักรพรรดิจึงดำรัสให้ซ่อมแซมพระนครขึ้นบริบูรณ์ แด

ทรง อุทิศ พระ ตำหนัก อัง เดิม สร้าง ขึ้นเป็น วัด ชื่อ วัด เวียง ไชย
 ครั้น จัด การ ใน พระ นคร แล้ว จึง เสด็จ ยก ทัพ หวด
 ไปที่ เมือง เขมร เจ้า แผ่น ดิน เขมร ไม่ สู้รบ ยอม ถวายภักดี
 ถวาย นัก พระ สุโท นัก พระ สุทัน ราช บุตร ๒ องค์ กับ เครื่อง
 ราช บรรณา การ ขอ ขึ้น แก่ กรุง สยาม ค่อ ไป สมเด็จ พระ มหา
 จักรพรรดิ ก็ เสด็จ ยก ทัพ กลับ คืน พระ นคร ครั้น เมื่อ ศักราช
 ๙๐๕ ปี พระเจ้า ตมเบง ซวย คี กระจ ษัตริย์ ครอง กรุง หงสาวดี
 ยก ทัพ พม่า มอญ มาอีก ครั้ง หนึ่ง ถึง พระ นคร ตั้ง ค่าย อยู่
 ณทุ่ง ภู เขา ทอง สมเด็จ พระ มหา จักร พรรดิ จึง เสด็จ ยก กอง
 ทัพ หวด พร้อม ด้วย พระ สุริโยไทย อรรค มเหสี แล พระ รา
 เมศพร พระ มหิน ทรา ราช โอรส ทั้ง ๒ พระ องค์ ทรงพระ คชา
 ชาร เปน ลำ ดับ กัน ยก ออก ไป ตั้ง ทอด พระ เนตร ท่า ถึง ข้าง คี
 อยู่ ณ ตำ บด โคก พระ ยา พระเจ้า หง สาว ดี ทราบ ว่า สมเด็จ
 พระ มหา จักรพรรดิ ยก ออก มา ก็ ขับ พล เข้า ใจมดี ได้รับ พง
 กัน เปน สำ มารถ จน ถึง พระ คชา ชาร สมเด็จ พระ มหา จักรพรรดิ
 ได้ ชน กับ ข้าง พระ เจ้า แปร ทัพ นำ พระ เจ้า หง สาว ดี ข้าง พระ
 ที่ หนึ่ง สมเด็จ พระ มหา จักรพรรดิ เสีย ที่ เบน ให้ หดง แก่ ข้าง คี
 พระ มเหสี ก็ ขับ พระ คชา ชาร ต่อก ออก รับ ไว้ ข้างพระ เจ้าแปร
 รับ ได้ ถ่าง ถนัด พระเจ้า แปร พ้น ด้วย พระ แสง ของ ร้าว ต้อง
 พระ สุริโย ไทย ล้น พระ สมณ พระ ราช โอรส ทั้ง ๒ พระองค์
 ขับ พระ คชา ชาร เข้า กัน พระ ศพ พระ มาร ดา ไว้ ได้
 สมเด็จ พระ มหา จักร พรรดิ ก็ เลิก ทัพ กลับ เข้า พระ นคร การ

ส่ง คราม ครั้ง นั้น คิด พันธ์ กัน มา นาน จน ทัพ หง ชาวดี ขัด สัน
 ด้วย เลี้ยง อาหาร จึง ยก ทัพ กลับ ไป แล เมื่อ กอง ทัพ พระ
 เจ้า หงชาวดี เด็ก กลับ ไป นั้น พระ ราเมศวร กับ พระ มหินทรา
 ราช ๒ พระ องค์ ชก ทัพ ออก ตาม คี กอง ทัพ พระ ราเมศวร
 กลับ เสีย ที่ แก่ พวก หงชาวดี ๆ จับ ได้ ทั้ง ๒ พระ องค์ ส้ม เต๋จ
 พระ มหาจักร พรต ได้ ทรง ทราบ ตก พระ ไทย จึง แต่ง พระ
 ราช คำสั่ง ขอ พระ ไอรต โดย ทาง ไมตรี ไป ถวาย พระ เจ้า หง
 ชาวดี ๆ ก็ ถวาย คืน ทั้ง ๒ พระ องค์ แล้ว เด็ก ทัพ กลับ ไป ครั้น
 กอง ทัพ พระ เจ้า หงชาวดี เด็ก ไป แล้ว ส้ม เต๋จ พระ มหาจักร พรต
 จึง ให้ จัด การ พระ ราชทาน เพ็ง พระ ศพ พระ สุริโย ไทย แล ที่ ซึ่ง
 พระ ราช ทาน เพ็ง นั้น โปรด ให้ สร้าง วัด พระ ราช ทาน ชื่อ ว่า วัด
 ศพ สวรรค์ ฝ่าย พระ ศรี ศิขิ บัณฑิต ส้ม เต๋จ พระ ยอด พ้า ซึ่ง
 ส้ม เต๋จ พระ มหาจักร พรต ทรง พระ กรุณา ตั้ง ไว้ แด่ น้อย นั้น ครั้น
 เจริญ ไวย ไหญ่ ขึ้น คิด ช้อง ส้ม ผู้คน เปน ขบถ ยก เข้า ใน พระ ราช วัง
 พระ ราช ไอรต ทั้ง ๒ พระ องค์ กับ ข้าราชการ ก็ ช่วย กันสู้รบ
 กับ พระ ศรี ศิขิ บัณฑิต ต้อง ปีน ตาย ใน ขณะ นั้น จับ ผู้ ซึ่ง ร่วม คิด ได้
 เปน อัน มาก รับ ตั้ง ให้ ประหาร ชีวิต เสีย สิ้น ครั้ง นั้น ใน กรุง
 เทพ ทวารวดี มี ข้าง เลือก ถึง ๗ ข้าง โดย พระ บารมี เปน เกียรติยศ จึง
 ปราบ ภู ใน ท้าย พระ นาม ส้ม เต๋จ พระ มหาจักร พรต ว่า พระ เจ้า
 ข้าง เลือก กิด คี ศัพท์ ก็ เหล่า ภา ไป ใน นา ๆ ประเทศ ครั้ง นั้น
 ฝ่าย เมือง หงชาวดี พระ เจ้า ตะเบง ชวดยดี สวรรคต แล้ว บุ เรง

นอง เชื้อ พระ วงษ์ ได้ ครอบครอง สมบัติ แต่ พระ เจ้า บุเรง นอง
 พระ องค์ นี้ มี อาณาภพ แก่ ถัว ถัว ใน การ สงคราม รบ พง ปราม
 ปราม ได้ อาณาเขต กว้าง ขวาง จน เกียรติยศ แล อำนาจ กรุง
 หงสาวดี ใน เวลานั้น เปน ที่ เกรงกลัว แก่ ประเทศ ที่ อยู่ ใกล้ เคียง
 ทั้ง ไป ครั้น พระ เจ้า หงสาวดี ได้ ทราบ ข่าว ว่า สมเด็จ พระ มหา
 จักรพรรดิ มี ข้าง เลื่อน ถึง ๗ ข้าง จึง มี พระ ราช คำสั่ง เปน ทาง
 ไม่ ครี มา ทูล ขอ ข้าง เลื่อน อีก ๒ ข้าง แต่ ว่า ถ้า สมเด็จ พระ มหา
 จักรพรรดิ ไม่ ประทาน ให้ ก็ จะ ยก กอง ทัพ มา ตี พระ นคร
 สมเด็จ พระ มหา จักรพรรดิ ทรง พระ ดำริ หวัง พระ ราชทาน ให้ เพราะ
 เกรง อำนาจ พระ เจ้า หงสาวดี อยู่ แต่ พระ ราเมศวร พระ ยาจกรี
 พระ สุนทร สงคราม ผู้ว่า ราชการ เมือง สุพรรณบุรี ทูล ขัด ใจ จึง มี
 ได้ พระ ราชทาน ไป พระ เจ้า หงสาวดี ก็ ทรง พระ พิโรธ จึง ประชุม ทัพ
 ใหญ่ ยก มา ตั้ง ประชิด เมือง พระ พิศณุ โดกย กัณ แล้ว ให้ หา พระ
 มหา ขรรณ ราช ให้ ออก มา เผ้า แต้ โดย ตี ฝ่าย พระ มหา ขรรณ ราช
 ตั้ง แต้ บอก ข่าว คึก มา ยัง พระ นคร แล้ว คอย อยู่ ไม่ เห็น มี
 กอง ทัพ ขึ้น ไป ช่วย พช พระ เจ้า หงสาวดี ให้ หา ตัว จึง ปฤกษา
 ข้าราชการ เห็น พร้อ มกัน ว่า พระ เจ้า หงสาวดี ยก ทัพ มา
 มากมาย นัก ถัว ไม่ ออก ไป แต้ โดย ตี ก็ คง จะ ยก ทัพ เข้า
 หัก เขา เมือง เปน แน่ เห็น เหลือ กำลัง ที่ จะสู้รบ จึง ออก
 ไป เผ้า พระ เจ้า หงสาวดี ก็ ให้ พระ มหา ขรรณ ราช จัด กอง
 ทัพ เมือง พระ พิศณุ โดกย แต่ เมือง ฝ่าย เหนือ ทั้ง ปวง เข้า ใน กอง

ทัพ หงษาวดี ยก ไป ด้วย ซึ่ง พระเจ้า หงษาวดี ทำ ดังนี้ เพราะ
 เห็นว่า เมือง พระพิศณุ โภกย์ เป็น กำลัง ของ พระ มหา จักรพรรดิ
 มาก จึง ได้ คิด ตัด กำลัง เสีย แด จะ ได้ เป็น ที่ บาท หมาง กัน
 ด้วย สม เด็จ พระ มหา จักรพรรดิ กับ พระ มหา ธรรม ราชา ก็
 ระ คาย เคื่อง กัน แต่ นั้น มา ครั้น ทัพ ถึง พระ นคร แล้ว ก็ ตั้ง
 ค่าย ถ่อม ไว้ รอบ พระ นคร ฝ่าย สม เด็จ พระ มหา จักร พรรดิ
 ทราบ ว่า ทัพ พระ เจ้า หงษาวดี ยก มา มาก นัก ทั้ง หัว เมือง
 ฝ่าย เหนือ ก็ เสีย แก่ ข้ำ คัก สัน จะ จัด ทัพ ออก สู้รบ ก็ เห็น
 เหลือ กำลัง จึง รักษา พระ นคร นั้น ไว้ พระเจ้า หงษาวดี คอย ๆ
 อยู่ ไม่ เห็น กอง ทัพ ไทย ออก รบ จึง แต่ง พระ ราช ศาสตร์ เข้า
 มา ว่า ให้ สม เด็จ พระ มหา จักร พรรดิ ยก กอง ทัพ ออก รบ ถ้า
 ไม่รบ ก็ เชิญ เสด็จ ออก ไป จะได้ สันทนา กัน ถ้า ไม่ ออก ไป
 จะ ยก กอง ทัพ เข้า หัก เอา พระ นคร สม เด็จ พระ มหา จักร
 พรรดิ ทราบ ใน พระ ราชศาสตร์ ดังนี้ จึง ให้ ปลุก พลับ พลตา
 ขึ้น ที่ ระ หว่าง วัด เมรุ ราชิ กา ราม กับ วัด หัสตาวา ศค่อ กัน
 แล้ว จึง เสด็จ ออก ไป พระเจ้า หงษาวดี ก็ เสด็จ มา ที่ นั้น
 ด้วย กัน พระเจ้า หงษาวดี จึง ทูล ขอ พระ ราเมศวร กับ พระ ย่า
 จักร พระ สุนทร ส่ง ธรรม ซึ่ง เปน ผู้ ได้ ทูล ทัก ทาน สม เด็จ
 พระ มหา จักร พรรดิ มิ ให้ ประ ทาน ข้าง เลือก ไป แต่ ครั้ง ก่อน นั้น จะ
 เอา ไป เมือง หงษาวดี กับ ข้าง เลือก ด้วย ๕ ข้าง แต่ พระ
 มหินทรานั้น พระเจ้า หงษาวดี ยอม ให้ อยู่ เพื่อ จะ ได้ รับ

ราชสมบัติสืบ พระ วงษ์ ต่อ ไป

สมเด็จพระ มหา จักรพรรดิ

มี อาช ฆาต ฆวาง ได้ ก็ พระ ราช ทาน ให้

พระเจ้า หงษาวดี ก็ เด็ก

ทัพ กลับ ไป

ฝ่าย พระ เจ้า กรุง ศรี สัตนาคนहुत

(คือ เจ้า เมือง ด้าน ข้าง

หรือที่ เรียก ว่า เมือง เวียง จัน เดียวนี้)

ทราบ ว่า สมเด็จ

พระ มหา จักร พรรดิ มี พระ ราชธิดา

ซึ่ง เกิด ด้วย พระ สุริ โยไทย

พระ องค์ นั้น

ทรง นาม ว่า พระ เทพย์ กระษัตริย์

จึง แต่ง

ราช หุต ให้ เสิญ พระ ราช ศาสตร์ กับ เครื่อง บรรณาการ

มา ขอ

พระ เทพย์ กระษัตริย์ เปน พระ มเหสี

สมเด็จพระ มหา จักรพรรดิ

ก็ โปรด พระ ราชทาน

จึง จัด ให้ พระยา แมน ไป ส่ง พระราชธิดา

กับ ด้วย ราช หุต เมือง ศรี สัตนาคนहुत

ขณะ เมื่อ สมเด็จ พระ

มหา จักรพรรดิ จะ ส่ง พระ เทพย์ กระษัตริย์ ไป

เมือง ศรี สัตนาคน

นहुต นั้น

กิดคิศัพท ทราบ ไป ถึง พระ มหา ธรรม ราชา ฯ

จึง มี

หนังสือ ดับ ทูต ความ ไป ยัง พระ เจ้า กรุง หงษาวดี ฯ

ก็ แต่ง ให้

ทอง ทัพ ไป ชุ่ม อยู่ ที่ กวาง ทาง

พอ กอง ทัพ พระยา แมน ซึ่ง

เสิญ พระ เทพย์ กระษัตริย์ ไป ถึง ที่ นั้น

กอง ทัพ มงญ ก็ เข้า ตั้

ขย่ง ได้ พระ เทพย์ กระษัตริย์ ไป เมือง หงษาวดี

พระ เจ้า กรุง

ศรี สัตนาคนहुต

ทราบ ความ ที่ ทรง พระ พิโรธ พระ มหา ธรรม

ราชายิ่ง นัก เตรียม ทัพ จะ มา ตั้ เมือง พระ พิศณุ โดทย์ ขณะ นั้น

สมเด็จ พระ มหา จักรพรรดิ พระชนม์ ได้ ๕๙ พรรษา จึง มอบ ราช

สมบัติ แก่ พระ มหินทรา ราช โอรส แล้ว พระ องค์ เสด็จ ไปอยู่ ณ วัง หลั

คำถาม

๑. ถามว่า เมื่อ ส้ม เต๋จ พระ มหา จักรพรรดิ แล้ว ราช ส้ม นั คี จุต ศักการช เท่า ไค
๒. ถามว่า ชุนพิเรนทรเทพย์ ซึ่ง ได้รับ พระ มั่นคง ไป ทรวง เมือง พระ พิศณุ โดทย นั้น เป็น วงษ์ ไหพ
๓. ถามว่า ไห แผ่น ดิน ส้ม เต๋จ พระ มหา จักร พรรดิ ครั่ง ที่ ๑ ทรง สว่าง วัด ขึ้น ก็ อัก ๆ อะไร บ้าง
๔. ถามว่า เมื่อ ยกทัพ หลวงไป ต่ เมือง เหมร นั้น ใคร แพ้ ใคร ชนะ
๕. ถามว่า เมื่อ ท้า พงษา จดี ยก มา รบ ไทย ครั้ง ที่ ๒ นั้น คำ ไห พระ สุริโย ไทย จึง สิ้น พระ ชนม์
๖. ถามว่า คำ ไห พระ เจ้า พงษา วัด จึง ยก มา ครั้ง ที่ ๓
๗. ถามว่า เมื่อ ส้ม เต๋จ พระ มหา จักรพรรดิ ยอม แพ้ พระ เจ้า พงษา จดี แล้ว พระ เจ้า พงษา วัด ได้ อะไร ไป บ้าง จึง ได้ เด็ก หัพ กลับ ไป
๘. ถามว่า ใคร ขอ พระ ราช ขิดา ส้ม เต๋จ พระ มหา จักรพรรดิ
๙. ถามว่า ใคร ได้ พระ เทพย์ กระ ชัด ร้าย ไป
๑๐. ถามว่า ส้ม เต๋จ พระ มหา จักรพรรดิ ออก จาก ราช ส้ม นั คี แล้ว เสด็จ ไป อยู่ ที่ ไทหม
๑๑. ถามว่า ส้ม เต๋จ พระ มหา จักรพรรดิ ออก จาก ราช ส้ม นั คี พระ ชนม์ พรพษา เท่า ไค

แผ่นดิน ส้ม เติง พระ มหินทราธิราช (ครั้งที่ ๑)

ส้ม เติงพระมหินทราธิราชได้รับ ราช ส้ม บั๊ต ในจุด คักกราช ๙๑๐ ปี
 พระชนม์ได้ ๒๕ พรรษา ครั้ง นั้น ราช การ หัวเมือง ฝ่าย เหนือ
 ทั้ง ปวง ก็ สึกซิม ชาติ อยู่แก่ พระ มหา ธรรม ราชา ทั้ง สิ้น ถึง
 ราช การ ที่ ใน กรุง พระ มหา ธรรม ราชา จะ ว่า กล่าว ลง มา
 ประการ ไต ส้ม เติง พระ มหิน ทรา ธิราช ก็ ต้อง อำ นวย ตาม
 ทุก อย่าง เพราะ เกรง อำนาจ ด้วย พระ เจ้า หง ษา วดี อุต หนุน
 พระ มหา ธรรม ราชา อยู่ ส้ม เติง พระ มหิน ทรา ธิราช จะ บัง คับ
 บัญชา ราช การ ไต ๆ ก็ ไม่ สันติ ให้ คิด ขัด คับ แคม ใน พระ ไทย
 ยิ่ง นัก จึง แจ้ง ความ ถม ไป ยัง พระ เจ้า กรุง ศรี สัตตนาคนहु
 ให้ ยก กอง ทัพ ลง มา ตี เมือง พระ พิศณุโลกย์ แล้ว พระ องค์ แดง
 ชุบาย ดัง จะ ยก ขึ้น ไป ช่วย เมือง พระ พิศณุโลกย์ แต่ จะ จริง ดัง นั้น
 หา มิได้ ใน ความ ประสงค์ จะ ตี กระ หนาบ ช่วย กอง ทัพ เมือง ศรี สัตตนาคนहु
 นहुต ถ้า จัด พระ มหา ธรรม ราชา เสีย พระ เจ้า กรุง ศรี สัตตนาคนहु
 ทราบ ใน พระ ราช คำสั่ง ตั้ง นั้น ก็ ตระ เกรียม กอง ทัพ จะ ยก ลง มา
 ตี เมือง พระ พิศณุโลกย์ ฝ่าย พระ มหา ธรรม ราชา ได้ ทราบ ข่าว ว่า
 กอง ทัพ เมือง ศรี สัตตนาคนहु จะ ยก มา ตี เมือง พระ พิศณุโลกย์ แต่
 หา ทราบ ว่า เปน ชุบาย ของ ส้ม เติง พระ มหิน ทรา ธิราช ไม่ จึง บอก
 ข่าว คัก ลง มา ยัง กรุง ทวาร วดี ส้ม เติง พระ มหินทราธิราช ดำรัส
 ให้ พระ ยา ตี หาราช เตะ ไช กับ พระ ยา ท้าย น้ำ ขึ้น ไป ช่วย เมือง พระ พิศ
 ณุโลกย์ แล รับ สู้ แจ้ง ความ ถม แก่ พระ ยา ทั้ง ๒ นั้น ให้ ทำการ
 เปรน ไล่ คัก อยู่ ใน เมือง พระ พิศณุโลกย์ ด้วย พระ ยา ตี หาร

ราชเทวี พระยาทำนน้ำ ขึ้นไป ถึงเมือง พระพิศณุโลกย์ ถัด
 เขา ความลับ นั้น ทูตแก่ พระมหา ธรรมราชา ทั้ง สั้น พระมหาธรรม
 ราชาก็ แต่งม้าเร็ว ให้รับ นำ คำสอน ไป ทูล พระเจ้าหงสาวดี
 ขอ กองทัพ เข้า มา ช่วย โดยเร็ว ครั้น กองทัพ กรุงศรีสัตนาคน
 นहुต ยก ลง มา เมือง พระพิศณุโลกย์ เข้า ตั้ง ประชิด อยู่ โดย
 รอบ ส้มเต๋จ พระมหิน ทราธิราช ก็ เด็ดจ ยก กองทัพ หลวง ขึ้น ไป
 ตั้ง อยู่ท่า บด ปาก น้ำพิง แต่ ให้บอก ข่าว ขึ้น ไป ยัง พระมหา
 ธรรมราชา ว่า จะ ขึ้น ไป ช่วย แก่ พระมหา ธรรมราชา ทราบ
 ความ ทั้ง ปวง อยู่ หมด แล้ว จึง ให้ ออก มา ห้าม ไว้ มิ ให้
 เข้า ไป ใน เมือง พระพิศณุโลกย์ ท้า หลวง ก็ ตั้ง คอยดู ที่ อยู่ ที่ ท่า
 บด ปาก น้ำพิง ฝ่าย พระเจ้า กรุง ศรีสัตนาคน นहुต แจ้ง ว่า
 ส้มเต๋จ พระมหิน ทราธิราช ยก กองทัพ ขึ้น ไป ตาม สัญญา ก็
 ยก เข้า ตี เมือง พระพิศณุโลกย์ พระมหา ธรรมราชา จัดการ ต่อสู้
 บ้าง กัน เปน สัณมารถ พวก ดาวจะ ตี หัก เขา เมือง ไม่ได้ ก็
 ถอย ออก ไป ตั้ง ประชิด อยู่ อย่าง เดิม พระมหา ธรรมราชา
 เห็น กองทัพ ดาว ถอย ออก ไป แล้ว ก็ ทำแพ เปน อัน มาก
 บรรทุก เชื้อเพลิง จุก ปล่อย ถอย ลง มา ตาม ลำแม่น้ำ ให้มี กอง
 ท้าหน้า ส้มเต๋จ พระมหิน ทราธิราช แคล ถอย ร่น ลง มา ถึง กอง
 ท้า หลวง ปาก น้ำพิง ขณะ นั้น พอ กองทัพ มอญ ซึ่ง พระเจ้า
 หงสาวดี แต่ง ไป ช่วย พระมหา ธรรมราชา ยก มา ถึง เมือง พระ
 พิศณุโลกย์ ส้มเต๋จ พระมหิน ทราธิราช เห็น ว่า จะ ทำ การไม่ สม
 พระประสงค์ แล้ว ก็ เด็ก ท้า ถัด คืบ ลง มา ยัง พระนคร ส่วน

พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต เห็นว่าจะตีเอาเมืองพระพิษณุโลกย์
ไม่ได้แล้ว ก็เลิกทัพกลับไป ฝ่ายแม่ทัพมอญซึ่งยกมาจาก
เมืองหงสาวดี เห็นกองทัพเมืองศรีสัตนาคนหุตเลิกไป ก็
ยกทัพฮอกตามตี กลับเสียที่แก่พวกลาวแตกกลับไปยัง
เมืองพระพิษณุโลกย์ ในปีจุลศักราช ๙๑๖ สมเด็จพระมหา
จักรพรรดิเสด็จทรงผนวชอยู่ สมเด็จพระมหินทราธิราชเห็น
ว่าแผ่นดินจะเกิดจลาจล เหลือกำลังที่พระองค์จะระงับได้เป็น
ทัณฑ์ จึงไปกราบทูลเชิญเสด็จสมเด็จพระมหาจักรพรรดิให้ลา
ผนวช เสด็จขึ้นครองราชสมบัติอีก สมเด็จพระมหินทราธิราช
อยู่ในราชสมบัติครั้งที่หนึ่งได้ ๒ ปี

คำถาม

๑. ถามว่า สมเด็จพระมหินทราธิราช ด้วยราชสมบัติ
จุลศักราชเท่าใด พระชนม์เท่าใด
๒. ถามว่า ทำไมทัพเมืองล้านช้างจึงยกมาตีเมืองพระพิษณุโลกย์
๓. ถามว่า ทัพหงสาวดี ที่มาช่วยเมืองพระพิษณุโลกย์นั้น
ได้รบกับลาวอย่างไร
๔. ถามว่า ทำไมสมเด็จพระมหินทราธิราช จึงไปเชิญสมเด็จพระ
มหาจักรพรรดิขึ้นด้วยราชสมบัติอีก
๕. ถามว่า สมเด็จพระมหินทราธิราช อยู่ในราชสมบัติ
ครั้งแรกได้กี่ปี

๒. ถามว่า สมเด็จพระมหินทราธิราช ออกจากราชสมบัติ
ในปีศักราชเท่าไร

แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (ครั้งที่ ๒)

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เสด็จตามผนวชขึ้นเสวยราชสมบัติ
ใหม่ ในจุลศักราช ๙๑๖ ปี ฝ่ายพระเจ้าหงสาวดีทราบ ว่า
กองทัพซึ่งแต่งให้ไปช่วยเมืองพระพิษณุโลกย์ ไปติดตามตีทัพ
เมืองศรีสัตนาคนหุตกลับเสียที่แก่ทัพลาว ก็ทรงพระพิโรธ
ดำรัสให้ข้าหลวงเข้ามาเรียกตัวนายทัพนายกอง ออกไป
เมืองหงสาวดี พวกมอญนายทัพนายกองกลัวพระเจ้าหงสาวดี
จะประหารชีวิตเสีย จึงอ้อนวอนพระมหาธรรมราชาเชิญ
เสด็จให้ออกไปช่วยทูลขอโทษ พระมหาธรรมราชาทรงพระกรุณา
แก่แม่ทัพนายกองเหล่านั้น จึงเสด็จออกไปเฝ้าพระเจ้าหงสาวดี
ทูลขอโทษนายทัพนายกองถึงกรุงหงสาวดี ข้างนั้น
ทราบถึงสมเด็จพระมหาจักรพรรดิกับพระมหินทราธิราช ก็
ขัดเคืองพระมหาธรรมราชายิ่งนัก ทรงพระดำริห์เห็นว่า
พระมหาธรรมราชาคงจะเอาไคร่ยกกำลังพระเจ้าหงสาวดี คิด
ร้ายเอาราชสมบัติไปนั้นคง จึงเสด็จขึ้นไปรับพระวิสุทธิกระ
ษัตริย์ กับพระเอกาทศรถ พระโอรสองค์น้อยของพระมหา
ธรรมราชานั้นลงมาพระนคร เพื่อจะให้พระมหาธรรมราชาเป็น
ห่วงมิให้คิดอ่านการประทุษร้ายต่อพระองค์ได้ แต่พระนเรศวร

พระ โอรส องค์ใหญ่ เวลานั้น หา ได้ อยู่ ใน เมืองพระพิษณุ โทกย์ ไม่พระ
 บิดา พา ขึ้น ไป กรุง หงสาวดี ด้วย ฝ่าย ข้าราชการ เมือง พระพิษณุ โทกย์
 ก็ รับ ไป ทูล ความ แก่ พระ มหา ธรรม ราช าท ที่ เมือง หงสาวดี พระ
 มหา ธรรม ราช าท นำ ความ ขึ้น ทูล พระ เจ้า หงสาวดี ๆ ทรง พระ
 พิ โรธ แก่ สม เ็จ พระ มหา จักร พรวดี จึง รับ ตั้ง ให้ พระ มหา
 ธรรม ราช าท กลับ มา เตรียม รัพต เมือง เหนือ ทิ้ง ปองไว้ ครั้น
 ถึง ฤดู แด่ง ใน ปี จุล ศักราช ๙๑๗ ปี พระ เจ้า หงสาวดี ก็ เสด็จ ยก
 ททัพใหญ่ ตาม มา รวม พต ทั้ง พม่า มอญ ลาว ถึง ร้อย หมื่น เชน
 เข้า บรรจบ ททัพ พระ มหา ธรรม ราช าท ยก มา ถึง พระ นคร เข้า ตั้ง
 ค่าย ถัดม รอบ พระ นคร ถึง ๓ ชั้น แต่ คง ค่าย สอง เดือน จึง สำ เร็จ
 ฝ่าย ใน พระ นคร ก็ จัด การ บ้อง กัน เป็น ตามารด แด ให้ มี
 ศุภอักษร ไป ขอ กอง ททัพ เมือง ถิ่น ข้าง มา ช่วย
 ข้าง กอง ททัพ เมือง หงสาวดี ก็ ออก ถาด หา เสิร์บียง อาหาร มา
 สะ สม ไว้ เป็น การ มี กอง ททัพ ทั้ง ๒ ฝ่าย ยังมี ทน ที่ จะ ได้
 ออก รบ พ่ง กัน พอ สม เ็จ พระ มหา จักร พรวดี ประชวรหนัก ก็ สวรรคต
 อยู่ ใน ราช สัมบัต ครั้ง ที่ ๒ ปี ๑ รวม ทั้ง ๒ ครั้ง ๒๕ ปี พระชนม์
 มายุ ได้ ๖๒ พรรษา สวรรคต ใน จุลศักราช ๙๑๗ ปี

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า สม เ็จ พระ มหา จักร พรวดี แล้ว ราช สัมบัต ครั้ง
 ที่ ๒ จุล ศักราช เท่า ไ
- ๒ ถาม ว่า พระ มหา ธรรม ราช าท ขึ้น ไป กรุง หงสาวดี ด้วย เหตุ ไ

- ๓ ถามว่า ทำไม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เสด็จขึ้นไป
ที่เมือง พระพิศณุโลกย์
- ๕ ถามว่า เมื่อ ทพ หงษา วดี มา ถ่อม พระ นคร แล้ว ไทย
ให้ไป ขอ กอง ทพ ใคร มา ช่วย
- ๕ ถามว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ สวรรคต พระชนมายุ
เท่าใด สวรรคต จุลศักราชเท่าใด
- ๖ ถามว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ อยู่ในราชสมบัติ
ครั้งที่ ๑ ก็ปีครั้งที่ ๒ ก็ปีรวม ทั้ง ๒ ครั้งก็ปี

แผ่นดิน สมเด็จพระมหินทราธิราช (ครั้งที่ ๒)

สมเด็จพระมหินทราธิราช ก็จำเป็นเสด็จขึ้นเสวยราช
สมบัติ ใน เวลา กำถวง พระ โทมนัศ ทั้งที่ สมเด็จพระราช
บิดา เสด็จสวรรคต แลซึ่ง เห็นว่า เหลือ กำถวง จะ บ้อง กัน
พระ นคร รักษา ราชสมบัติ ให้พ้น จาก ราชศัตรู ได้ พระ องค์
ก็มิได้นำ มา ด้วย ราช การ สงคราม เสด็จ อยู่แต่ ฝ่าย ใน
พระ ราช วัง ทรงไว้ ชูระ แก่ พระ ยะ ราม ให้ ควบคุม รักษา
พระ นคร พระ เจ้า หงษา วดี ทรง ทราบ ตั้ง นั้น จึง คิด อุบาย
มี พระราช คำสั่ง เข้า ไป ว่า ซึ่ง คัก มา ตัด พระ นคร ครั้งนี้ ก็ เพราะ
พระ ยะ ราม เปน ต้น เหตุ อยู่ ยง ให้ กรุง เทพ ๖ กับ เมือง พระ พิศณุโลกย์
แตก ร้าว กัน ขอ ให้ ส่ง ตัว พระ ยะ ราม ออก มา ถวาย พระ เจ้า หงษา
วดี ๆ จะ ยอม เปน ไมตรี ด้วย สมเด็จพระมหินทราธิราช แจ้ง ใน
พระ ราช คำสั่ง ตั้ง นั้น มิได้ ทรง ทราบ ใน อุบาย จึง จำ พระ ยะ ราม

ตั้งออกไปถวายพระเจ้าหงษาวดี ๆ ก็มิได้ยอมเป็นไมตรี ตาม
สัญญา ตั้งแต่นั้นมา การรักษามะนคร ก็อ่อนแอ สิ้นกำลังลง ฝ่าย
ทัพด้านข้าง ยก มา จะ เข้าช่วย พระ นคร พระ เจ้า หงษาวดี ทราบ ก็
แต่ง ทัพ ไป ชุ่ม สะ กัด ตี แยก หนี ไป แล้ว พระ มหา ธรรม ราชา จึง
คิด อุบาย เอา ตัว พระยา จักรี ซึ่ง ไป อยู่ ใน กรุง หงษาวดี ด้วย
พระ รามเมศวร ครั้ง นั้น มา แกล้ง ดง อาชญา แล้ว ปลดปล่อย เข้า ไป ใน พระ
นคร หวัง จะ ให้ เป็น ใต้ คือก ส้ม เต๋จ พระ มหินทรา ธิราช ไม่
ทรง ทราบ ใน อุบาย ทรง ใ้ พระ ไทย ให้ พระยา จักรี ถือ อาญาสิทธิ
เป็น ผู้ บัง คับ การ ตรวจ ครวญ รักษา หน้า ที่ เจริญ เกิน รอบ พระ นคร กอง
ทัพ กรุง หงษาวดี ก็ ตี หัก เข้า พระ นคร ได้ โดย ง่าย เมื่อ เสีย กรุง
แก่ พระ เจ้า หงษาวดี ครั้ง นั้น จุล ศักราช ได้ ๙๑๘ ปี

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า ส้ม เต๋จ พระ มหินทรา ธิราช ครอง ราช สัมบั ตี ครั้ง
ที่ ๒ จุล ศักราช เท่า ไ้
- ๒ ถาม ว่า เมื่อ แรก ไทย ไป ขอ กอง ทัพ เมือง ด้าน ข้าง ให้ มา
ช่วย ๆ ฤา เปตา
- ๓ ถาม ว่า พระ มหา ธรรม ราชา ดง อาชญา พระยา จักรี แล้ว
ให้ หนี เข้า ไป ใน พระ นคร จะ ประ สงค์ อะไร
- ๔ ถาม ว่า กรุง ทวาร รา จี เสีย แก่ พระ เจ้า หงษาวดี
จุล ศักราช เท่า ไ้

วงศ์ศุโขไทยเชียงราช

แผ่นดินสมเด็จพระศรีสุริเยศ ที่ ๑

เมื่อเสด็จกรุงทวารวดี แก่กองทัพเมืองหงสาวดี ครั้งนั้น
 พระเจ้าหงสาวดีให้เก็บรวบรวมเอา ศาตราวุธ ทั้งของประ
 ทาตต่าง ๆ สำหรับพระนคร แลกวาดต้อนครอบครัว
 ไทยทั้งชายหญิง ไปเมืองหงสาวดีเสียเป็นอันมากเหลือ
 ใจให้อยู่สำหรับพระนคร แต่ข้าราชการบ้างเล็กน้อย กับ
 ชนหมื่นนายไพร่พลเมืองทั้งชายหญิง ประมาณหมื่นเศษ
 เท่านั้น เพื่อจะตั้งกำลังมิให้กรุงสยามตั้งเป็นเอกราช
 ได้อีก พระเจ้าหงสาวดีจึงตั้งพระมหาธรรมราชา ให้
 ครองราชสมบัติในกรุงทวารวดี ทรงพระนามว่า สมเด็จพระ
 ศรีสุริเยศ ที่ ๑ เมื่อได้ครองราชสมบัติพระชนม์ได้
 ๕๕ พรรษา ครั้นพระเจ้าหงสาวดีจัดการพระนครทวารวดี
 เสร็จแล้ว เมื่อจะเลิกกองทัพกลับไปเมืองหงสาวดี จึง
 เชิญเสด็จสมเด็จพระมหินทราธิราช แลเอาตัวพระยาจักรี
 ซึ่งเข้าไปเป็นไส้ศึก ให้ได้พระนครนั้นไปด้วย ยังมี
 ทนที่จะถึงเมืองหงสาวดี สมเด็จพระมหินทราธิราช ก็
 ประชวรหนักด้วยโรคชรา ในกลางทาง พระชนม์ได้ ๕๙ พรรษา
 พระเจ้าหงสาวดีจึงจัดการถวายพระเพลิง แล้วให้เชิญ
 พระอัยยิชาตุ์ส่งเข้ามายังพระนคร ส่วนตัวพระยาจักรีนั้น
 พระเจ้าหงสาวดีพระราชทานบำเหน็จรางวัลเป็นอันมาก แล้ว

ไม่นาน ก็ให้เอา ไป ประหารชีวิตเสีย เพราะทรง เห็น ว่า
 เป็น คน ไม่ สักย ชื่อ ไม่รัก บ้าน เมือง ของ ศัว ตั้งแต่ ครั้ง
 นั้น ทรง สยาม ที่ อยู่ใน อำนาจ เมือง หง ษา วดี มาอีกช้า นาน
 จึง ได้เป็น เอก ราช ได้ อีก ครั้น รุ่งขึ้น ใน จุติ ศักราช ๙๑๙ มี
 พระยา ตะแวก เจ้าแผ่นดิน ติน เขมร ยก กอง ทัพ เข้า มา ทาง
 เมือง นคร นา ยก ใน เวลา นั้น ใน อาณาเขต สยาม ทำ ถึง
 ระ ตำ ระ ตาย ยับ เย็น เพราะ กอง ทัพ เมือง หง ษา วดี ตี พระ นคร
 ได้ ใน มี ก่อน แด กวาด ต้อน ผู้ คน ไป เสีย เป็น อัน มาก ยัง มี ทน
 ที่ จะ จัด การ รักษา บ้าน เมือง ให้ เรียบ ร้อย ที่ ไม่มี ผู้ใด จะ
 ค้าน ทาน กอง ทัพ เขมร ๆ ยก ถ่วง เข้า มา ประชิด ถึง ชาน
 พระ นคร สมเด็จ พระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๑ คำ รัด ให้ จัด การ บ้อง
 กัน พระ นคร เป็น สำมากร กอง ทัพ เขมร ยก เข้า ปลด้น พระ นคร
 เป็น หดาย ครั้ง ที่ ไม่ได้ ก็ เด็ก ทัพ กลับ ไป กวาด ต้อน เอา
 กรอบ ครัว ราษฎร ตาม ราช ทาง ออก ไป เมือง เขมร เป็นอัน มาก

ถ่วง มา ใน ปี จุติ ศักราช ๙๒๐ การ บ้อง กัน พระนคร ค่อย
 เรียบ ร้อย แล้ว สมเด็จ พระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๑ จึง โปรด ให้ พระ
 นเรศวร ราช โอรัส พระ องค์ ใหญ่ พระชนมพรรษา ได้ ๑๖ ปี
 ขึ้น ไป ครอง เมือง พระพิศณุโลกย์ แต่ พระเอกาทศรถ ราช โอรัส
 พระ องค์ น้อย นั้น โปรด ฯ ให้ อยู่ รับ ราชการ ใน พระ นคร

ถ่วง มา อีก มี หนึ่ง พระยา ตะแวก เจ้าแผ่นดิน ติน เขมร ยก
 กอง ทัพ เรือ มา อีก เข้า ทาง ปาก น้ำ เจ้า พระยา (ซึ่ง เรียก

ในเวลานั้น จำปากน้ำ พระ ประแดง) ถวาย เข้า มา ถึง เมือง ธนบุรี
(คือ กรุงเทพฯ เดิมนั้น) เทียวกวาด ค้อนราช ฐาน เป็น สระ เสด็จ
ตลอดเข้ามา สมเด็จ พระ ธรรม พระเชษฐา ที่ ๑ ดำรัส ให้ จัด กอง ทักษ
ลงไป ต่อสู้ ก็กลับ แยก พาย กอง ทักษ เชมร ๆ ยก ติดตาม ขึ้นมา
ตั้ง ประชิด ถึง พระ นคร เหมือน ครั้ง ก่อน ฝ่าย ข้าง ใน พระ นคร
ก็จัด การ ต่อสู้ บ้าง กัน เป็น สามารถ พระ ยา จะ แวด เห็น จะ ปล้น
พระ นคร ไม่ได้ ก็เลิก ทักษ กลับ ไป เมือง เชมร กวาด ค้อน เหว
ครอบ ครอง ราช ฐาน ไป ด้วย อีก เป็น อัน มาก

ครั้น รุ่ง ขึ้น ปี ใหม่ พระ ยา จะ แวด แต่ง กอง ทักษ ให้ มาตี เมือง
เพชรบุรี แต่ เจ้าเมือง กรม การ จัด การ ต่อสู้ บ้าง กัน เมือง ไว้ เป็น
สามารถ ทักษ เชมร ตี หัก เอา ไม่ได้ ก็เลิก ทักษ กลับ ไป

ณ จุด ศักราช ๒๒๘๔ เกิด รมภ พระ ยา พิเชียร ตั้ง ช้อง สุ่ม ผู้ คน
อยู่ ณ แขวง เมือง ธนบุรี กรม การ บอก เข้า มา กราบ ทูล จึง
ดำรัส ให้ พระ ยา จักรียก ไป รบ พวก รมภ ครั้น พระ ยา จักรียก
ขึ้นไป ถึง เมือง ธนบุรี ไฟร พด ที่ ไป ด้วย พระ ยา จักรียก กลับ
เข้า ด้วย พวก รมภ ว่า พระ ยา จักรียก เสีย แล้ว พวก รมภ ก็ ยก
เข้า ตี เมือง ธนบุรี ขณะ นั้น พระ ยา สักราช เสด็จ ขึ้น ไป ทำ การ
ซ่อม แปร เมือง ธนบุรี อยู่ จึง คุม พด ออก รบ พวก รมภ พระ ยา
พิเชียร ๆ ต้อง บิน ตาย ใน ที่ รบ ข้าง หดง ได้ รบ จับ พวก
รมภ ไป ได้ เป็น อัน มาก

ใน ปี นั้น พระ ยา จะ แวด ยก กอง ทักษ เชมร มาตี เมือง เพชร

บุรี อีก ครอง นิต ได้ เมือง เพ็ชรบุรี กวาด ต้อน ราษฎร
ไป เมือง เขมร อีก เปน อัน มาก

รุ่ง ขึ้น มี หนึ่ง พระยา ตะ แวก ให้ ยก ทัพ เข้า ทาง หัว เมือง
ฝ่าย ทวัน ออก อีก เวลานั้น พระนเรศวร เสด็จ ลง มา แต่ เมือง
พระ พิศณุ โลกย์ ประทับ อยู่ ใน พระ นคร ศรี นครา ขาว คึก เขมร
ก็ กราบ ทูล รับ อาษา कुณ กง ทัพ ออก ไป ต่อ สู้ ที่ กง ทัพ เขมร
แตก พ่าย ถดถอย ไป ทั้ง สิ้น แต่ นั้น มา คึก เขมร ก็ ส่ง ไป ข้าง นาน

สมัยจุล ศักราช ๙๒๖ พระเจ้า หง ษาวดี บุเรงนอง สวรรคต
มัง เจริญ ราช บุตร ซึ่ง เปน มหา อุปราช ได้ ครอง ราช สม บัติ
ประเทศ หง ษาวดี แต่ ตั้ง มัง ตาม เกดัย ราช โอรส เปน มหา
อุปราช ครั้น เมือง หง ษาวดี ผลิต แผ่น ดิน ใหม่ หัวเมือง
ขึ้น หง ษาวดี ซึ่ง พระเจ้า บุเรง นอง ปราบ ปราบ ไว้ ได้ เรียบ ร้อย ก็
ถดถอย กระ ต้าง กระ เตื่อง ขึ้น หลาย เมือง กิตติ ศัพ ทราบ ถึง
พระนเรศวร จึง เสด็จ ลง มา พระ นคร ทวารวดี กราบ ถวาย
บัง คม ถา สม เ็จ พระ ราช บิดา จะ ขึ้น ไป ช่วย พระเจ้า หง ษาวดี
ปราบ ปราบ หัว เมือง แต่ จะได้ พัง การ ต่าง ๆ ใน เมือง หง ษาวดี
เมื่อ ผลิต แผ่น ดิน ใหม่ แล้ว นั้น ด้วย สม เ็จ พระ สวรร เพ็ช
ทรง พระ ราช ดำริ หึ เห็น ชอบ ด้วย พระ นเรศวร จึง เสด็จ ออก
ไปยัง เมือง หง ษาวดี พอ ท้น เวลา พระเจ้า หง ษาวดี จะ ให้
พระ มหา อุปราช กับ พระ สังฆ ทศน์ ยก กอง ทัพ ไป ที่ เมือง รุณ
เมือง คัง พระเจ้า หง ษาวดี จึง ดำ ริ ให้ พระ นเรศวร कुณ กง

ทัพ ไทย ช่วย ตี เมือง รุม เมือง คัง กับ พระ มหา อุปราชา ด้วย
 พระ นเรศวร กับ พระ มหา อุปราชา ยก กอง ทัพ ไป ถึง เมือง รุม
 เมือง คัง แล้ว จึง สัญญา ผดุง กัน เข้า ตี เมือง พระ มหา อุปราชา
 เข้า ตี ก่อน ไพร่ พด เจ็บ บ่อย ต้ม ตาย มาก ก็ หา ได้ เมือง ไม่ คราว
 พระ สังฆ ทศน์ เข้า ก็ ไม่ได้ อีก ครั้น ถึง คราว พระ นเรศวร เข้า ตี เมือง
 พระ นเรศวร แต่ง กด อุบาย ตี ได้ เมือง รุม เมือง คัง แล้ว ต่าง พระ องค์
 ก็ เด็ก ทัพ กลับ ไป แล้ว พระ เจ้า หงษา วดี ๆ พระ ราชทาน บา เหน็จ
 รางวัล แก่ พระ นเรศวร และ คริส ยก ย่อง เปน อัน มาก ฝ่าย ข้าง
 พระ มหา อุปราชา ก็ มีความ ถอย น้อย พระ ไทย จึง ผูก พระ ไทย
 อริ แก่ พระ นเรศวร แต่ นั้น มา

ส่วน พระ นเรศวร ครั้น ช่วย การ สงคราม เสร็จ แล้ว ก็ ทอด
 ดา พระ เจ้า หงษา วดี กลับ คืน มา กรุง สยาม ฝ่าย พระ เจ้า หง
 ซา วดี ก็ ตั้งแต่ พระ นเรศวร ขึ้น ไป ช่วย ปราบ ปราบ เมือง รุม เมือง
 คัง ได้ โดย ตำ ราช พระ บัญญา แต่ ฝีมือ ทหาร ไทย ครั้ง นั้น ก็
 รวบรวม พระ ไทย เห็น ว่า พระ นเรศวร แก่ แล้ว ก่อ ใน การ สงคราม
 ยิ่ง นึก ถ้า ละ ไว้ คง จะ คิด อาน ค้าง ประเทศ สยาม เปน เอก ราช
 ขึ้น อีก เปน มัน คง จึง แต่ง อุบาย มี พระ ราชคำ สั้น มา ยัง พระ
 นเรศวร ว่า ที่ เมือง อังวะ เปน ขบถ ให้ พระ นเรศวร ไป ช่วย
 ราชการ สงคราม ปราบ ปราบ เมือง อังวะ พระ นเรศวร ไม่ ทรง
 ทราบ ใน อุบาย ของ พระ เจ้า หงษา วดี ก็ ตระ เกรียม กอง ทัพ
 ยก ออก ไป ตาม รับ สั่ง พระ เจ้า หงษา วดี ทราบ ว่า พระ นเรศวร

ยกออกไปตามพระราชดำนั้น จึงแต่งให้พระยาเกียรติพระ
 ยาพระราม คู่ครองทัพลงไปรับพระนครศรีธรรม แด่ตั้งเป็น
 ความลับไปว่าถ้าพระยาเกียรติพระยาพระราม เห็นกองทัพ
 เมืองหงสาวดีของทัพพระนครศรีธรรมลงไปแล้ว ก็ให้ตีกระหนาบ
 ขึ้นมา ช่วยกันกำจัดพระนครศรีธรรมเสียให้จงได้ พระยาเกียรติ
 พระยาพระรามลงมาถึงเมืองแครง จึงนำความลับนั้นไปแจ้ง
 แก่พระมหาเถรคันฉ่อง ผู้เป็นอาจารย์พระมหาเถรคันฉ่องเห็น
 พระเจ้าหงสาวดีประพฤติไม่เป็นธรรม จึงชักชวนพระยาเกียรติ
 พระยาพระราม เข้าอาสา มีศักดิ์สูง ความอันนั้น แก่พระนครศรีธรรม
 ทุกประการ พระนครศรีธรรมทรงทราบ ว่าพระเจ้าหงสาวดีคิด
 อุบายคอยประทุษร้ายต่อพระองค์ ก็ทรงพระพิโรธจึงพา
 พระมหาเถรคันฉ่อง กับพระยาเกียรติพระยาพระราม ยกทัพ
 กลับตีหัวเมืองรายทางกวาดครอบครวั รามัญ เข้ามาด้วยเป็น
 อันมาก กรุงสยามกับกรุงหงสาวดีก็กลับเป็นอริ เสียจนหนาม
 แก่กันแต่นั้นมา ในเวลาเมื่อพระนครศรีธรรม เสด็จออกไป
 เมืองหงสาวดีครั้งนั้น ทางนี้พระยาพิไชย แด่พระยาสุวรรณ
 โลภย์ก็รู้ว่าพระนครศรีธรรม เป็นปรมาจารย์ ขึ้นกับพระเจ้าหงสาวดี
 ก็เป็นขบถ คู่ครองทัพยกไปตีเมืองพระพิษณุโลก แต่หาได้ไม่
 พอพระนครศรีธรรม เสด็จกลับเข้ามา ทรงทราบความก็รีบขึ้น
 ไปปราบปรามพวกขบถที่เมืองสุวรรณโลกย์รวมสาม จับได้
 หัวพระยาพิไชย แด่พระยาสุวรรณโลกย์ประหารชีวิตเสีย

ทั้ง สอง คน ใน ปี นั้น พระยา ละ แวก มี ราช คำสั่ง เข้า มาถวายส้มเค็ด
พระ ธรรม เพ็ช ที่ ๑ ยอม ย่อม น้อม เป็น พระ ราช ไมตรี กับ กรุง ศรี
อยุธยา ก็ ทรง รับ ไมตรี แด มี พระ ราช คำสั่ง ตอบ ออก ไป

● ฝ่าย พระเจ้า หงษา วดี ตั้ง แต่ พระ นคร ศักร พา พระ มหา
เถร คั้น ช้อง กับ พระยา เกียรติ พระยา พระ ราม แด กวาด ค้อน
ราษฎร ตาม ราช ทาง เข้า มา เมือง ไทย ครั้ง นั้น ก็ เข้า พร
ไทย ชัด ว่า ประเทศ สยาม ไม่ ยอม อยู่ ใน อำนาจ เมือง หงษา วดี
คง จะ คิด อ่าน ตั้ง เป็น เอกราช อีก เป็น แน่ แล้ว จึง แต่ง กอง ทัพ
เมือง หงษา วดี ให้ พระยา พะ สิม เป็น แม่ ทัพ ยะ เข้า มา ทาง เมือง
กาญจน บรู๊ กอง หนึ่ง แด มี พระ ราช คำสั่ง บัง คับ ไป ถึง พระเจ้า
เชียงใหม่ ให้ ยก กอง ทัพ ดาว ลง มา บรรจบ กับ กอง ทัพ พระยา
พะ สิม ที่ กรุง ศรี อยุธยา อีก กอง หนึ่ง กอง ทัพ พระ ยา พะ สิม
ยก เข้า มา ใน อาณา เขต สยาม ครั้ง นั้น จุล ศักราช ๙๒๙ บ
แต่ พระเจ้า เชียง ใหม่ ยัง หา ลง มา ถึง ไม่ ชาว คึก ทราบ ถึง พระ
นคร ศรี อยุธยา

สมเด็จพระ ธรรม เพ็ช จึง โปรด ให้ สมเด็จพระ เจ้า ลูก เรอ
พระ นคร ศักร กับ พระ เอกา ศักร คุม กอง ทัพ มก ให้ พระ ยา
จักรี เป็น แม่ ทัพ เรือ ยก ออก ไป ได้ สู้รบ กับ กอง ทัพ รา มัญ
ที่ แขวง เมือง สุพรรณ บรู๊ ทัพ ไทย ที่ กอง ทัพ พระยา พะ สิม
แตก พ่าย แพ้ยับ เย็น กลับ ไป ทั้ง ด้าน ฝ่าย พระเจ้า เชียง ใหม่ ยก ลง มา
ยัง หา ทน ถึง ไม่ พอ ทราบ ว่า กอง ทัพ พระ ยา พะ สิม แตก ไป แล้ว

ก็เลิก ทักษิณ ก็นำไป เมือง เชียง ใหม่ พระเจ้าหงสาวดี ทราบว่า
การ สงคราม ไม่ สม ประสงค์ ก็ ทรง พระพิโรธ พระเจ้า เชียง ใหม่ ว่า
ยก ลง มา ไม่ทัน ช่วย พระยาพะสิม ๆ จึง เลี้ย ที่ แก่ กอง ทักษิณ
ครั้ง รุ่ง ขึ้น ปี จุล ศักราช ๙๓๐ จึง มี พระราช คำสั่ง บังคับ ไป
ให้ พระเจ้า เชียง ใหม่ ยก ลง มา ตั้ กรุง ศรีอยุธยา อีก ครั้ง นี้ ให้ มี
ข้า หลวง เมือง หงสาวดี ไป กำกับ กอง ทักษิณ เมือง เชียง ใหม่ ด้วย
ข่าว คืบ ทราบ มา ถึง พระ นคร สมเด็จ พระ ธรรม เพ็ชร ก็ ดำรัส ให้
จัด การ บ้อง กัน พระ นคร ไว้ ถ้า เปน สามารถ

๑ ครั้ง นั้น พระยา ตะแคง เจ้า แผ่นดิน เขมร ทราบ ว่า มี คืบ
ดาว มา คิด พระ นคร ศรีอยุธยา ก็ แต่ง ให้ พระ ศรี สุพรรณ มา
จิราษ ผู้ เปน อนาชา คุม กอง ทักษิณ เขมร เข้า มา ช่วย บ้อง กัน พระ นคร

๑ ฝ่าย พระเจ้า หงสาวดี ทราบ ว่า พระเจ้า เชียง ใหม่ ยก
กอง ทักษิณ ลง มา แล้ว ก็ จัด กอง ทักษิณ เมือง หงสาวดี ให้ มหาอุป
ราชา เปน แม่ทัพ ยก เข้า มา ตั้ง อยู่ ที่ เมือง กำแพง เพ็ชร อีก
กอง หนึ่ง แล ถ้า ชับ มา ให้ คิด ทำ คืบ เปน การ ปี ตี เอา พระ นคร
ให้ เจง ได้ ก็ คิด ศัพท์ ก็ ทราบ ถึง ใน พระ นคร ว่า กอง ทักษิณ เมือง
หงสาวดี ยก มา อีก กอง หนึ่ง จะ คิด ทำ คืบ เปน การ แรม ปี พระนคร วรร
กับ พระ เอกาทศรฐ ก็ รับ อาษา คุม กอง ทักษิณ ไป ตั้ ทักษิณ พระเจ้า เชียง ใหม่
ได้สู้รบ กัน เปน สามารถ กอง ทักษิณ พระเจ้า เชียง ใหม่ แล พ่าย เสีย ผู้คน
ช้าน้ำ อาวุธ เปน อัน มาก แต่ ตัว พระเจ้า เชียง ใหม่ หนี รอด ไป ได้ เมื่อ พระ

นเรศวร ยก ขึ้น ไป ต่ กองทัพพระเจ้าเชียงใหม่ครั้งนั้น พระศรี

สุพรรณมาธิราชคุม กองทัพเขมร เข้า กระบวน ไป ช่วย ราช ณา
สงคราม ด้วย ครั้น พระเจ้าเชียงใหม่แตกทัพหนีไป แล้ว

พระนเรศวร ต้อง เรือ พระที่นั่ง กลับ มา ผ่าน กับ เรือ พระศรี

สุพรรณ มาธิราช ฯ ไม่ หมอบ นั่ง ดู เสด็จ เอย อยู่ พระ

นเรศวร ก็ ทรง ชัด เคื่อง จึง ตำ รัส ให้ คัด คัษะ ดาว เสด็จ ไป

เสียบ ประชด ไว้ ที่ ข้าง เรือ พระศรี สุพรรณ มาธิราช ฯ ก็ โกรธ

เมื่อ กลับ ออก ไป เมือง เขมร จึง แจ้ง ความ ตาม ที่ พระ นเรศวร

ดู หมิ่น นั้น แก่ พระยา ตะแวก ฯ ชัด เคื่อง ว่า ไทย ไม่นับ ถ้อ ทาง

ไม ครี ตั้ง แต่ นั้น พระ นคร ศรี อยู่ ยหา กับ แผ่น ดิน เขมร ก็

ขาด ทาง พระ ราช ไม ครี กัน อีก

๑ ใน เดือน สิบ สอง ปี นั้น พระเจ้าหง ษา วัด จิต กองทัพ

เพิ่มเติม มา อีก เปน อัน มาก เสด็จ เปน แม่ทัพ ยก เข้า มา เอง

บรรจบ กับ กองทัพ มหา อุป ราช แด กองทัพ พระเจ้า เชียง ใหม่

ลง มา ตั้ง ประ ชิด พระ นคร พระ นเรศวร กับ พระเอกาทศ ฐ คุ ม

กองทัพ ออก รบ พุ่ง ตี ด พันช กัน อยู่ ถึง หก เดือน กองทัพ พระ

เจ้าหง ษา วัด จะ คี หัก เอา พระ นคร ไม ได้ พอ เข้า เทศ กาด

ฝน พระเจ้า หง ษา วัด ก็ ให้ เด็ก ทัพ กลับ ไป ทั้ง สิ้น เมื่อ ทัพ

พระเจ้า หง ษา วัด ยก มา ตี ด พระ นคร อีก ครั้ง นั้น ทราบ ไป ถึง

พระยา ตะแวก ก็ แต่ง ให้ กองทัพ ถอบ เข้า มา ตี หัว เมือง ฝ่าย

ควัน ออกเหมือน แก่ กอน อัก ชาว ทราบ ถึง พระ นคร พอ พระ
 เจ้า หง ษา วดี เด็ก กอน ทัพ ไป แด้ว จัง ดำ รัส ให้ จัก กอน ทัพ
 ดง ไป ค่อ สู้ เชมร ๆ ก็ แดก พ่าย เสี้ย ผู้ คน ถัม คาย แดจัม ได้
 ไว้ เปน เซดย เปน อัน มาก

๑ ครัน ถึง จุต ศัก ราช ๙๓๒ ปี พระ เจ้า หง ษา วดี เสด็จ ยก
 กอน ทัพ ไหญ่ เข้า มา ตี พระ นคร ศั อยุธยา อัก ได้ สู้ รบ กับ
 พระ นคร ศวร เปน สำมารต ดัง ครัง หลั พระ เจ้า หง ษา วดี จะ ตี
 หัก เอา พระ นคร ไม่ ได้ พอ ถึง ฤตุ ฝน ก็ ต้อง เด็ก ทัพ กลับ ไป
 อัก เหมือน นัน ครัน เสด็จ คัก มอญ เชมร กลับ ยก กอน ทัพ มารบ
 ไทย อัก ทัพ ไทย ออก สู้ รบ เชมร ก็ แดก หัน กลับ ไป เมือง พอ
 ส้ม เต็จ พระ ธรรม เพ็ช ที่ ๑ ประ ชวร หนัก ก็ สวรรคต พระ ชนม์ ได้ ๙๖ ปี
 อยู่ ใน ราช สมบัค ๒๒ ปี สวรรคต ใน จุต ศัก ราช ๙๔๐ ปี

คำถาม

- ๑ ถาม ว่า เมื่อ เสี้ย พระ นคร แก่ พระ เจ้า หง ษา วดี แด้ว ใคร
 ได้ ครอบ ราช สมบัค ใน กรุง สยาม สืบ ไป
- ๒ ถาม ว่า เมื่อ เสี้ย พระ นคร แด้ว ส้ม เต็จ พระ มหิน ทวาช ธิราช
 เจ้า แผ่น ดิน พระ องค์ ก่อน เสด็จ ไป ไหน
- ๓ ถาม ว่า ใน แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระ ธรรม เพ็ช ที่ ๑ เกิด ขบถ ก็ ครัง
 คือ ผู้ ไใด เปน ต้น ขบถ บ้าง
- ๔ ถาม ว่า พระ นคร ศวร เสด็จ ไป กรุง หง ษา วดี ถึง ๒ ครัง
 ด้วย เหตุ ไใด บ้าง

- ๕ ถามว่า ใน แผ่นดิน ส้มเต๋จ พระ สวรรเพ็ช ที่ ๑ ประเทศเขมร
กับ กรุง ดยาม มีเหตุ ค่อ กัน อย่างไร บ้าง
- ๖ ถามว่า เหตุใด ทัพ พงษาวดี จึงยก มารบไทยอีกเป็น หลายครั้ง
- ๗ ถามว่า ส้มเต๋จ พระสวรรเพ็ช ที่ ๑ อยู่ในราช สัมบัค ได้ กี่ปี
- ๘ ถามว่า ส้มเต๋จ พระสวรรเพ็ช ที่ ๑ สวรรคตในจุต ศักราชเท่าใด
พระชนม์ พรรษา เท่า ไ

แผ่นดิน ส้ม เต๋จ พระ สวรรเพ็ช ที่ ๒

พระ นครศวร ได้ ครอง ราช สัมบัค ใน ปี จุต ศักราช ๙๕๐ พระชนม์
ได้ ๓๕ พรรษา ทรง พระ นาม ส้ม เต๋จ พระ สวรรเพ็ช ที่ ๒ ทรง
ตั้ง พระ เอกา ทศรฐ พระ ราช อนุชา เปน มหาอุปราช พระ ราช
ทาน เกียรติยศ เสมอ พระเจ้า แผ่นดิน พระ องค์ หนึ่ง วิเศษ กว่า
ตำแหน่ง พระ มหา อุปราช ที่ เคย มี มา แต่ ก่อน เพราะ พระ
เอกา ทศรฐ เปน พระราช อนุชา ร่วม พระ ราช ไทย ได้เคย
ร่วม คู่ขร่วมทุกข์ ด้วยพระองค์ มา ใน การ สงครามแทบทุกครั้งทุกคราว
๑ ครั้น จัด การ ถวาย พระเพลิง พระ ศพ ส้มเต๋จ พระราช บิดา
เสร็จ แล้ว ทรง พระ พิโรธ พระ ยา ตะแวก เจ้าแผ่นดิน เขมร
ว่า ไม่ อยู่ใน สัจย์ ธรรม ถ้า เห็น พระ นคร ศรี อยุชยา มี อำนาจ
เวทนา ไ ก่ ยอม อ่อน น้อม เปน ทาง ไม่ควร พอ มี สัตว์ ที่
กตัญญู มา รบ พง์ พระ นคร เห็น ว่า ไทย เพ็ดียง พถำ แล้ว
พระ ยา ตะแวก ก็ กตัญญู เปน สัตว์ ประ สัม รบ พง์ ซ้ำ เติมเอา แพบ

สุปราชยา ยก กองทัพใหญ่ ล่วงเข้ามาทาง เมืองกาญจนบุรี จะ
 ที่ เขาพระนร คุ้มเจ้า พระธรรมพิทักษ์ที่ ๒ กับ คุ้มเจ้าพระเอกาทศรถ
 ก็เสด็จ ยก พยุห โยธา ออก ไป รับ กองทัพ มอญ ที่แขวงเมือง
 สุพรรณบุรี ททัพ พม่า มอญ ครั้ง นั้น มาก กว่า กองทัพ ไทย เป
 ้น มาก กองทัพ ทั้ง สอง ฝ่าย ได้ ประทะ รบ พัง กัน ที่ ตำบล ตะพังตร
 กองทัพ นำช้าง ไทย น้อย ตัว ก็แตก พ่าย ร่น ถด มา ถึง ทัพ
 หลวง คุ้มเจ้า พระธรรมพิทักษ์ที่ ๒ ทรงช้าง พระที่นั่ง ชื่อเจ้า
 พระยาไชยา นภาพ เบน พระคชาธาร คุ้มเจ้า พระเอกาทศรถ
 ทรงช้าง พระที่นั่ง ชื่อเจ้า พระยาปราบ ไตรจักร์ เบน พระคชาธาร
 ตั้ง กองทัพ หลวง นั้น อยู่ ทอดพระเนตร เห็น กองทัพ นำแตก
 ร่น ถด มา ก็ ขับ กองทัพ หลวง ออก รับ เวลา นั้น ช้าง พระที่นั่ง
 ทั้ง สอง ช้าง กำลัง คิด น้ำ มัน ทั้ง หน้า ทั้ง ท้าย ครั้น เข้า ใน ที่ รบ
 ก็อา ระวาด ด้วย กำลัง น้ำ มัน จึง บุกรุก ได้ ทาง ข้าง ซ้าย ไป
 ใน ระหว่าง กองทัพ พม่า มอญ แต่ ๒ ช้าง ไม่มี ข้าราชการ การติด
 ตามทัน จน กระทั่ง ถึง นำช้าง พระมหาอุปราช คุ้มเจ้า พระ
 ธรรมพิทักษ์ที่ ๒ ทอดพระเนตร เห็น พระมหา อุปราช ยืน ช้าง อยู่
 ก็ ครัด ชวน ให้กระทำการ ยุทธ ศึก ชน ช้าง พระที่นั่ง กับ พระองค์
 พระมหา อุปราช ก็ ขับ พระคชาธาร เข้า ชน กับ คุ้มเจ้า พระ
 ธรรมพิทักษ์ที่ ๒ มาลง ฆาตโรพี เลี้ยง ขับ คชาธาร เข้าชนกับพระคชา
 ธาร คุ้มเจ้า พระเอกาทศรถ ช้าง พระที่นั่ง คุ้มเจ้า พระธรรมพิ

เด็ดที่ พระ มหา อุปราชา พัน ด้วย ของจ้าว ถูก พระ มา ตา ส้มเต๋จ
 พระ ธรรม เพ็ช ชาติ แต่หา ค้อง พระ องค์ ไม่ พอ ข้าง พระ ที่ นั่ง
 กลับ ได้ที่ ทรง พัน ด้วย พระ แสง ของจ้าว ถูก พระ อังษา พระ มหา
 อุปราชา ชาติ ตพาย แต่ง สั้น พระ ธรรม อยู่ กับ คอ ข้าง ส่วน ส้มเต๋จ
 พระ เอกา ทศรฐ ได้ที่ พัน มาง จา สะ โร ตาย เหมือนกัน ใน ขณะ
 เมื่อ กระ ทำ ยุทธ หัตถ์ นั้น พวก พม่า มอญ ยิง ปืน ถูก ความ ท้าย
 พระ วิชา ขาว คาย คน กลาง ข้าง ส้ม เต๋จ พระ เอกา ทศรฐ ก็ ถูกปืนตาย
 พอ มี ไชย สะ นะ พวก ข้าราชการ กอง ทัพ หลวง ก็ พอ ตาม มา ทัน
 เข้า ตลุม บอน ตี กอง ทัพ พม่า มอญ ส้ม ตาย แดก พ่าย ยับ เย็น ไป
 ทั้ง สั้น ที่จับ ได้ ไว้ก็ มาก การ สงคราม ครั้งนี้ มี ไชย เปน มหัศจรรย์
 ด้วย อาณาภพพระบารมี แด ความ กล้าหาญ ของส้ม เต๋จพระธรรมเพ็ชที่ ๒
 แด ส้ม เต๋จ พระ เอกา ทศรฐ ปราบ ภู พระ เกียรติยศ มา จน ครอบ เท้า
 ทุก วัน นี้ เมื่อ กอง ทัพ เมือง หงสา วดี แดก ยับ เย็น ไป แล้ว ครั้ง
 นั้น ส้ม เต๋จ พระ ธรรมเพ็ช ทรงพระดำริห์จะ ตัดค้ำหงสา วดี ให้ อ่อนกำ
 ดัง จึง โปรด ให้จัด กอง ทัพ ยกติดตาม เข้า ไป ตี เมือง
 ศนาว ศรี เมือง มฤทธี เมือง ทวาย ซึ่ง เปน เมือง ขึ้น ของ หงสา วดี
 ได้ มา เปน เมือง ขึ้น ทั้ง ๓ เมือง ใน ครั้ง นั้นพระ เจ้า เชียงใหม่ เห็น
 ว่า พระ เจ้า หงสา วดี หมด อำนาจ ลง เพราะ พระ นคร ศรี อโยธยา
 กล้า แข่ง รบ พุง ได้ ไชย สะ นะ หดาย ครั้ง ก็ ออก จาก ผัก ฝ้าย พระ
 เจ้า หงสา วดี มีราช ศาสน์ แด เครื่อง บรรณา สาร เข้า มา ถวาย
 ส้มเต๋จ พระ ธรรม เพ็ช ขอ อยู่ ไหว ปกครอง ของ กรุง สยาม ค่อ ไป

ฤๅปีจุลศักราช ๙๔๓ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ ทรงพระราช
 ดำริเห็นว่าเมืองคนาวศรี เมืองมฤทธิ เมืองทวาย ซึ่งเป็นเมืองหน้า
 คัดหงษาวดีนั้น ก็เป็นของไทยแล้ว ราชการทัพคัดหงษาวดี
 เห็นจะสงบว่างไปได้นาน จึงให้ตรวจเตรียมรับพล แล้ว
 สมเด็จพระสรรเพชญ์กับสมเด็จพระเอกาทศรถ ก็เสด็จยกทัพ
 ไปตีเมืองเขมร ข้ามถ้ำน้ำโดนดเข้าทางป่าระนามทัพหน้ายก
 เข้าตีเมืองโพธิสัตว์เมืองพระตะบอง ได้ทั้ง ๒ เมือง แล้วก็
 ยกถ่วงเข้าไปถึงเมืองตะแวกให้ไพร่พลเข้าล้อมเมืองไว้ แล้ว
 แต่งทหารเข้าหักค่ายเป็นหลายครั้ง ชาวเมืองรบสู้บ่ถนัด
 เป็นสามารถแต่ตั้งล้อมเมืองไว้ถึง ๓ เดือนเศษยังหักเข้าเมืองมิได้
 ไพร่พลในกองทัพขัดสนเสบียงอาหารลง จึงให้เด็กทัพถล่ม
 พระนคร แล้วมีพระราชดำริให้พระยานครนายก เป็นแม่กอง
 ใหญ่คุมไพร่พลออกไป ตั้งค่ายถ่วงถ่วงไว้ณตำบลท่าหม
 แดนต่อแดนเขมร ฤๅปีจุลศักราช ๙๔๔ พอพระเจ้าหงษาวดี
 ให้พระเจ้าแปรยกกองทัพมาอีก ถ่วงเข้ามาตั้งถึงตำบล
 สังขตาทางเมืองกาญจนบุรี สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ กับ
 สมเด็จพระเอกาทศรถ ก็เสด็จยกกองทัพหลวงไปต่อสู้
 ทัพพระเจ้าแปรแตกยับเยินไป ครั้นถึงฤดูแต่งในปี
 จุลศักราช ๙๔๕ เสด็จยกทัพหโยธาทัพพร้อมด้วยสมเด็จพระ
 พระอนุชาธิราชไปตีเมืองเขมรอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ก็ได้
 เมืองเขมรจับได้ตัวพระยาตะแวก กับพระศรีสุพรรณมาธิราช

แด่ ครอบ ครว้ เขมร เปน อัน มาก จึง มี พระ ราช โอง การ สั่ง
 ให้ ด้ว้ พระ ราช พิธี ประ ตม กรร ม คัด คั้ชะ พระ ยา ตะ แวก เขา
 โส หิต ขำ ระ พระ บาท แด้ว โปรต ให้ นาย ทัพ นาย กอง กุม
 พระ ศรี สุ พร รณ มา ริ ราช กับ ครอบ ครว้ เขมร เหล่า นั้น ถ่วง
 นำ เข้า มา ก่อน เสด็จ ประ ทับ แรม อีก เจ็ด วัน ก็ เสด็จ ยก ทัพ
 กลับ พระ นคร แด่ ครอบ ครว้ เขมร เหล่า นั้น ก็ ทรง พระ กรุณา
 โปรต ขบ เลียง ไว้ ฤ ปี จุ ต คัก ราช ๙๔๙ กรร มการ เมือง กุญบุรี
 บอก เข้า มา ว่า พระ ยา ศรี ไส้ ณรงค์ ผู้ รั กษา เมือง ตนาว ศรี
 เปน ขบถ สม เ็จ พระ สรร เพ็ช ทรง พระ ราช ดำ ริ ห้ เห็น ว่า
 พระ ยา ศรี ไส้ ณรงค์ เปน คน ซื่อ ตรง แต่ เดิม มายัง ทรง แด่ง
 พระ ไทย อยู่ จึง โปรต ให้ มี ทรา ออก ไป หา ตัว พระ ยา ศรี ไส้
 ณรงค์ ๆ ก็ ไม่ เข้า มา เฝ้า ทรง พระ พิ โธษ จึง มี พระ ราช โอง การ
 สั่ง ให้ สม เ็จ พระ เอกา ทศ รฐ กุม กอง ทัพ ไป ปราบ พก ขบถ
 สม เ็จ พระ เอกา ทศ รฐ ก็ เสด็จ กรั ฐา ทัพ ไป ตี เมือง ตนาว ศรี จับ
 ได้ ตัว พระ ยา ศรี ไส้ ณรงค์ ประ หาร ชั วติ ร์ เสีย ตั้ง เจ้า เมือง ตนาว ศรี
 ใหม่ แด้ว ก็ เสด็จ ยก กอง ทัพ กลับ พระ นคร ฝ่าย ข้าง เมือง เขมร
 ราช บุตร พระ ยา ตะ แวก คน หนึ่ง ชื่อ พระ สุ ชรร ม ราชา เมื่อ
 สม เ็จ พระ สรร เพ็ช ที่ ๓ เสด็จ ยก ทัพ ไป ตี เมือง ตะ แวก นั้น
 พระ สุ ชรร ม ราชา หนี ไป อยู่ ใน เขต ร์ แดน เมือง ถ้ำ น้าง ครั้น เสด็จ
 สง่ ความ แด้ว ก็ กลับ มา ท้าว พระ ยา เขมร ซึ่ง เหลื่อ อยู่ จึง ยก
 พระ สุ ชรร ม ราช ราช บุตร ขึ้น ครอง ราช สัม บั ตี ใน เมือง ตะ แวก พระ ยา
 ตะ แวก ใหม่ จึง แด่ง ให้ พระ เสด้นหา มนตรี เปน ทูต จำ ทูต พระ ราช

คำสั่งนี้ คุมเครื่องราชบรรณาการ ดอกไม้เงินทอง มาขอขึ้น
 อยู่ในปกครองของกรุงสยามต่อไป ฤๅปีจุลศักราช ๙๕๐ ปี
 สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ ทรงพระราชดำริห์จะเสด็จยกกองทัพ
 ไปตีเมืองหงษาวดี จึงโปรดให้พระยาจักรี ยกพลออกไปตั้ง
 มั่น ปดุงยังนางสะตมเสียบยังอาหารไว้ณะเมืองเมาะดำถึง
 พอถึงเดือนธันวาคมปี สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ กับ
 สมเด็จพระเอกาทศราช ก็เสด็จยกทัพไปตีเมืองหงษาวดี
 ฝ่ายข้างเมืองหงษาวดีในเวลานั้น พระเจ้าหงษาวดีกำลัง
 ประชวรอยู่ หัวเมืองเอกโทฝ่ายรามัญเห็นอำนาจพระเจ้า
 หงษาวดีอ่อนดง ต่างก็เอาใจออกหากจากกรุงหงษาวดี
 คิดหมายจะล้มกษัตริย์แก่กรุงเทพฯ เป็นหลายเมือง แต่
 หลานพระเจ้าหงษาวดีซึ่งไปครองเมืองตองอู (เป็นหัว
 เมืองเอกในประเทศรามัญเมืองหนึ่ง) เวลานั้นมีอำนาจ
 อยู่ผู้หนึ่ง ครั้นแจ้งว่ากองทัพไทยจะยกออกไป ก็รีบ
 ขึ้นไปเมืองหงษาวดี มีหนังสือไปเกลี้ยกล่อมบรรดาหัวเมือง
 ที่เอาใจออกหากจากหงษาวดีนั้น ให้กลับใจไปตั้งรับ
 รับทัพไทยแรงแรงขึ้นได้หลายเมือง พอทัพไทยยกไป
 ถึงเมืองเมาะตะมะ ตีได้เมืองเมาะตะมะแล้ว พระยา
 ตองอูทราบข่าว จึงให้เฝ้าเมืองหงษาวดีเสียดันหวั่นมิให้
 เป็นกำลังแก่ทัพไทย แล้วพาพระเจ้าหงษาวดีรับหนีไป
 เมืองตองอู ทัพหลวงยกมาตั้งเมืองหงษาวดี ก็ไม่มีผู้

ไตรภวเสนาบดีรับ จึ่งยกเถยไปตีเมืองคองอุ พระยา
 ทองอุแต่แรกมีหนังสือออกมาถวาย เป็นใจความว่าจะอ่อน
 น้อมยอมสวามิภักดิ์แก่ไทย แล้วก็มีใบบอกมาตามสัญญา
 สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ จึ่งดำรัสให้พลทหารเข้าล้อมเมือง
 ทองอุไว้โดยรอบ แต่ตั้งล้อมอยู่ถึงสามเดือนเศษยังหัก
 เอาเมืองมิได้ ไพร่พลในกองทัพขัดเสบียงอาหารแต่เปะ
 เวลาจวนถูกฝนด้วย ก็เสด็จคืนทัพกลับพระนคร ณจุล
 ศักราช ๙๕๕ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ ให้ตรวจเตรียมทัพ
 จะเสด็จยกกองทัพไปตีเมืองคองอุอีก พอได้ข่าวว่าช้าง
 เผือกจะยกกองทัพมาตีเมืองน่ายได้แล้ว ๆ จะยกไปตีเมือง
 แดนหัวอีก สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ ทรงพระดำริห์ว่าหัว
 เมืองเหล่านี้ ก็เป็นเมืองขึ้นขอบขันทีมาฝ่ายไทย บัดนี้
 พม่าข้าศึกยกมาข้ายี้จะนั่งอยู่มิได้ จำจะต้องยกกองทัพ
 ไปปราบปรามเสียบ้าง จึ่งเสด็จยกพลโยธาหาญไปตีเมือง
 ขี้วะ สมเด็จพระเอกาทศราชแยกไปทางเมืองฝาง สมเด็จพระ
 สรรเพชญ์ที่ ๒ ยกไปทางเมืองห้างหลวง พอถึงเมืองห้าง
 หลวงทรงพระประชวรลง จึ่งให้รีบไปทูลสมเด็จพระเอกาทศราช
 เสด็จมายังทัพหลวงโดยเร็ว สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ ทรง
 พระประชวรหนักถึงเสด็จสวรรคต ณตำบลนั้น เสด็จอยู่ในวรา
 สมัยที่ ๑๕ ปี พระชนม์ได้ ๕๐ พรรษาสวรรคต ณจุลศักราช ๙๕๕ ปี

คำ ถาม

- ๑ ถามว่า พระนเรศวร ได้ครองราชสมบัติ เมื่อศักราชเท่าใด
- ๒ ถามว่า เมื่อมหาอุปราชาขาดคอข้างแล้ว ไทย ยก
เคยไปตีเมืองใดบ้าง
- ๓ ถามว่า ในแผ่นดินนี้ ไทยไปตีเมืองเขมรกี่ครั้งจึงได้
- ๔ ถามว่า ในแผ่นดินพระธรรมเพ็ชร์ที่ ๒ นี้ ใครเป็นขบถบ้าง
- ๕ ถามว่า เมื่อยกทัพหลวงไปตีเมืองมอญได้ แล้วพระ
เจ้าหงสาวดีไปเสียไหน
- ๖ ถามว่า พระนเรศวร สวรรคตที่ตำบลใด ศักราชเท่าใด
- ๗ ถามว่า เมื่อพระนเรศวร สวรรคต พระชนมพรรษาเท่าใด

แผ่นดินสมเด็จพระธรรมเพ็ชร์ที่ ๓

สมเด็จพระเอกาทศรถ ได้เสด็จขึ้นด้วยราชสมบัติ ในจุลศักราช ๙๕๕ ปี ทรงพระนามสมเด็จพระธรรมเพ็ชร์ที่ ๓ ทรง
จัดการเชิญพระศพสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช ขึ้นกับ
มาพระนคร แลถวายพระเพลิงเสร็จแล้ว ทรงพระราช
ศรัทธาสร้างวัด ถวายเป็นพระเกียรติยศ ถอดของพระเดช
พระคุณแด่สมเด็จพระนเรศวร บรมเชษฐาธิราช วัดหนึ่ง พระ
ราชทานนามวัดนั้นว่าวัดบรมเชษฐาภิราม ทรงบริจาคพระราช
ทรัพย์แต่บำเพ็ญพระราชกุศล ในการวัดนั้นเป็นอันมาก ประ
การ แล้วทรงสร้างพระพุทธรูป ถอดของพระองค์ ทรงเครื่อง
บุญของคำประคับเนาวรัตน์ องค์ ๑ บุญของคำถ้วน องค์ ๑ บุญด้วย

นาก องค์ ๑ บุเงิน ๒ องค์ ทำเสร็จแล้วแห่มาประดิษฐาน
 ไว้ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ตามมีการ สมโภช ๗ วัน ใน
 ระหว่างนั้นราชการทัพศึกว่างไม่มีสิ่งใด บรรดาเมือง
 ประเทศราชที่เคยเป็นใฝ่ยื่น คือกักตัญญู ก็อ่อนน้อมยอมสวามิ
 ภักดิ์เป็นอันมาก แดเจ้าเมือง ไทรเจ้าเมือง ศรีสัตตนาคนหุต
 ซึ่งเคยเป็นเมืองเอกราช ก็แต่งทูตจำทูลพระราชคำสอนคุณ
 เครื่องบรรณาการมาถวาย ฝ่ายรามัญประเทศครั้งพระเจ้า
 พงษาอดีตสวรรคตแล้ว พระยาของฮูก็แต่งทูตมาเครื่อง
 บรรณาการมาถวาย รัชชนเป็นข้าขอบขัณฑสีมาสืบไป
 สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓ มีพระโอรส ๒ พระองค์ ใหญ่ทรง
 พระนามเจ้าฟ้าสุทัศน์ ทรงพระกรุณาโปรดตั้งเป็นมหา
 อุปราชรับพระบัญชา อยู่ไม่นานก็สิ้นพระชนม์เสีย พระ
 องค์น้อยทรงพระนามเจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์ เสียพระเนตรข้างหนึ่ง
 แดพระองค์ทรงแต่งพระราชกำหนดกฎหมาย ในราชการต่าง ๆ
 แดตั้งพิภักฐานันท์อากรสามพัศกร หาดยถึงหาดยอย่างทรงจัดการ
 ต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์แก่ราชการ บ้านเมืองหาดยประการ
 พระองค์ทรงทศพิชราชธรรมบำเพ็ญ พระราชกุศลเนื่องนิชย์
 จุลศักราช ๙๒๑ ปี สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓ ทรงพระประชวร
 หนักก็เสด็จสวรรคตในปีนั้น พระชนม์ ๒๕ ปีเศษเสด็จอยู่ใน
 ราชสมบัติได้ ๘ ปี

คำถาม

๑. ถามว่า สมเด็จพระเอกาทศธรรมเสวยราชสมบัติ ศักราชเท่าใด
๒. ถามว่า เมืองเอกราชเมืองใด มาถวายเครื่องราชบรรณาการ ขอมเป็นเมืองขึ้นบ้าง
๓. ถามว่า ในแผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓ สร้างวัด ๆ หนึ่ง ชื่อวัดอะไรทำไมจึงได้สร้าง
๔. ถามว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓ มีพระโอรสกี่พระองค์ ทรงนามอย่างไรบ้าง
๕. ถามว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓ สวรรคต ศักราชเท่าใด

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๔

เจ้าฟ้าศรีเสาวภักย์ พระราชโอรส ได้เสด็จเสวยราชสมบัติ ในปีที่จุลศักราช ๙๖๓ ทรงพระนามสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๔ พระองค์ทรงจัดการถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระราชบิดา โดยราชประเพณีเสร็จแล้ว ขณะนั้นพระสงฆ์รูป ๑ ชื่อ พระศรีศิลาบวร อยู่วัดระฆัง เป็นที่พระพิมพ์ธรรมอนันตปริชา ข้าพนายในพระไทร มีลูกมาก รอบรู้ทั้งไตรเพททางคฤหาสน์ เป็นเหตุให้ผู้คนนับถือ มีศิษย์หาญาติโยมมาก พระพิมพ์ธรรมร่วมคิดความดีกับเจ้าหมื่นศรีศรีธรรมรักษ์ผู้เป็นบุตรบุญธรรม ล้างสุ่มพรรคพวกได้มากแล้ว เวลาค่ำวันหนึ่งจึงคิดออกเล่นหมาวาศ แล้วควมคุมผู้คนเข้าพัน

ประคตพระราชวังเข้าไปได้ จับพระเจ้าแผ่นดินสำเร็จโทษเสีย
สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๔ อยู่ในราชสมบัติปี ๑ กับ ๒ เดือน
พระชนม์เท่าใดมิปรากฏ สวรรคตในจุลศักราช ๙๖๔ ปี

คำถาม

- ๑ ถามว่า เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์ได้ครองราชสมบัติ เมื่อ
จุลศักราชเท่าใด
- ๒ ถามว่า ใครกับใครร่วมคิดกันยกเข้าชิงราชสมบัติได้
- ๓ ถามว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๔ อยู่ในราชสมบัติเท่าใด
สวรรคตจุลศักราชเท่าใด

วงษ์ทรงธรรม

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ (พระเจ้าทรงธรรม)
พระพิมลธรรมได้ครองสมบัติเมื่อจุลศักราช ๙๖๔ ทรง
พระนามสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ (ในหนึ่งเรียกสมเด็จพระ
เจ้าทรงธรรม) ทรงตั้งเจ้าหมื่นศรีศรีรักษ์ซึ่งเป็นผู้ร่วม
คิดเอาราชสมบัติให้เป็นมหาอุปราชรับพระราชพระบัญชาแต่
เป็นอยู่ได้ ๗ วันก็ตาย ขณะนั้นมียี่บุ่นใช้สำเภาเข้ามา
ค้าขายพวก ๑ ได้ทราบความในเรื่องที่ผิดแผ่นดินใหม่
ครั้งนั้น ยี่บุ่นเหล่านั้นจึงคิดโกรธว่าขุนนางไทยไม่ซื่อสัตย์
สุจริต คบคิดกันเข้าด้วยพระพิมลธรรมฆ่าพระเจ้าแผ่นดิน
เสีย จึงพาพรรคพวกประมาณ ๕๐๐ คนมาณะพระที่นั่งจอม

ทอง ทอง ส่นาม หลวง จะ คอย ประทศุรวิชัย สมเด็จพระบรม
 ราชา ที่ ๑ ๆ ทรง พัง พระ ธงชัย เปิด พระ ไตร ปี่ ฎก อยู่ ที่ นั้น
 พอ เสด็จ กลับ พวก ยี่ มุ่น จะ เข้า จับ มิ ทน ที่ เกิด ฤๅ ภัย
 กัน ออ อั้ง ขึ้น พระ ธงชัย เสด็จ พระ องค์ หนี ยี่ มุ่น ไป ได้
 พอ พระ มหา อำ มาตย์ คุม คน ออก ได้ รบ พวก ยี่ มุ่น ๆ ดัม คาย
 เปน อัน มาก ที่ เหลือ คาย ก็ แยก หนี ลง ลำ เภา ไป สั้น ครั้น ปราบ
 พวก ขบถ สงบ แล้ว สมเด็จพระบรมราชา ที่ ๑ มี พระ ราช คำ รัส
 ว่า พระ มหา อำ มาตย์ มีความ ชอบ มาก จึง โปรด รั้ง ให้ เปน เจ้า
 พระ ยา กระ ดา โหม สุริยวงษ์ ฤๅ ฤๅ ฤๅ ๙๖๕ เมือง นคร
 ศรี บอก เข้า มา ว่า มี คัก พม่า มอญ ยก มา ถล่ม เมือง ไร่ จึง โปรด
 ให้ พระ ยา พิไชย สงคราม เปน แม่ ทักษิณ ออก ไป ช่วย พอ ยก
 ไป ถึง เมือง สิง ขร ก็ ทราบ ว่า เมือง นคร ศรี เสีย แก่ ข้า คัก แล้ว จึง
 บอก เข้า มา กราบ ทูล ครั้น ทรง ทราบ ก็ ให้ หา กอง ทักษิณ พระ นคร
 ฤๅ ฤๅ ฤๅ ๙๖๕ มี บอก เมือง สระบุรี เข้า มา ว่า ชาว บ้า คน หนึ่ง
 ชื่อ พรานบุญ ไป พบ รอยเท้า ใหญ่ อยู่ บน ใต้ เขา แห่ง หนึ่ง เห็น เปน
 ของ ประ หลาด สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ ก็ เสด็จ ไป ทอด
 พระ เนตร เห็น ว่า เปน รอย ถักษณ พระ พุทธบาท ก็ ทรง พระ โสม
 นัค ตรัส ให้ ช่าง ทำ พระ มณฑป สรรพ รอย พระ พุทธบาท นั้น
 แล้ว ทรง พระ อุทิศ บำ นั้น ถวาย เปน บริ เวณ โดย รอบ ออก ไป
 โยชน์ หนึ่ง ให้ สร้าง พระ อุ โบสถ วิหาร การ เปรียญ ฤๅ ฤๅ ๙๖๕ ลง ใน

ที่นั่นพร้อมเสด็จ ให้คิด ทาง กว้าง สิบ วา ยาว ตั้งแต่ ถาน พระ
พุทธบาท ถึง ท่าเรือ เปน ถนน หาดวง แล้ว ให้สร้าง พระ ราชนิเวศน์
ขึ้น ที่ ท่าเรือ ฟาก ตะวัน ออก พระ ราชนา นาม ว่า คำหนัก
ท่าเจ้าสนุก ครั้น การ ทั้ง ปวง ทำแล้วเสร็จ จึง เสด็จ ไป ทำการ
ฉลอง มีการ มหรสพ สมโภช ๗ วัน พระพุทธบาท นั้น ก็ เปน ที่
ประชุมชน ไป กระทำสักการบูชา มา ตั้งแต่ ครั้ง นั้น สมเด็จ
พระบรมราชาที่ ๑ มี พระราชโอรส ๓ พระองค์ ๑ ที่ ๑ ทรง พระนาม
พระเชษฐาธิราชกุมาร พระองค์ ที่ ๒ ทรง พระนาม พระพันปี ศรีศิริบดี
พระ องค์ ที่ ๓ ทรง พระนาม พระอาทิตย์วงษ์ สมเด็จ พระบรม
ราชา ที่ ๑ เสด็จ ครอง ราชสมบัติ มา ได้ ๒๕ พรรษา พอ ทรง
พระ ประชวรหนัก สวรรคต ใน ปี จุฬศักราช ๙๘๙ นั้น

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า พระพิฆเณศ ได้ด้วย ราชสมบัติ เมื่อ จุลศักราช
เท่าใด ทรง พระนาม อย่าง ไດบ้าง
- ๒ ถาม ว่า ผู้ที่ กำจัด พวก ขบถ ยี่ บุน นั้น เติม เปน ชุน นาง
ตำแหน่ง ไດ แด่ เดือน ขึ้น เปน ที่ ไດ
- ๓ ถาม ว่า พบ รอย พระพุทธบาท ที่ แขวง เมือง ไถ แด พบ
เมื่อ จุลศักราช เท่า ไດ
- ๔ ถาม ว่า สมเด็จ พระบรมราชาที่ ๑ มี พระราชโอรส ก็
พระ องค์ ทรง พระนาม อย่าง ไດ บ้าง
- ๕ ถาม ว่า สมเด็จ พระบรมราชา ที่ ๑ อยู่ ใน ราชสมบัติ กี่ ปี

แผ่นดิน ส้ม เต๋จ พระ บรม ราชินี ๒

พระเชษฐาธิราช พระ โอรส พระ องค์ใหญ่ ของ ส้ม เต๋จ พระ
 บรม ราชินี ๑ ได้เสด็จ ขึ้น ครอง ราช สัมบัต ใน ปี จุล ศักราช ๑๙๙๙
 ทรง พระ นาม ส้ม เต๋จ พระ บรม ราชินี ๒ ฝ่าย พระ พันปี ศรี ศิริ
 ซึ่ง เปน พระ อนุชา ไม่ เต็ม พระ ไทย ให้ ได้ ราช สัมบัต แก่
 พระ เชษฐา ธิราช จึง ออก ไป สืบ สุ่ม ผู้ คน อยู่ ณ เมือง เพ็ชร บุรี
 คิด การ ขบถ ส้ม เต๋จ พระ บรม ราชินี ๒ ทรง ทราบ จึง มี พระ
 ราช คำรัส ให้ แ่่ง กอง ทัพ ไป จับ พระ พันปี ศรี ศิริ กับ พรหม
 พวก มา ได้ โปรด ให้ ประ หาร ซีวิตร เลี้ย ครั้น อยู่ มา
 ภายหลัง มหา เจ้า พระ ยา กระ ธา โหม สุริยวงษ์ ถึง แก่ กรรม
 เจ้า พระ ยา กระ ธา โหม จึง ไป จัด การ ปลด ศพ มารดา ณ วัด กุญ
 ขำ ราช การ พา กัน ไป ช่วย มาก ถึง นอก ค้าง อยู่ ด้วย ที่ มี ฝ่าย
 ใน พระ ราช วงศ์ มี ผู้ เข้า ไป กราบ ทูล ส้ม เต๋จ พระ บรม ราชินี ที่ ๒
 ว่า เจ้า พระ ยา กระ ธา โหม ไป ทำ การ ศพ โดย ประ สงค์ จะ หา
 เหตุ ไป สืบ สุ่ม ประ ชุม ผู้ คน ยก มา ชิง ราช สัมบัต ส้ม เต๋จ
 พระ บรม ราชินี ๒ มิ ได้ ทรง วิจารณ กิจ ที่ ตก พระ ไทย คำรัส
 ให้ พล ทหาร ขึ้น รักษา น่าน ที่ เสิ่ง เทิน พระ ราช วงศ์ แล ให้ จัด
 เปน กอง ชุ่ม กอง ช้อน ไว้ คอย จับ เจ้า พระ ยา กระ ธา โหม ครั้น
 เสร็จ งาม การ ที่ จะ สืบ ร้อม เสร็จ จึง ให้ พระ มหา มนตรี ไป
 หา ตัว เจ้า พระ ยา กระ ธา โหม เข้า มา เผ้า ส่วน เจ้า พระ ยา
 กระ ธา โหม ได้ ทราบ จด หมาย ของ จำ หั้น สรร เพ็ชร ภักดี บอก เหตุ
 การ ทั้ง ปวง ออก ไป จาก พระ ราช วงศ์ ณ นอก ก่อน นั้น แล้ว พล

พระ มหา มน ตรี ไป แจ้ง ว่า มีพระ ราช โอง การ ให้หา เจ้าพระ
 ยา กระ ตา โหม จึ่ง แสดง ความ ตามเหตุ ที่ เกิด ขึ้น ในพระราชวัง
 โดย ที่ ได้ ทราบ แล้ว นั้น แก่ ชุน นาง ทั้ง ปวง แล้ว จึ่ง ว่า “เรา ทำ
 ราช การ โดย สุจริต มา ก็ ช้า นาน พระเจ้า แผ่นดิน ไม่เห็น
 ความ สุจริต ของ เรา มา ครั้ง นี้ กลับ ว่า เรา ทำ การ ทุก จริต จน
 ถึง คอย ประ ทุษ ฐ ร้าย ต่อ เรา ก็ ไกย จะ มา ถึง ตัว แล้ว จะ นิ่ง
 อยู่ ณ ไต จ้า จะ ต้อง คอย แทน เอา ตัว รอด บ้าง ชุน นาง
 ทั้ง ปวง จะ เห็น ประ การ ไต” ชุน นาง ทั้ง ปวง เถร่ง กัดัว เจ้า
 พระ ยา กระ ตา โหม ก็ รับ ว่า เห็น ด้วย พร้อม กัน เจ้า พระ ยา
 กระ ตา โหม จึ่ง ได้ ละคร เตรียม ผู้คน เข้า ไว้ พร้อม พอ เมา ศพ
 มาร ดา แล้ว เวลา คำ ก็ คุม พด เข้า พัน ประตุ พระ ราช วง เข้า ไป
 ได้ จับ สมเด็จ พระ บรม ราช าทิ ๒ ตำเร็จ โทษ เลี้ย สมเด็จ
 พระ บรม ราช าทิ ๒ อยู่ในราช สัมบั ตี ปี ๑ คับ ๗ เดือน สวรรคต ใน
 จุล ศักราช ๙๙๑ ปี

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า พระเชษฐา ธิราช ได้ เสวย ราช สัมบั ตี เมื่อ จุล ศักราช
 เท่า ได
- ๒ ถาม ว่า พระ พัน ปี ศรี ศิณห์ พระ ราช อนุชา คิด ฉาน ธาร
 อย่างไร แล้ว เปน อย่างไร

๓ ถมว่า เปน คั้นเหตุ อย่าง ไต ที่เจ้า พระ ยากระ ดาโหม
จะคิด การ ประทุษร้าย ต่อพระเจ้าแผ่นดิน

๔ ถมว่า สมเด็จพระ บรมราชาที่ ๒ อยู่ใน ราชสมบัติ
เท่า ไต สวรรคต จุต คัก ราช เท่า ไต

แผ่นดิน สมเด็จพระ อาทิตย วงษ์

ขณะนั้น ข้าราช การ พร้อม กันเชิญเจ้า พระยากระดาโหม
ให้ครอง พระ ราช สมบัติ เจ้า พระ ยากระ ดา โหม มีได้รับ จึ่งเชิญ
พระ อาทิตย วงษ์ พระอนุชา สมเด็จพระ บรมราชาที่ ๒ ซึ่ง มี
พระชนม์ได้ ๘ พรรษา ขึ้น ครอง ราชสมบัติ ใน ปีจุลศักราช
๙๙๑ สมเด็จพระ อาทิตย วงษ์ เมื่อ เสวย ราชสมบัติ แล้ว พระองค์
ก็มีได้นำพาด้วย ราช การ สิ่ง ไต โดย ว่ายังทรง พระเยาว์
นัก สดจน แต่ ฝ่าย การ เล่น เทียว วัง จับ และ จับ และ ไป เปน
นิจ ข้าราช การ เห็น ว่าแผ่นดิน จะ เปน จลาจล จึ่งเชิญ
เสด็จ สมเด็จพระ อาทิตย วงษ์ ออก เสี่ยง จาก ราช สมบัติ ให้อยู่
ใน พระ ราช วัง ตาม เดิม แล้ว ไป ทูล ถวาย ราช สม บัติ แก่
เจ้า พระ ยากระ ดาโหมสุริยวงษ์ สมเด็จพระ อาทิตยวงษ์ อยู่
ใน ราช สมบัติ ได้ ๒ เดือน

คำ ถาม

๑ ตามว่า เมื่อ สมเด็จพระ บรมราชาที่ ๒ สวรรคต แล้ว
ผู้ใด ได้ ครอง ราช สมบัติ

- ๒ ถามว่า ส้มเต๋จ พระอาทิตย์ วงษ์ เมื่อ ได้ ครองราชสมบัติ
พระชนม์ ได้ เท่า ไ้
- ๓ ถามว่า ส้มเต๋จ พระอาทิตย์ วงษ์ ได้ ครอง ราชสมบัติ แล้ว
ทำไม ข้าราชการ การ จึง เชิญ ออกเสียจากราช สม บัติ
- ๔ ถาม ว่า ส้ม เต๋จ พระ อาทิตย์ วงษ์ อยู่ ใน ราชสมบัติเท่าใด

วงษ์ ปราสาท ทอง

แผ่นดิน ส้ม เต๋จ พระ สรรเพ็ช ที่ ๕ (พระ เจ้า ปราสาท ทอง)

เจ้า พระยา กระ ตา โหม สุริยวงษ์ รับเชิญของ ข้าราชการ
ขึ้น ครอง ราช สมบัติ ใน ปีจุล ศักราช ๙๙๒ ทรง พระ นาม ส้มเต๋จ
พระ สรรเพ็ช ที่ ๕ (ในย หนึ่ง เรียก ว่า พระเจ้า ปราสาท ทอง)
พระ องค์ มี พระ ธิดา พระ องค์ หนึ่ง ทรง พระ ตำริห้จะ ตั้ง ให้
เป้น ที่ พระ มหาอุปราช ก็ เห็น ว่า จะ รักษา ราช การ ไป ไม่ ได้ ด้วย
เป้น คน น้ำ ใจ หยาบ ข้า จึง ตั้ง ให้ เป้น แด่ เจ้า ชื่อ พระ
ศรี สรรพม ราชฯ แต่ ที่ บ้าน เดิม ของ พระ พัน ปี หดวง นั้น
โปรด ให้ สร้าง วัด ขึ้น วัด ๑ พระราช ทาน นาม ว่า วัด ไชย วัฒน
นาราม แด้ว ให้ ข้าง ออก ไป ถ้าย อย่าง พระ นคร หดวง แด
ปราสาท ราช มณ เฑียร เมือง เขมร มา สร้าง พระราช นิเวศน์
ขึ้น แห่ง หนึ่ง ที่ริม วัด เทพ จันทร ครั้น ดำริ้ง แด้ว พระ ราช
ทาน นาม ว่า พระ นคร หดวง ตาม นาม เดิม ซึ่ง เขา แบบนั้น มา
ทำ เป้น ที่ ประทับ ร้อน ใน ระยะเวลา ทาง เสด็จ ไป นมัส การ พระ
พุทธรบาท ที่ ปีจุล ศักราช ๙๙๔ ส้ม เต๋จ พระ สรรเพ็ช ที่ ๕ ทรง

พระราชนัดดาให้สร้างพระที่นั่ง ในพระราชนัดดาอีกองค์หนึ่ง
 พระราชนัดดาว่า พระที่นั่งจักรวรรดิไพฑูริย์มหาปราสาท
 แล้วสร้างพระราชนิเวศน์ขึ้นที่เกาะบ้านเลนแห่งหนึ่ง สร้าง
 ปราสาทในที่นั้น พระราชนัดดาว่า พระที่นั่งไอศวรรย์
 ทิพอาสน์ สร้างวัดขึ้นเคียงพระราชนิเวศน์นั้น วัดหนึ่ง
 ชื่อวัดชุมพลนิกายาาม สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี
 พระองค์ที่ ๑ ทรงพระนามพระอินทเชษฐ
 โอรส แล้วมาได้นัดที่เกาะบ้านเลน ๆ จึงได้ชื่อว่าเกาะบาง
 ปอนแต่นั้นมา แลพระอินทเชษฐโอรสนั้นเมื่อภายหลังปรากฏ
 พระนามว่าเจ้าฟ้าไชย พระราชนัดดาพระองค์ที่ ๒ ขณะเมื่อ
 ประสูติพระญาติวงศ์เห็นเป็นสีกว แล้วจึงเห็นเป็นสองกรโดย
 ประกิติ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี จึงพระราชทานพระนามว่า
 พระนารายณ์ราชกุมาร ๆ นี้ต่างพระราชมารดา กับเจ้าฟ้าไชย
 ยังพระโอรสซึ่งประสูติแต่พระสนมก็มีอีกหลายพระองค์ ดุปี
 จุตศักราช ๙๙๕ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี มีพระราชดำริ
 ให้ช่างขึ้นไปทำพระราชนิเวศน์ ขึ้นที่ในบริเวณเขาพระพุทธ
 บาทอีกแห่งหนึ่ง อยู่ริมธารไค้ไค้ธารทองแดง พระราชนัดดา
 ชื่อว่าพระราชนิเวศน์ธารเกษม แล้วให้ทูลทราบทางถนนหลวง
 ให้รวมคาบไปตั้งแต่พระตำหนักท่าเจ้าสนุก ไปจนถึงพระ
 ราชนิเวศน์ธารเกษม ดุปี จุตศักราช ๙๙๙ ฝ่ายพระอาทิตย์วงศ์ซึ่ง
 รัชการ เหนือเทศ ออกเสียจากเจ้าแผ่นดินนั้น ครั้นเจริญ

โดยขึ้น ก็คิด การ ขบถ กับ พวก ขุน นาง นอก ราชการ หดาย คน
 ตั้ง ต้อง สุ่ม ผู้ คน อยู่ ณ ตำบล ทำ ทราบ ควบคุมกัน ได้ ประ มาณ ๒๐๐
 คนเศษ ถอบ ยก เข้า มา ใน พระ ราช วัง จะ เข้า ประ ทูษ สุรภัย
 สมเด็จ พระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๕ พวก ข้าราชการ รู้ ก็ คุม พด เข้า ได้
 รม จับ พระ ธาติย วงษ์ แต่ พวก ขบถ ทั้ง ปวง ได้ ประ หาร ชี วิตร
 เสีย สิ้น ถู จด ศัก ราช ๑๐๐๐ ปี สมเด็จ พระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๕
 ทรง พระ ราช คำ รั ธิ ว่า จด ศัก ราช ๑๐๐๐ ปี ควร จะ ทำ การ
 ใหญ่ ใน พระ นคร ให้ เปน เกียรติ ยศ ปรากฏ ไป ใน ภาย น้า สัก
 ครั้ง หนึ่ง จึง มี พระ ราช คำ รั ธิ ให้ จัด การ ตั้ง พระ ราช พิธี ถม ศัก ราช
 เพราะ ใน ปี นั้น เปน ปี ขาร สัม ฤทธิ ศก จึง ถม ศัก ราช เก้า เสีย
 ใช้ ศัก ราช ใหม่ ให้ สัม ฤทธิ ศก ตก อยู่ ใน ปี ขุน ที่ ดัง มา แล้ว นั้น
 แต่ มี การ มหร ศพ สัม โภช พระ นคร เปน การ ใหญ่ ๓ วัน ทรง
 บำ เพ็ญ พระ ราช กุศล บริ จาค ทาน เปน วัน มาก แต่ จด ศัก ราช ที่ ตั้ง ขึ้น
 เปน แบบ ใหม่ ใน ครั้ง นั้น ไม่ ได้ ใช้ มา ยืด ยาว จด ศัก ราช เช่น ใช้
 อยู่ ทุก วัน นี้ ใช้ ตาม แบบ แต่ เดิม มา ถู ปี จด ศัก ราช ๑๐๐๕
 อสุ นิ มาด ถง ต้อง เหม พระ ที่ นั้ มัง คธาภิเศก (ที่ เรียก ว่า ประ สาท
 ทอง นั้น) เกิด เปน เพลิง ไหม้ ขึ้น ใน พระ ราช วัง เพลิง คิด ตาม
 ไป ถึง เรือน โรง คลัง ใหญ่ น้อย ทั้ง ปวง ไหม้ อยู่ ประมาณ ๑๐๐ หลัง
 จึง คับ ได้ จึง โปรด ให้ สร้าง พระ ที่ นั้ แต่ เรือน คลัง ใหญ่ น้อย
 ขึ้น ใหม่ เสร็จ แล้ว จึง พระ ราช ทาน นาม พระ ที่ นั้ ใหม่ ว่า พระ วิหาร
 สมเด็จ พระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๕ เสด็จ เสด็จ ราช สัม บั ติ มา ได้ ๒๖ ปี

๑. ถามว่า เจ้าพระยากระลาโหมสุริยวงษ์ ได้ครองราชสมบัติเมื่อจุลศักราชเท่าใด พระนามอย่างใด
๒. ถามว่า ทรงตั้งให้ใครเป็นพระศรีสุธรรมราชา
๓. ถามว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ มีพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ ทรงนามอย่างใด
๔. ถามว่า พระราชโอรสที่ ๒ ทรงนามอย่างใด เหาเหตุใดมาตั้งพระนาม
๕. ถามว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์ ๕ ทรงสร้างพระราชนิเวศน์ขึ้นภายนอกพระนครกี่ตำบล
๖. ถามว่า วัดไชยวัฒนารามที่ทรงสร้างขึ้นใหม่เดิมเป็นที่อะไร
๗. ถามว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ ทำการพิธีใหญ่สิ่งใดในพระนคร
๘. ถามว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ เมื่อสวรรคตมอบราชสมบัติให้แก่ใคร สวรรคตในจุลศักราชเท่าใด

แผ่นดิน ส้มเต๋จ พระ สรร เพ็ช ที่ ๒

เจ้าฟ้า ไชย พระ ราช โอรส ได้เสด็จ ขึ้น เสด็จ ราช สัม บั ต์ ใน ปี
จุล ศั ก ราช ๑๐๑๗ ทรง พระ นาม ส้ม เต๋จ พระ สรร เพ็ช ที่ ๒ ฝ่าย
พระ นารายณ์ ราช อิน ุชา จั ง คิ ด กั น กั บ พระ ศรี สุ รร ม ราช าช ผู้ เป น
พระ เจ้า อาว ควบคุม ไพร่ พล ไ ต่ มาก กั ย ก เข้า จั บ ส้ม เต๋จ พระ สรร
เพ็ช ที่ ๒ ได้ สำ เร็ จ โทษ เสี ย ส้ม เต๋จ พระ สรร
เพ็ช ที่ ๒ สรรคค ปี จุล ศั ก ราช ๑๐๑๘

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า เจ้าฟ้า ไชย เสด็จ ราช สัม บั ต์ เมื่อ จุล ศั ก ราช เท่า ไใด พระ นาม
อย่าง ไใด
- ๒ ถาม ว่า ใคร คิ ด การ กั บ ใคร ยก เข้า จั บ ส้ม เต๋จ พระ สรร เพ็ช
ที่ ๒ สำ เร็ จ โทษ เสี ย
- ๓ ถาม ว่า ส้ม เต๋จ พระ สรร เพ็ช ที่ ๒ เสด็จ สรรคค ใน ปี จุล
ศั ก ราช เท่า ไใด

แผ่นดิน ส้มเต๋จ พระ สรร เพ็ช ที่ ๗

พระ นารายณ์ ที่ ยอม ถวาย ราช สัม บั ต์ แก่ พระ ศรี สุ รร ม ราช าช ๆ
ได้ ครอง ราช สัม บั ต์ ใน จุล ศั ก ราช ๑๐๑๘ ทรง พระ นาม ส้ม เต๋จ
พระ สรร เพ็ช ที่ ๗ ทรง ตั้ง พระ นารายณ์ ผู้ เป น พระ ราช ภา คี โน ย
เป น พระ มหา ุปร าช รับ พระ บั ณ ฑูร อยู่ มา ได้ สอง เดือน เสี ย
ส้ม เต๋จ พระ สรร เพ็ช ที่ ๗ ทรง เสน่หา พระ ราช กั ด ยาน์ ซึ่ง เป น
พระ านิ ฐา ของ พระ นารายณ์ จั ง คร ด้ ให้ หา ขึ้น แล้ พระ ราช
กั ด ยาน์ กั มี ไ ต่ ยิน ยอม ถอบ ไป กราบ ทูล พระ เชษฐา ธิราช

ณพระ ราช วัง บวร พระ นารายณ์ ได้ทรง ทราบ ก็ทรง พระพิโรธ
ยิ่งนัก ครั้นเตรียม กอง ทักษิณ เข้า มา ถึง พระราชวัง ได้รบ
กัน เป็น คึก กตาง พระ นคร พก พด พระ นารายณ์ ชนะ จับ
สมเด็จพระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๗ ได้สำเร็จ โทษ เลี้ยง สมเด็จพระ ธรรม
เพ็ชร ที่ ๗ อยู่ใน ราชสมบัติ ได้ สอง เดือน กับ ๒๐ วัน สวรรคต ใน
ปี จุล ศักราช ๑๐๑๘

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า พระ ศรี ธรรม ราชฯ ได้ครอง ราช สมบัติ เมื่อ ปี
จุล ศักราช เท่า ไ
 - ๒ ถาม ว่า โปรด ตั้ง ใคร เป็น มหา อุปราช
 - ๓ ถาม ว่า เปน ต้น อย่าง ไใด ที่ พระ นารายณ์ ต้อง รบ กับ สมเด็จพระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๗
 - ๔ ถาม ว่า สมเด็จพระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๗ อยู่ใน ราช สมบัติ
เท่า ไ สวรรคต เมื่อ ปี จุล ศักราช เท่า ไ
-

แผ่นดิน พระ นารายณ์ สมเด็จพระ รามาธิบดี ที่ ๓ (ตอนที่ ๑)

พระ นารายณ์ ได้ครอง ราช สมบัติ ใน ปี จุล ศักราช ๑๐๑๘ ทรง
พระ นาม สมเด็จพระ รามาธิบดี ที่ ๓ การ ใน พระ นคร ใน เวลา
นั้น ยัง ไม่ราบ คาบ เพราะ เหตุ เกิด แย่งชิง ราช สมบัติ
ฉกฉวย แผ่นดิน ใน ปี เดียว ถึง สอง ครั้ง ข้าราชการ แยกกัน เปน
ฝัก เปน ฝ่าย ครั้น สมเด็จพระ รามาธิบดี ที่ ๓ ได้ ราช สมบัติ

พวก ข้าราชการ ใน พระศรี สุธรรมา ราชา ต่าง ยัง กระทั่ง กระเด็น
 อยู่ โดย มาก พา กัน ยุ่ง พระ ไตรย ภูวนารถ ราชนิกุล ต่าง พระ
 มาร ตา กับ สมเด็จพระ รามาธิบดี ที่ ๓ จะ ตั้ง ต้อง สุ่ม ผู้ คน
 คิด การ ขบถ ขึ้น ทวง ทราบ ให้ ชำระ ได้ ความ จริง มี รับ ตั้ง
 ให้ ดำรง โทษ พระ ไตรย ภูวนารถ เสีย แต่ พรรค พวก ของ
 พระ ไตรย ภูวนารถ นั้น ก็ ประหาร ชีวิต บ้าง ถึง พระราช อาชญา
 บ้าง ตาม ทอแรก โทษาน โทษ การ ใน พระ นคร ก็ เรียบ ร้อย
 เป็น ประทศ อย่าง เดิม สมเด็จพระ รามาธิบดี ที่ ๓ เสด็จ ราช
 สัมบัติ มา ได้ ๒ ปี ได้ ช้างเผือก พัง ช้าง ๑ แต่ ภายหลัง
 ได้ ช้างเผือก พลาย อีก ช้าง ๑ ใน ครั้ง นั้น การ ค้า ขาย ดิน ค้า
 ของ ดัวยาม กับ นา ๆ ประเทศ ก็ เจริญ รุ่งเรือง ขึ้น เป็น อัน มาก
 มี พ่อ ค้า ชาว ประเทศ ที่ ไกล เคียง เป็น ต้น ว่า ชาวชาติ มติลา
 ชาติ มลายู ชาติ ชาว ชาติ เบงกอล แล จีน ยวน ยี่ ปุ่น
 ฝ่าย ชาว ต่าง ประเทศ ที่ ไกล เป็น ต้น ว่า โปรตุเกส ฝรั่งเศส
 ฮอลันดา ตะวัน เปอเซีย เข้ามา ตั้ง ค้า ขาย อยู่ใน กรุง
 บ้าง แต่ง สลอบ กำ บั้น ไป มา ค้า ขาย บ้าง เป็น อัตราร เพราะ
 สมเด็จพระ รามาธิบดี ที่ ๓ มี พระราช ฤทธิ ไทย เอื้อ เพื่อ ที่ จะ
 ทรง ทน บำรุง ใน การ ค้า ขาย แด่ เป็น ไม่ ตรี กับ ชาว ต่าง ประ
 เทศ พระราช ทาน ที่ ตั้ง บ้าน เรือน ให้ แก่ ชาว ต่าง ประเทศ ที่
 เข้ามา อาศัย ตาม ชาติ ภาษา ให้ เป็น ญม ตำ เขา กัน จน
 มี ชาว ต่าง ประเทศ เข้า มา อยู่ใน พระ นคร ครั้ง นั้น เป็น อัน มาก

กิตติศัพท์อันนี้ ทราบ ออก ไปถึง ประเทศต่าง ๆ ซึ่งราช ฏร ของ
ประเทศนั้น ๆ ได้เข้ามา ตั้งค้าขาย อยู่ในกรุง สยาม พระ
เจ้าแผ่นดิน ผู้ปกครองประเทศนั้น ๆ คือ พระเจ้ากรุง โปรตุ
กอล พระเจ้ากรุง ฝรั่งเศส พระเจ้ากรุง สเปน พระเจ้า
กรุง เปอเซีย แต่ ผู้ปกครองประเทศอื่น ๆ ต่างก็แต่งทูต
ทูต เข้ามาเจริญ ทาง พระราชไมตรี เป็น ต้นที่ กรุง สยาม จะ
ได้มี ทาง พระราชไมตรี กับ ชาวต่าง ประเทศ ยุโรปแต่ ครั้ง
นั้นมา อนึ่ง ซึ่งมี ชาวต่าง ประเทศ เข้ามาค้าขาย เป็นภณ
จำเนา อยู่ใน กรุง สยาม ครั้ง นั้นเป็น ต้นเค้า พวกที่ บำรุง
ศาสนา ศฤศ์เตียน ได้แต่งให้มี บาทหลวง สำหรับ ส่งสอน
ศาสนาเข้ามา ตั้ง อยู่ใน กรุง สยาม ด้วย จึงได้มี พวก ส่งสอน
ศาสนา ศฤศ์เตียน บำรุงสืบ มา

ฝ่าย ข้าง ประเทศ หง ซาวดี ในเวลานั้น พม่า มีอำนาจ มาก
ปราบปราม ได้ เมือง หง ซาวดี แต่หัว เมือง พม่า มอญ ทา
ทั้ง ปวง ไปขึ้น เมือง อังวะ ทั้งสิ้น ครั้น เมื่อจุลศักราช ๑๐๒๒
มีศึก พวกจีน ย่อยก ไปตีเมือง อังวะ พม่า จึงเกณฑ์หัว เมือง
มอญ ให้จัด กองทัพ ขึ้นไปช่วย ส่วน พวก มอญ เมืองเมะ
ตะมะ ถูก กระเกณฑ์ กัด ขี้เข้า ก็เป็น ขบถจับ เจ้า เมืองเมะ
ตะมะ ซึ่งเป็น ฮาญ พระเจ้า อังวะ ได้แล้ว พา กันอพยพ ครอง
ครัวหนีเข้ามา ขอพึ่ง พระบรม โพธิ์ สัมภาร ณกรุง สยาม จึง
ทรงพระกรุณา โปรด ให้รับไว้ ชาวที่ พวก มอญ เมืองเมะตะ
มะ เป็น ขบถขึ้น นั้น ทราบ ไปถึง เมือง อังวะ ฝ่าย พม่า กำถั

ได้รับ ทัพ จัน ย่อ คิต พันธ อย่ ก็ ไม่สามารถ จะ คิด ถ้าน ปราม
 ปราม ได้ ทัน ที่ ครั้น พวก จัน ย่อ ขัด เลี้ยง ฮา หาร ถง เด็ก ทัพ
 กลับ ไป แล้ว พระเจ้า อัง วะ จึ่ง ให้ ตระเตรียม กอง ทัพ จะ
 ยก เข้า มา คิด ตาม พวก มอญ ขบถ ขณะ เมื่อ กอง ทัพ จัน ย่อ
 ยก ไป ต่ เมือง อัง วะ ครั้ง นั้น พวก หัว เมือง ดาว ช้าง ชัน อย่
 แก่ เมือง อัง วะ ทราบ ข่าว เข้า ก็ พว กัน ตก ใจ กลับ พวก จัน ย่อ
 จะ ยก มา ต่ หัว เมือง ดาว ด้วย ส่วน เจ้า นคร เชียง ใหม่ จึ่ง
 แต่ง ทูต ให้ นำ บรรณาการ ถง มา ถวาย กราบ ทูล ขอ พึง พระ
 บรม โพธิ์ สัมภาร ยอม ชัน เปน ข้า ขอบ ชันฯ ดี มา แก่ กรุง สยาม
 ขอ กอง ทัพ ไทย ชัน ไป ช่วย รบ พวก จัน ย่อ บ้าง กัน เมือง
 เชียง ใหม่ ไว้ จึ่ง โปรด ให้ กอง ทัพ ยก ชัน ไป ช่วย ให้ ทูต
 ของ เจ้า นคร เชียง ใหม่ นำ กอง ทัพ ชัน ไป ครั้น กอง ทัพ ยก
 ชัน ไป ถัง ถวาง ทาง พอ เจ้า นคร เชียง ใหม่ ได้ ข่าว ว่า พวก
 จัน ย่อ ต่ เมือง อัง วะ ไม่ได้ ต้อง เด็ก ทัพ กลับ ไป แล้ว ก็
 ตก ใจ กลับ พม่า จะ รู้ ว่า เขา ใจ ขอก หาก มา ขอ ชัน ค่อ กรุง สยาม
 จึ่ง แต่ง ให้ คน เต็ด ถอด ถง มา บอก ทูต ที่ นำ กอง ทัพ ไทย ให้
 หลบหนี ไป เสีย ฝ่าย แม่ ทัพ ไทย ยก ชัน ไป ถัง คำ บด ช้อง ไชย
 รู้ ว่า ทูต ดาว ผู้นำ ทัพ หนี ไป แล้ว ไม่ รู้ เหตุ ผลิต ประการ ไต
 ก็ หยุด กอง ทัพ อย่ ที่ นั้น บอก เหตุ ถง มา กราบ ทูล ครั้น ทรง
 ทราบ ก็ ทรง พระ พิโรธ ว่า เจ้า นคร เชียง ใหม่ หลอก ถวง จึ่ง
 มี รั้ว ตั้ง ให้ จิต กอง ทัพ เพิ่ม เต็ม ไป อีก เปน ๕ กอง เด็ด จ
 พระ ราช ดำ เนิน กระ บวน ทัพ หลวง หนุน ชัน ไป ตั้ง อย่ ณ เมือง

ศุภไทย ให้ กองทัพ ขึ้น ไปตีหัวเมือง ขึ้น เมือง เชียงใหม่
 ได้เป็นหลายเมืองแล้ว จึงเสด็จ ถัดมา พระนคร ครั้น จิต การ
 หัวเมือง ดาว ซึ่ง ตี ได้ ไว้เรียบร้อยแล้ว จึง มีรับ ตั้ง ให้
 กองทัพ ยก ไป ตี เมือง เชียง ใหม่ เจ้า นคร เชียง ใหม่ ทราบ
 ว่า กองทัพ ไทย ยก ต้อง ขึ้น ไป จะ ตี เมือง ดัง นั้น ก็ เห็น เหลือ
 ถ้า ถึง ที่ จะ ต่อสู้ ได้ แต่ จะ ยอม แก่ กองทัพ ไทย เท่า ที่
 เกรง พม่า อยู่ โดย ว่า พม่า อยู่ ใกล้ ถ้า ไทย ถัด ลง มา แล้ว
 พม่า จะ มา รบ พม่า ก็ จะ เปน อัน คราย อีก ทาง หนึ่ง ครั้น จะ ขึ้น
 ค่าย ตั้ง รบ กองทัพ ไทย ถ้า พม่า มา ช่วย ไม่ทัน ก็ คง เปน อัน คราย
 เหมือน กัน จึง แต่ง ก่อ อุปาย ให้ ทูต ออก ไป แจ้ง ความ
 แก่ แม่ทัพ ไทย ซึ่ง ทูต คน ที่ นำ กองทัพ ไทย หลบหนี ไป นั้น
 เจ้า นคร เชียง ใหม่ ไม่ ได้ รู้ เห็น ด้วย เลย จะ ตั้ง ตัว ทูต คน นั้น
 ออก มา ให้ แม่ทัพ ไทย ทำ โทษ ส่วน เมือง เชียง ใหม่ ที่ จะ
 ขอ ขึ้น แก่ กรุง สยาม ตาม สัญญา ขอ ให้ แม่ทัพ ไทย หยุด กอง
 ทัพ บอก เนื้อ ความ ลง มา กราบ ทูล ให้ ทรง ทราบ ก่อน แม่ทัพ
 ไทย สำคัญ ว่า เจ้า นคร เชียง ใหม่ บอก มา โดย ชั่ว ตรง ก็
 หยุด กองทัพ นี้ ไม่ บอก ลง มา กราบ ทูล ยังมี ทิ้ง ที่ จะ ตก ลง
 เปน ประการ ไต พอ ได้ ข่าว ว่า กองทัพ พม่า ยก ต้อง เข้า มา
 ทาง เมือง ไทร โยก จะ ให้ ไทย ส่ง ตัว พวก มอญ ขบถ ถ้า ไม่
 ส่ง จะ รบ ได้ ทรง ทราบ ก็ โปรด ให้ พระ ยา โภชา (เหล็ก)
 เปน แม่ทัพ ยก ออก ไป ตั้ง รบ กองทัพ พม่า แต่ ให้ มี ครา ขึ้น
 ไป ถึง แม่ทัพ ไทย ที่ ยก ไป ตี เมือง เชียง ใหม่ ว่า ถ้า เจ้า

นคร เชียงใหม่ ยอม สวามิ ภักดิ์ แล้ว ก็ ย้าย ให้ดี เมือง เชียง ใหม่
ให้ถอย กองทัพ ไปช่วย ตี กระหนาบ กองทัพ พม่า ที่เมือง ไทรโยก
กองทัพไทย ทั้งสอง ฝ่าย ได้สู้รบ กองทัพพม่า เป็นสาบสูญ ตี กอง
ทัพพม่าแตกยับเยินไป ได้ผู้คนช้างม้าเครื่องศาสตราวุธมา พระ
นครเป็นอันมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเลื่อนยศพระยาโกษา
แม่ทัพ ขึ้นเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี แลพระราชทานบำเหน็จ

รางวัลแก่แม่ทัพนายกอง ผู้มีความชอบตามสมควร ถ้วนทุกคน
อยู่มาในปีจุลศักราช ๑๐๑๘ มีรับสั่งให้ต่อเรือกำปั่นหลวง
ลำหนึ่ง ครั้นเมื่อต่อเรือลำนั้นเสร็จแล้วจะเอาออกจากช่อง
มีฝรั่งชาติเฮตนคนหนึ่ง ชื่อคอน สตันส์ ฟอนคอน เป็นคนเข้า
มาค้าขายอยู่ในกรุง เข้าใจการวิชาช่างฉลาดเฉลียวมาก
เข้าอาสาอำนวยการผูกเรือกำปั่น เขาเรือกำปั่นลำนั้นออก
จากช่องได้โดยง่าย เป็นต้นเหตุให้ทรงพระดำริเห็นว่าคอน
สตันส์ฟอนคอนคนนี้มีปัญญาวิชาช่างดีสมควรจะทรง
ชุบเลี้ยงไว้รับราชการได้ จึงทรงตั้งให้เป็นที่หลวงวิชา
เยนทร์ พระราชทานที่บ้านเรือนให้อยู่รับราชการ แต่
นั้นมาหลวงวิชาเยนทร์ก็อุสาหรับราชการต่าง ๆ ด้วยความ
พากเพียรเป็นที่ต้องพระราชหฤทัยขึ้นทุกที จนได้เลื่อน
ที่เป็นพระแก้วเป็นพระยาวิชาเยนทร์ ได้ว่ากล่าวราชการ
มีอำนาจขึ้น แลพระยาวิชาเยนทร์นี้เป็นคนเชื่อถือสาสนา
คฤศเตียน มันคงมากมาแต่เดิม ถึงว่ายอมเป็นขุนนางรับ

ราช การ ตาม ขนบ ธรรมเนียม ไทย ทุก อย่าง แต่ น้ำ ใจ ไม่
 คลาย ความ เต็ม ใจ ใน สำนึก ของ ตัว เอง ก็ ใน เวลา นั้น
 มี พวก ฆาต ฆาต มา ตั้ง สอน สำนึก คุก เต็ม อยู่ แล้ว ครั้น พวก
 ฆาต ฆาต เห็น ว่า คอน สกัณห์ ฟอน คอน ได้ เปน ชุน นาง พระ เจ้า
 แม่ น ดิน โปรด ปราณ ทรง ใช้ สอย สนิท มาก ก็ เห็น เปน ช้อง อัน ดี
 ที่ จะ เกิด ย ฆาต ม พระ เจ้า แม่ น ดิน ไทย ให้ เจ้า จาริ ตถิธ สำนึก คุก
 เต็ม ได้ จึง ไป ชัก ชวน ชี้แจง แก่ พระ ยา วิชา เยนทร์ ๆ สิบ เปน
 คน เต็ม ใจ สำนึก คุก เต็ม อย่าง ยิ่ง อยู่ แล้ว ก็ เห็น ชอบ ด้วย ยอม
 คิด อ่าน จะ เกิด ย ฆาต ม เต็ม ได้ พระ รา มา ธิบัติ ที่ ๓ ให้ เจ้า จาริ ตถิธ ตาม
 ถ้อย คำ ของ ฆาต ฆาต แต่ นั้น มา พระ ยา วิชา เยนทร์ เข้า ไป รับ ราช การ
 ได้ ช้อง ได้ โอกาส เวลา ไต ก็ กราบ ทูล เกิด ย ฆาต ม ด้วย อุบาย ต่าง ๆ
 ที่ จะ ชัก ชวน ให้ ทรง เต็ม ใจ ไป ทาง สำนึก คุก เต็ม อยู่ เสมอ สด
 เต็ม พระ รา มา ธิบัติ ก็ ทรง เข้า พระ ไทย รู้ เท่า ถึง ปัญญา ความ คิด
 พระ ยา วิชา เยนทร์ แต่ ทรง พระ ดำริ เห็น ว่า พระ ยา วิชา เยนทร์
 เปน คน มี ประโยชน์ แก่ ราช การ มาก อยู่ โดย ที่ คิด อ่าน จะ
 เกิด ย ฆาต ม พระ องค์ ก็ เพราะ ที่ ตัว เชื้อ ถือ สำนึก คุก เต็ม
 เห็น ว่า วิเศษ จริง เท่านั้น ที่ จะ คิด ประทุษร้าย ไม่ มี ความ
 ภัย ค่อ พระ องค์ นั้น ก็ หา มิ ได้ ถ้า จะ ตัด รอน ให้ รวด
 นาน ก็ จะ เสีย ใจ ท้อ ถอย เสีย จาก ราช การ ถึง ว่า พระ ยา
 วิชา เยนทร์ คิด อ่าน จะ เกิด ย ฆาต ม พระ องค์ ประ การ ไต ไม่ ทรง
 เชื้อ ถือ เปน แต่ เฉย ๆ เสีย ก็ ไม่ เสีย หาย อัน ไต ทรง พระ

คำวิหี อย่างนี้ จึง มี ได้ คิด อ่าน ศั ต์ รอน ทรง พระ กรุณา
 คำรัส ราชการ แก่ พระยา วิชา เยนทร์ อยู่ โดย เปน ปกติ การ ซึ่ง
 พระยา วิชา เยนทร์ คิด อ่าน มุ่ง หมาย จะ เกด็ย ก่อ ม ส้ม เต็จ พระ รามา
 ชิบดี ให้ เข้า จารื ต ถือ สำนั นา คฤศ์ เคียน นั้น ก็ ทราบ ปราบ ฏ อยู่ แก่
 ข้าราชการ ทั้ง หลาย ข้าราชการ บาง เหล่า ก็ รู้ ความ ว่า พระยา
 วิชา เยนทร์ เปน แต่ คิด เกด็ย ก่อ ม จะ ให้ ทรง เข้า จารื ต แต่ บาง
 เหล่า พา กัน สง ไสย ลง เนื้อ เห็น ไป ว่า พระ ยา วิชา เยนทร์ จะ คิด
 ประทุษ ฐร้าย ต่อ ส้ม เต็จ พระ รามา ชิบดี ก็ มี ข้าราชการ พา กัน
 เกด็ย ต ซึ่ง พระ ยา วิชา เยนทร์ มาก ขึ้น ทุก ที่ ที่ เปน พรหม พอก
 ชอบ พอ นั้น มี น้อย ฝ่าย พระ ยา วิชา เยนทร์ นั้น ก็ รู้ สึก ว่า มี ขั
 ราชการ เกด็ย ต ซึ่ง ศั ต์ มาก จึง เห็น ว่า ที่ จะ เกด็ย ก่อ ม พระ
 เจ้า แผ่น ดิน ด้วย ตำ ราช ์ ตน เอง เห็น การ ไม่ ตำ เร็จ เพราะ ถึง
 จะ ทรง เชื้อ ถือ ก็ ที่ ไหน จะ ทรง แดง ดง ออก มา ได้ ด้วย ข้าราชการ
 ทั้ง ปวง คง คอย ขัด ขวาง อยู่ ใน ครั้ง นั้น พระ เจ้า หุตย ที่ ๑๘
 กระษั ตริย ์ ครอง กรุง ฝรังเศส เปน หัว หน้า ของ กระษั ตริย ์ ที่ หนุ
 บำรุง สำนั นา คฤศ์ เคียน ฝ่าย โรม นิ กาย อยู่ ใน ประเทศ ยุโรป
 พระ ยา วิชา เยนทร์ จึง คิด อ่าน กับ พวก บาท หลวง บอก ความ
 ประสงค์ ที่ ได้ คิด อ่าน จะ เกด็ย ก่อ ม พระ เจ้า แผ่น ดิน สยาม ให้ เข้า จารื ต
 แด ขั ต ขั ยง อยู่ ด้วย ชุ น นาง ไทย พา กัน ขัด ขวาง อยู่ นั้น ไป ทูล พระ
 เจ้า หุตย ที่ ๑๘ ๆ ทรง พระ จารื หี เห็น ว่า ถ้า พระ องค์ ช่วย ออก หนุ น การ
 เรื่อง นี้ ตำ เร็จ ได้ แล้ว ก็ จะ เปน ความ ชอบ ใน สำนั นา แด

เปนเกียรติยศของพระองค์ ที่ได้ชักชวนให้กระษัตริย์สยาม
 เข้าจารีตได้นั้น เปนอันมาก จึงทอดทางพระราชไมตรีให้สนิท
 ยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน จึงแต่ทูตให้จำ ทูลพระราชคำสอน แด่คุณ
 เครื่องบรรณาการ เข้ามาถวาย ถึงกรุงสยาม ส่วนสมเด็จพระ
 ราชามาธิบดี ก็ทรงพระดำริห์เห็นประโยชน์ที่จะมีทางพระราชไมตรี
 กับประเทศฝรั่งเศสสนิทขึ้น ด้วยจะได้เสาะสาววิชาต่างๆ คือ
 วิชาทหาร แด่การช่าง ทั้งปวง เปนต้น ให้เป็นคุณแก่พระนคร
 ที่รับทางพระราชไมตรีตอบ จึงโปรดให้พระวิสุทธิวงษ์ (ชื่อ
 ปาน เปนน้องเจ้าพระยาโกษาธิบดีเหล็ก) เปนราชทูตเชิญพระ
 ราชคำสอน แด่เครื่องราชบรรณาการตอบ ออกไปถวายพระเจ้า
 หลุยส์ที่ ๑๔ ถึงประเทศฝรั่งเศส เปนครั้งแรกที่ปรากฏในพงษาวดาร
 ว่าราชทูตไทยออกไปถึงประเทศยุโรป พระวิสุทธิวงษ์
 ออกไป ๓ ปี จึงได้กลับมากว่า ครั้นถึงจุลศักราช ๑๐๒๒ สมเด็จพระ
 ราชามาธิบดี ทรงพระดำริห์จะใคร่ตั้งเมืองอังวะตอบแทน
 พม่าครั้งมังอาจยกเข้ามาบังคับให้ส่งพวกมอญนั้น จึงโปรด
 ให้จัดกองทัพใหญ่ ให้เจ้าพระยาโกษาธิบดี เปนแม่ทัพ ครั้น
 จัดการพร้อมแล้ว จึงโปรดให้ส่งมิ้งนายรามัญคุมกองทัพพวกมอญ
 สามิภักดิ์ ยกตัวนำออกไปเกลี้ยกล่อมพวกมอญ เมืองเมะตะมะ
 ให้เข้ากองทัพขึ้นไปช่วยตีเมืองอังวะด้วยกองหนึ่งก่อน ส่วนทัพไทยนั้น
 ให้ยกแยกย้ายกันออกไปหลายหนทาง ให้ตีเมืองขึ้นพม่าตามรายทางเข้า

ไปบนจบกัน ต่ เมือง อังวะ แด กองทัพ ซึ่ง ยก ออก ไป ทาง
 ฝ่ายเหนือ ให้เกณฑ์คน เมืองเชียงใหม่ แด หัวเมือง ตาด
 เข้าสมทบด้วย ฝ่ายเจ้าเมืองนคร เชียงใหม่ ครั้น ไทย ขึ้นไป
 เกณฑ์ กองทัพ รู้ว่า ไทย จะ ยก ไป ต่ เมือง อังวะ ก็ ดั้น ความ
 ครั้น คร่ำม พม่า กลับ กลับ เกรง ไทย เปน ประมาณ ก็ จัด กอง
 ทัพ ตาด ให้สมทบไป ช่วย ราช ภาร ตาม รับ ดั่ง กองทัพ ไทย
 ยก ออก ไป ครั้น นั้น ได้ หัวเมือง ราย ทาง ตลอด เข้าไป จนถึง
 ตั้งล้อม เมือง อังวะ ไว้ พม่า ยก ออก รบ คราว ไร ก็ เสีย ที่
 กลับ แยก พาย เข้า เมือง ทุก ครั้ง จน ไม่อาจ รบ พุ่ง เชน แด
 รักษา เมือง นั้น ได้ ข้าง ไทย ก็ ตั้ง ล้อม ไว้ แขง แรง จน จะ ได้
 เมือง อังวะ พอ ขาด เต็ม ยิง อาหาร ลง ไฟร่ พด ได้ ความ ออก
 หยาก อาหาร พา กัน เจ็บ ใช้ ดั้ม ตาย เปน อัน มาก ก็ ต้อง เลิกทัพ กลับ
 มา ขณะ เมื่อ เลิก ทัพ กลับ มา นั้น พวก ท้าว พระยา ตาด เมือง
 เชียงใหม่ ซึ่ง คูม กองทัพ ตาด ไป ช่วย ครั้น เห็น ว่า ไทย
 ต่ เมือง อังวะ ไม่ได้ ก็ กลับ กลับ พม่า ดัง แต่ ก่อน อีก ครั้น
 ไทย ถอย กองทัพ มา ถึง กตรง ทาง ก็ แยก กองทัพ ของ ตัว
 หนึ่ง กลับ คืน ไป เมือง เชียงใหม่ แม่ทัพ ไทย ทราบ ว่า ตาด
 พา กัน หนี ไป เมือง เลี้ย ดั่ง นั้น จึง แบ่ง ให้ กองทัพ คิด ตาม
 ไป จนถึง เมือง เชียงใหม่ เห็น พวก ตาด จัด การ คอย ต่อ ลู่
 บ้อง กัน เมือง เปน สามารถ ก็ เข้า ตั้ง ล้อม เมือง ไว้ เข้า ต่ เมือง
 เชียงใหม่ หาดย ครั้ง ก็ ไม่ได้ เพราะ ไฟร่ พด ยัง กำลัง บอบ

ข้าอืด รอย อยู่

คราว นั้น ไม่ตลอด ได้

ข้อ ความ ลง มา กราบ ทูล

กอง ทัพ บอบ ช้า อยู่

คืน กติบ มา พระ นคร

นคร พร้อม กัน

นาย กอง ตาม ส้ม คอว ทัว กัน

โกษา ธิบตี ก็ ถึง แก่ อา สัณกรรม

(เหล็ก) คน นี้ (เป็น ที่ พระ วิสูตร์ สุนทร

พระ ยา โกษา ธิบตี เมื่อ ภาย หลัง คน ๑ แด เปน ที่ พระ เพชร ราชา
ที่ได้ ด้วย ราช สัม บั ตี เปน พระ เจ้า แผ่น ดิน ต่อ ไป นั้น ด้วย)

เปน บุตร ของ เจ้า แม่ วัด คูสิค พระ นม ของ ส้ม เต็จ พระ รามา ธิบตี

ที่ ๓ ได้ ทรง ชุบ เลี้ยง มา แต่ ยัง ไม่ ได้ ด้วย ราช สัม บั ตี จน ได้

เปน เจ้า พระ ยา โก ษา ธิบตี รับ ราช การ มี ความ ชอบ เปน ชัน

มาก ส้ม เต็จ พระ รามา ธิบตี ทรง พระ อา ไถย ใน เจ้า พระ ยา โกษา

ธิบตี ผู้ ถึง แก่ อา สัณ กรรม นั้น ยัง นัก

คำ ถาม

๑ ถาม ว่า พระนารายณ์ ได้ ด้วย ราช สัม บั ตี ใน ปี จุติ ศักราช เท่า ไ้
ทรง พระ นาม อย่าง ไ้

๒ ถาม ว่า การ ใน พระ นคร ครั้ง นั้น เรียบ ร้อย ดี ถ้ามี่ เหตุ อย่าง ไ้

๓. ถามว่า ฝ่าย ประเทศ ยุโรป เจ้า เมือง ไต แต่งทูตเข้ามา
เจริญ ทาง พระราชไมตรี บ้าง แต่ ที่ เป็น ไมตรี
มี เหตุ เนื่อง มา จาก อะไร
๔. ถามว่า ฝ่าย กรุง อัง วะ ยก กอง ทักษิมา ใน เซอร์ เดน ดยาม เพระ
เหตุ ไต แต่ ได้ รบ พุง เปน อย่าง ไว กัน บ้าง
๕. ถามว่า ไทย ยก กอง ทักษิ ไป เมือง เชียง ใหม่ ทำ ไไม แล้ว ได้
รบ พุง กัน เปน อย่าง ไว ฤา เปด่า
๖. ถาม ว่า หลวง วิชา เยนทร์ ชื่อ ไต ชา คี ไต เหตุ ไต จึง ได้ มา
รับ ราช การ กรุง ไทย
๗. ถามว่า หลวง วิชา เยนทร์ ได้ เดือน ยศ ขึ้น ไป จน ถึง
ตำแหน่ง ไต
๘. ถามว่า ทำ ไไม พระ เจ้า ฝรั่งเศส จึง ได้ แต่ง ทูต มา เจริญ
ทาง พระราชไมตรี กรุง ไทย มี ประสงค์ อย่าง ไว
๙. ถามว่า โปรด ให้ ใคร เปน ราช ทูต ออก ไป เจริญ ทาง พระ
ราชไมตรี ณ กรุง ฝรั่งเศส
๑๐. ถาม ว่า ไทย ยก กอง ทักษิ ไป ตี กรุง อัง วะ ด้วย เหตุ ไต คี
ได้ ฤา เปด่า
๑๑. ถามว่า ดาว เชียง ใหม่ ได้ ยก ทักษิ มา ช่วย ไทย ไป ตี อัง วะ ด้วย
แล้ว เหตุ ไต จึง กลับ ใจ ตั้ง สู้ รบ กับ ไทย อีก
๑๒. ถามว่า พระ วิสุตร์ สุนทร (ปาน) มี พี่ น้อง คี ใคร บ้าง
แต่ เปน บุตร ผู้ ไต

แผ่นดินพระนารายณ์

สมเด็จพระรามาธิบดี (ตอนที่ ๒)

ครั้นถึงฤดูแล้งในปีจุลศักราช ๑๐๒๓ ทรงพระดำริที่จะ
 ปราบปรามเมืองเชียงใหม่นี้ให้ราบคาบ จึงทรงตั้งพระวิศตร
 สุนทรเป็นพี่เจ้าพระยาโกษาธิบดี แทนพี่ชายให้เป็นแม่ทัพ
 ใหญ่ยกขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่นี้ กองทัพไทยตีหัวเมืองลาว
 รายทางได้ตลอดขึ้นไปจนถึงตั้งล้อมเมืองเชียงใหม่นี้ไว้ ลาว
 ยกออกมารบครั้งไรก็ถอยแตกเข้าไปทุกครั้ง ลงรักษาเมือง
 นั้นไว้ แม่ทัพไทยจึงมีบอกลงมากราบทูล ได้ทรง
 ทราบก็เสด็จโดยฉนวนทัพหลวง ยกหนุนขึ้นไปประทับถึง
 เมืองเชียงใหม่นี้ มีรับสั่งให้กองทัพระดมกันเข้าตีใน
 คราวเดียวก็ได้เมืองเชียงใหม่นี้ เสด็จประทับอยู่พอจัดการ
 เมืองเชียงใหม่นี้เรียบร้อยแล้ว ก็เสด็จกลับคืนยังพระ
 นคร เมื่อเสด็จประทับอยู่ในเมืองเชียงใหม่นี้ครั้งนั้น
 สมเด็จพระรามาธิบดี ได้นางลาวเป็นบาทบริจาริกา
 คน ๑ เมื่อจะเสด็จกลับพระนครพอทรงทราบว่านางนั้น
 ทรงครรภ์ขึ้น ก็คิดถวายพระไทยจึงพระราชทานนางนั้น
 แด่พระเพทราชาจากทางกรมช้าง ผู้เป็นน้องเจ้าพระยา
 โกษาธิบดี พระเพทราชารับมาเลี้ยงไว้จนครรภ์ครบกำหนด
 นางนั้นคลอดบุตรเป็นชายในปีจุลศักราช ๑๐๒๔ พระเพท
 ราชาให้ชื่อว่านายเตือ ครั้นโตขึ้นอายุควรจะรับราชการ
 ได้ พระเพทราชาจึงนำนายเตือขึ้นถวายตัวเป็นมหาดเล็ก

นาย เต๋อ นั้น นิ ได้ย เป็น คน กดำ หามูญ ดูวัย หมั้น สมัก รับ ราชการ แด
ได้ คักกา วิชา คช กรรม อยู่ ใน สำนัก พระ เพท ราชา จน ได้ เปน ที่
หอดง ธรรม คักกั คำ แห่ง อยู่ ใน กรม ข้าง

ใน ระหว่าง นั้น การ คัก สงคราม ก็ สงบ เงียบ การ ค้ำ ขาย แด
ทาง พระ ราช ไมตรี กับ ชาว ต่าง ประเทศ เจริญ ขึ้น ทุก ที่ โดย ลำดับ
มา ฝ่าย พระยา วิชา เยนทร์ ใน ระหว่าง นั้น ก็ รับ ราชการ มา เปน

ปรกติ เหมือน แด ก่อน ได้ คัด ข่าน การ ทำ ขึ้น ที่ เมือง ธน บรู (คือ
บ้อม ที่ ปาก คดของ บาง กอก ใหญ่) สำหรับ รักษา ขำคัก ทาง ถ่าน้ำ
แห่ง ๑ แด บ้อม ที่ เมือง พิศณ โภถย์ สำหรับ บ้อง กัน ขำคัก ทาง

เหนือ อีก แห่ง ๑ ตาม แบบ แผน อย่าง ยุโรป ครั้น ภาย หลัง สมเด็จ
พระ รา มา ชินดี ทรง พระ ดำริ ห้ จะ สร้าง พระ ราช วัง ขึ้น ที่ เมือง ธน บรู
เปน ที่ เสด็จ ประ พาศ ก็ โปรด ให้ พระยา วิชา เยนทร์ เปน แม่ กอง

พระยา วิชา เยนทร์ คัด ข่าน ก่อ สร้าง วาง แผน ที่ โดย พระ ราช ดำริ ห้ มี
ปรา สาท พระ ราช ทาน ชื่อ ว่า พระ ที่ นัง สุทธา สวรรย ของ ๑ พระ ที่ นัง
หิรัญ มหา ปราสาท ของ ๑ แด มี คัก น้อย ใหญ่ สำหรับ เปน ที่ ว่า

ราชการ แด เปน บริเวณ พระ ราช วัง นั้น เปน อัน มาก ที่ เมือง ธน บรู
นั้น เปน แผ่น ดิน ดอน ถ้า ถึง ฤตุ แด้ง ขัด ส่น น้ำ ที่ จะ ใช้ พระ

ยา วิชา เยนทร์ ก็ คัด ข่าน โดย วิชา ข่าง ก่อ ทำ นบ เปน คัน กัน น้ำ ที่
เทต ชุบ ศร ผั่ง ท่อ น้ำ เข้า มา คดอด ถึง พอ ใช้ ใน พระ ราช วัง
แด ไช ท่อ เปน น้ำ พู่อ่าง แก้ว ต่าง ๆ แด ที่ เมือง ธน บรู นั้น

โปรด ให้ ปฏิ สัง ขรณ์ วัด มหา ชาติ ขึ้น ที่ รับ พระ ราช วัง สร้าง

เทวสถานเพี้ยยศ คดอง ช้าง แด่สร้างที่ประ พาศต่าง ๆ ตามแบบ
 วิชาช่าง อย่างยุโรป เป็นที่บริบูรณ์ทุกสถาน ยิ่งนัก เด็ดจ
 พระ ราช ดำ เนิน ขึ้น ไป ประ พาศ เมือง ตพบุรี เมือง ๆ จน ภาย หลัง
 เด็ดจ ไป ประทับ อยู่ ที่ นั้น คดอด ฤดูหนาว แด่ ฤดู ร้อน ค่อ ฤดู ฝน
 จึง เด็ดจ ลง มา ประทับ ที่ กรุง ทวารวดี ดัง นี้ เป็น นิศย์ พระ ยา
 วิชาเยนทร์ แด่ ชำ ราชการ ต่าง ก็ สร้าง บ้าน เรือน ของ ตน ขึ้น ที่
 เมือง ตพบุรี เป็น ที่ อยู่ เวลา ตาม เด็ดจ นั้น เบน อัน มาก ฝ่าย
 เจ้า พระ ยา โกษาธิบดี (ปาน) รับ ราชการ ใน ตำแหน่ง นั้น มา ได้
 ไม่นาน ก็ ถึง แก่ อาสัญ กรรม จึง โปรด ตั้ง พระ ยา วิชาเยนทร์
 เป็น เจ้า พระ ยา โกษาธิบดี แทน ชำ ราช การ ทั้ง หดายเป็น อัน มาก
 ที่ เกิด ยศ ซึ่ง เจ้า พระ ยา วิชาเยนทร์ มา แด่ เดิม ครั้น เห็น ว่า เจ้า
 พระ ยา วิชาเยนทร์ ได้ เติบ ยอด กึกก้อง ขึ้น ก็ พากัน เลี้ยว ใจ มั่น ว่า ต่าง ๆ
 จน ความ ทราบ ถึง พระ ภรรย ณั้ สม เด็จ พระ รามา ขิบัติ ทรง พระ ดำริ ให้
 จะ ให้ ชำ ราชการ ทั้ง ปวง เห็น คุณ งาม ของ เจ้า พระ ยา วิชาเยนทร์
 ให้ สิ้น ความ รัง เกียด วัน หนึ่ง จึง มี รับ ตั้ง ให้ ชำ ราชการ คิด อ่าน
 ซึ่ง ป็น ใหญ่ ชื่อ พระ พิรุณ ซึ่ง เป็น ป็น โต ใหญ่ กว่า ป็น อื่น ให้
 รู้ ว่า น้ำหนัก เท่ว โต ชำ ราชการ ทั้ง ปวง ก็ ไม่ สามารถ จะ ชั่ง
 ได้ ด้วย ป็น ใหญ่ โต เกิน กำ ลัง จะ ทำ คัน ซึ่ง ตรา ฐ อย่าง โต ชั่ง ได้
 เมื่อ ชำ ราชการ ทั้ง ปวง ไม่ สามารถ จะ ชั่ง ได้ แด่ว มี รับ ตั้ง ตาม เจ้า พระ
 ยา วิชาเยนทร์ ๆ ก็ รับ จะ ชั่ง ให้ ได้ จึง ให้ เอา เรือ ใหญ่ มา เทียบ
 ว่า เข้า หลาย ลำ ตาก ป็น พระ พิรุณ ลง ใน เรือ นั้น เรือ จม ลง

เท่าใด หมายถึง แหว่น้ำไว้แล้ว ตก ปั้น กลับ ขึ้น เสีย ให้เอาก้อน
 ศิลาบรรทุก เรือ นั้น ลง จน เรือ จม เสมอ แหว่น้ำที่กะไว้ แล้ว
 เอาก้อน ศิลา มา ชั่ง จน หมด บวก น้ำหนัก ศิลา เข้า ด้วยกัน ทั้ง ดัน
 ก็รู้ว่า ปั้น พระพิรุณหนักเท่า นั้น ข้า ราชการ ทั้ง ปวง เห็น บัญญา
 เจ้า พระยาวิชาเยนทร์ ตั้ง นั้น ก็ พา กัน ครั้น คราม ส่งไป ครั้น
 ต่อ มา ที่ เจ้า พระยา สุมุห นายก ว่าง ลง จึง ทรง เสด็จ เจ้า พระ
 ยาวิชาเยนทร์ ให้ ว่า ที่ สุมุห นายก (ที่ คน ยู โรป ได้ เปน เสนา
 บัติ ไทย มี ปรา กฏ อยู่ แต่ คน เดียว เท่านั้น) ส่วน เจ้า พระยา
 วิชาเยนทร์ นั้น ถึง รู้ ว่า ข้า ราชการ ทั้ง หลายนิง พา กัน เกิด ยศ
 ชัง มาก ขึ้น ก็ ไม่ กลัว ความ ประสงค์ จะ ทำ ความ ชอบ แก่
 ลำคณา ของ คน ด้วย เหตุ ที่ คิด อ่าน จะ เกิด ยศ ถ่อม ส้ม เต็จ พระ
 รา มา ชิบตี ให้ เข้า จารัต นั้น ยัง มุ่ง หมาย หา อุบาย ถ้าย เท เกิด ยศ
 ถ่อม อยู่ เสมอ ฝ่าย พระเพท รา ชา ตั้ง แต่ เจ้า พระ ยา โกษา
 ชิบตี (ปาน) ผู้ พี่ ถึง แก่ อา ตัญ กรรม แล้ว มา ส้ม เต็จ
 พระ รา มา ชิบตี ก็ ยิง ทรง พระเมตตา กรุณา ขึ้น เปน อัน มาก
 ด้วย เปน บุตร เจ้า แม่ วัด ศุ ลีศ เหลือ อยู่ แต่ ผู้ เดียว หนึ่ง หลวง
 สร กักดี ซึ่ง ว่า เปน บุตร พระเพท รา ชา นั้น เถา คน ทั้ง หลายนิง
 ก็ รู้ อยู่ ด้วย กัน เปน อัน มาก ว่า เปน พระ โอรส ส้ม เต็จ พระ
 รา มา ชิบตี หาก ทรง ปก บัด ความ เสีย แต่ ยัง ทรง แสดง
 พระเมตตา กรุณา เปน อัน มาก อยู่ เนื่อง นิติย พระเพท รา ชา
 แด หลวง สร กักดี ทั้ง สอง นี้ เปน ผู้ เกิด ยศ ชัง เจ้า พระยา วิชา

เยนทร์ อยู่ อย่างยิ่ง เป็นเหตุให้ข้าราชการ ทั้ง หาดย เกดียด ชัง
 เจ้า พระยา วิชา เยนทร์ พา กัน เข้า เป็น พรรค พวก ของ พระเพท
 รา ชา แด หดวง ธร ศักดิ์ เป็น อัน มาก พระเพท รา ชา กับ หดวง
 ธร ศักดิ์ จึง มี อำนาจ เป็น ที่ นิยม ของ ข้า ราชการ มาก ขึ้น ทุก ที่
 อยู่ มา ครั้ง หนึ่ง เจ้า พระยา วิชา เยนทร์ สั่ง ให้ ลูก ภิกษุ
 บ้าง สาม เณร บ้าง เป็นเหตุให้เกิด ความเดือดร้อน ขึ้น ใน
 หมู่ ข้า ราชการ ทั้ง หาดย ส่วน หดวง ธร ศักดิ์ เห็น เจ้า พระยา
 วิชา เยนทร์ หมิ่น ประมาท พระ พุทธ สำนาค ดัง นั้น วัน หนึ่ง จึง
 เข้า ไป คอย อยู่ ใน พระ ราช วัง ที่ เสด็จ ประทับ ณ เมือง ตพบุรี
 พอ เจ้า พระยา วิชา เยนทร์ เข้า ไป หดวง ธร ศักดิ์ ชก เขา เจ้า
 พระ ยา วิชา เยนทร์ มี บาด เจ็บ แล้ว รับ หน้ ดง มา เผ่า เจ้า แม่
 วัด คุ สิต ที่ กรุง ทวาร วดี กราบ ทูล ถวาย โทษ ที่ เจ้า พระ ยา
 วิชา เยนทร์ หมิ่น ประมาท พระ พุทธ สำนาค แด ด้ว ได้ ชก ด้วย
 ความ เจ็บ แค้น นั้น เกรง ว่า สม เดี๋ยว พระ รา มา ชินดี จะ ทรง
 พระ พิ โรช ขอ เญญ เสด็จ เจ้า แม่ วัด คุ สิต ขึ้น ไป ช่วย กราบ ทูล
 ขอ โทษ ให้ พ้น พระ ราช ษา ญา เจ้า แม่ วัด คุ สิต ที่ พา หดวง
 ธร ศักดิ์ เสด็จ ขึ้น ไป เมือง ตพบุรี
 ฝ่าย เจ้า พระยา วิชา เยนทร์ ถูก หดวง ธร ศักดิ์ ชก มี บาด เจ็บ
 ครั้ง นั้น พอ เสด็จ ออก ก็ เข้า ไป เผ่า กราบ ทูล ถวาย โทษ
 หดวง ธร ศักดิ์ ที่ กระ ทำ แก่ ตน สม เดี๋ยว พระ รา มา ชินดี ได้ ทรง
 พราหม ที่ ทรง พระ พิ โรช แก่ หดวง ธร ศักดิ์ เป็น อัน มาก ให้

ตามตัวก็ไม่ได้ จนเจ้าแม่ วัดดุสิตเสด็จขึ้นไปถึง หูด จึง
 จอน ขอ โทษ หดวง สวรรค์ก็ดี ก็ จำ เป็น ต้อง พระ ราชทาน ด้วยทรง
 เคารพ แก่เจ้าแม่ วัดดุสิต นั้น จึง เป็นแต่พระราชทาน รางวัล
 ทำขวัญ แก่เจ้า พระยา วิชาเยนทร์ เป็นอัน มาก

เจ้าพระยา วิชาเยนทร์ เห็นว่า หดวง สวรรค์ดี พ้น โทษ ได้ดัง
 นั้น ก็ เห็น ว่า ข้าราชการ พวก พระ เพชร ราชานี้ อำนาจ แสง แสง
 ขึ้น คง จะคิด การ กล้า หาญ ขึ้น ถึงกับ ให้ตัว เป็น อันตราย
 ได้เป็น มัน คง แต่ยังมีทันที่จะ คิด อุ่น แก้อใจ ได้ อย่าง ไต
 พอส้ม เสด็จ พระ รามา ธิบดิ์ ทรง พระ ประชวร อา การ มาก ถึง ไม่
 สามารถ จะ ดำรง พระ องค์ ออก ดำรง การ ได้ เจ้า พระยา วิชา
 เยนทร์ ก็ ต้อง ระงับ ความ คิด นั้น ไว้

สมเด็จพระ รามา ธิบดิ์ มี พระราช โอรส พระ องค์ ๑ ทรง
 พระ นามว่าเจ้า พ้า อโภย ทศ แด ราช ธิดา พระ องค์ ๑ โปรด
 ให้เป็น กรม หดวง โย ธา เทพย

ขณะเมื่อ ทรง พระ ประชวร พระ อาการ หนัก ถึงที่เมืองฉพบุรี
 ครั้ง นั้น ส้ม เสด็จ พระ เจ้า ลูกเธอ เจ้า พ้า อโภย ทศ เสด็จ ประทับ
 อยู่ที่ พระ ราชวัง หลัง ณะกรุง ทวาราวดี หา ได้ ตาม เสด็จ ไป
 เมือง ฉพบุรี ด้วย ไม่ จึง ใ้ โปรด ให้พระเพท ราช ษา เป็นผู้ ใหญ่
 ดูแล รักษา ราชการ ทั้ง ปวง

ฝ่าย หดวง สวรรค์ดี ครั้น รู้ว่า ทรง พระ ประชวร พระอาการ
 จะไม่ฟื้น ได้ เป็น แน่ ก็ คิด การ จะ เคารพ ส้ม บัดี้ โดย เข้า

ใจ อยู่ว่า ตัว เป็น พระราช โอรส เกดถึง ก่อถอม ได้ ขำ ราช การ
 ร่วม คิด ด้วย เป็น อัน มาก แล้ว จึง ไป แจ้ง ความ ประสงค์ แก่
 พระเพท ราชา ฯ เห็น ว่า หลวง őrศักดิ์ ได้ พรหม พวก ร่วม คิด
 มาก ก็ เห็น ชอบ ยอม คิด การ จะ แยก ชิง ราช สมบัติ ด้วย จึง
 ให้ จัด การ รักษา พระราช วงศ์ โดย กวดขัน กต ชื่น นาง ให้ เข้า
 เป็น พรหม พวก ของ คน ได้ เกือบ ทั้ง สิ้น ที่ ไม่ เข้า เป็น พรหม
 พวก นั้น มี อยู่ แต่ เจ้า พระ ยา วิชา เยนทร์ เป็น คน ก็ ไม่ เข้า ไป
 ปฤกษา ว่า ราช การ ด้วย ได้ การ ภายใน พระราช วงศ์ ก็ สืบ ถี
 ชาติ อยู่ แก่ พวก พระเพท ราชา ทุก อย่าง ที่ พระเพท ราชา กับ
 หลวง őrศักดิ์ คิด ขาน กัน ตั้ง นั้น มี ผู้นำ ความ ขึ้น กราบ หลบ สมเด็จ
 พระ รามา ขิบัติ ทรง ทราบ ก็ ทรง พระ พิโรธ ยิ่ง นึก แต่ หาก
 ทรง พระ ประชวรหนัก อยู่ มิ รู้ ที่ จะ คิด อ่าน ประการ ไต พอ
 วัน หนึ่ง พระเพท ราชา กับ หลวง őrศักดิ์ เข้า ไป เย้า โดย กำ ลัง
 ทรง พระ พิโรธ เสด็จ ถู ขึ้น ได้ ถวย พระ แสง ทรง พระ ดำ เนิน
 มา จะ พ้น พระเพท ราชา กับ หลวง őrศักดิ์ ก็ หมัด พระ กำ ลัง
 ถัม ถง แต่ นั้น มา พระ อา การ ก็ ยิ่ง ทรมาน ถึง ทรง พระ
 ดำ วิชา เห็น ว่า ราช สมบัติ คง ไม่ พ้น พระเพท ราชา ได้ เป็น
 แฉ่ แล้ว จึง มี รับ ตั้ง แนะ นำ แก่ ขำ ราช การ ซึ่ง ยัง จง รักษ
 ภัย ภัย มา ถ พระ องค์ อยู่ ให้ บรรพชา เป็น ภิกษุ เสีย จะได้ พ้น
 ไภย ขำ ราช การ เหล่า นั้น จะ ออก ไป บรรพชา ตาม พระ ราช ประสงค์
 ไม่ได้ ด้วย พระเพท ราชา ให้ รักษา ประดุจ กวดขัน ห้าม ไม่
 ให้ ออก จึง มี รับ ตั้ง ให้ นิมนต์ พระ สงฆ์ เข้า ไป ใน พระ ที่ นั้น

แล้ว ทรง อุทิศ ยก พระที่นั่ง ถวาย เป็น ที่ วิสุงคามสีมา พระ
 องค์ก็ให้อุปสมบทแก่ข้าราชการ เหล่านั้น ได้ ตามพระราชประสงค์
 ฝ่าย พระเพทราชา กับ หดอง สรรค์กดี เห็น ข้าราชการ เข้า
 ด้วยหมดแล้ว ยัง แค้เจ้า พระยาวิชาเยนทร์ผู้เดียว จึง แต่ง
 ให้ ข้าราชการ ออก ไป เชิญ เจ้า พระยาวิชาเยนทร์ว่า ให้เข้า
 ไป ปฎิภาณ ราชการ ใน พระราชวัง ครั้น เจ้า พระยาวิชาเยนทร์
 เข้า ไป ถึง ประตู พระราชวัง ก็ให้จับตัว ประหาร ชีวิตเสีย ใน
 ที่นั้น เจ้า พระยาวิชาเยนทร์ตาย อายุ ๕๑ ปี

ส่วน สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ประชวร มา พระอาการหนัก
 ถึง ถึง ฌวัน พุทฺธิ บัดเดือนห้า แรม สप्तมาศ ค่ำ ก็ สวรรคต ในปี
 จุลศักราช ๑๐๘๕ พระชนม์ได้ ๕๑ พรรษาอยู่ในราชสมบัติ ๒๖ ปี
 ในเวลาเมื่อ จวน สวรรคต นั้น พระเพทราชา กับ หดอง สรรค์กดี แต่ง
 ให้คน ถวาย ทูต เชิญ เลี้ยง เจ้าฟ้า อภัยทศ ให้ขึ้น ไป เมือง
 ตพบุรีว่า ประชวรหนัก เจ้าฟ้า อภัยทศ ไม่ ทรง ทรมานอุปการ
 ก็รีบเสด็จ ขึ้น ไป ถึง เมือง ตพบุรี พอ สวรรคตแล้ว หดอง สรรค์กดี
 ก็ให้จับเจ้าฟ้า อภัยทศ สำ เร็จ โทษเสีย

คำถาม

๑. ถามว่า ทรงตั้งใครขึ้นเป็น ที่ พระยาโกษาธิบดี แล้ว ให้
 ไป ตี เมือง ไหม
๒. ถามว่า นายเตี๊ยน บุตรผู้ใด แต่มีเหตุ เป็น เรื่อง รวด
 ของนายเตี๊ยน นั้น อย่างไร มา

๓. ถามว่า โปรด ให้เจ้า พระยาวิชาเยนทร์ สร้าง บ่อน้ำขึ้น
ที่ไหนบ้าง
๔. ถามว่า ใครเป็น แม่กองสร้าง พระราช นิเวศน์ขึ้นที่
เมืองลพบุรี สร้าง ปราสาท ขึ้นที่ องค์ มี นาม อย่างไรบ้าง
๕. ถามว่า เหตุใด ข้าราชการ ทั้ง ปวง จึง มีความเกลียดชัง
เจ้า พระยาวิชาเยนทร์ เป็น อย่างยิ่ง
๖. ถามว่า สมเด็จพระ รามาธิบดี ที่ ๓ ทรง แกะไข ความ
เกลียดชัง ของเจ้า พระยาวิชาเยนทร์ ที่มี แก่ ข้าราชการ
ทั้ง ปวง นั้น โดย พระราช อุบาย อย่างใด
๗. ถามว่า ทำไม หลวงศรีศักดิ์ จึง ชก ปาก เจ้า พระยาวิชา
เยนทร์ แล้ว หลวงศรีศักดิ์ ต้อง โทษ ทัณฑ์ อย่างไร
บ้าง ใน เหตุ นั้น
๘. ถามว่า ใคร ควร จะ ได้รับ ราช สัมบัติ ต่อ สมเด็จพระ
รามาธิบดี ที่ ๓
๙. ถามว่า ขณะเมื่อ ทรง พระ ประชวร ทำไม จึง โปรดให้
พระเพทราชา ว่า ราชการ
๑๐. ถามว่า ใคร กับ ใคร คบ คิด กัน แย่งชิง ราช สัมบัติ ด้วย
อุบาย อย่างไร
๑๑. ถามว่า สมเด็จพระ รามาธิบดี ที่ ๓ อยู่ในราช สัมบัติ
เท่าใด พระชนม์เท่าใด

๑๒ ถามว่า ส้มเต๋จ พระรา มาธิบัติที่ ๓ สวรรคต เมื่อ บ
 จุติ ศักราช เท่า ไใด ขณะ นั้น เจ้า พ้า อโภยทต
 แดเจ้า พระยา วิชา เยนทร์ ไป เสีย ไหน

วงษ์ บ้าน พญ หดง (แทรก)

แผ่นดิน พระเพทราชา ส้ม เต๋จ พระ มหา บุรุษย์

พระเพท รา ชาติ ได้ ครอง ราช สมบัติ ใน จุติ ศักราช ๑๐๑๔ ทรง
 นาม ส้ม เต๋จ พระ มหา บุรุษย์ โปรด ให้ หดง őr ศักดิ์ เปน กรม พระ
 ราช วงษ์ บวร ฯ รับ พระ มณิ พุร ให้ หดง ทรง บาศ ขวา กรม ข้าง
 ซ้าย เปน กำ ด้ว ไร่ ร่วม คิด เอา ราช สมบัติ ด้วย เปน กรม พระ ราช
 วงษ์ หดง รับ พระ บัญชา แด้ว ทรง จัด การ เชิญ พระ บรม ศัพ ส้ม
 เต๋จ พระ รา มา ธิบัติ ลง มา กรุง ทวาร วาดี ถวาย พระ เพลิง โดย
 ส้ม ควร แก่ พระ เกียรติยศ พระ เจ้า แผ่น ดิน ทุก ประการ แต่ นั้น มา
 พวก ฝรั่ง เส่ศ แด พวก ศาสนา คฤศ เคียน ใน กรุง สยาม ก็ เสื่อม
 ทราบ ลง ทุก ที่ แด พระ ราช วงษ์ ตัก กว้าน บ้าน เรือน เมือง ถพบุรี
 ก็ ทรุด โทรม ไร่ ไร่ ร้าง ลง ทุก ที่ ด้วย เพราะ ผลิต แผ่น ดิน ใหม่ แด้ว
 เต๋จ ลง มา ประทับ ว่า ราช การ แด้ว ที่ กรุง ทวาร วาดี มิ ได้ เส่ศ ไป
 ประทับ อยู่ เมือง ถพบุรี นาน ๆ อย่าง แผ่น ดิน ก่อน

อยู่ มา ไม่นาน ทรง ระแวง ไม่ ไว้ พระ ไทย กรม พระ ราช วงษ์
 หดง ก็ หา เหตุ ให้ เอา ไป ดำ ไร่ โทษ เส่ช แด ทรง ค้าง
 เจ้า พ้า กรม หดง โยธา ทิพย พระ ธานี ภาคนี้ ส้ม เต๋จ พระ รา มา

ริบตีที่ ๓ พระองค์ ๑ เจ้าฟ้า กรมหลวง โยธาทิเทพ พระราชธิดา
 สัมเด็จพระราชามาธิบดีที่ ๓ พระองค์ ๑ ทั้งพระชายาเดิมของพระ
 องค์ด้วย เป็นพระมเหสีทั้ง ๓ พระองค์ กรมหลวง โยธาทิพยประ
 สุธรรมา พระราชกุมาร พระองค์ ๑ ทรงพระนามว่า พระขวัญ กรม
 หลวง โยธาทิเทพ ก็มีพระราชกุมาร พระองค์ ๑ เหมือนกัน ทรงพระ
 นามว่า พระศรีธรรมา

เมื่อถนัดแผ่นดินใหม่ครั้งนั้น ครั้นกิตติศัพท์ทราบถึงหัวเมือง
 ใหญ่น้อยทั้งปวง ว่าพระเพทราชาได้ราชสมบัติผู้สำเร็จราชการ
 หัวเมืองที่ไม่นิยมในพระเพทราชา ก็พากันกระด้างกระเดื่อง
 เป็นหลายเมือง ที่เป็นเมืองใหญ่มีกำลังมาก คือเมืองนคร
 ราชสีมา เมือง ๑ เมืองนคร ศรีธรรมราชเมือง ๑ ก็ตั้งแขวง
 เมืองไม่ยอมอ่อนน้อมต่อกรุงทวารวดีดังแต่ก่อน แต่ข้างฝ่าย
 เมืองนครนายกนั้น มีอ้ายธรรมเถียรคนหนึ่ง แต่เดิมเป็นข้าอยู่ใน
 เจ้าฟ้าอภัยทศที่สำเร็จโทษเสียนั้น ทำตกแต่งตัวให้เหมือน
 เจ้าฟ้าอภัยทศ แต่งทวารโกหกว่าตัวเป็นเจ้าฟ้าอภัยทศยังไม่
 ตายตัว เกิดยกล้อมผู้คนคิดการขบถ จะแย่งชิงเอาราชสมบัติ
 พอดีมีคนเชื่อถือมาก จึงยกเป็นกองทัพตรงเข้ามาถึงหน้าพระ
 ราชวังบวรฯ ฝ่ายปากวัดมณฑปนอกพระนคร กรมพระ
 ราชวังบวรฯ ให้ทหารขึ้นประจำรักษาหน้าที่เชิงเนิน พระ
 องค์เสด็จขึ้นบนมณเฑียรมาหาไชย ทรงยิงปืนใหญ่ต้องข้างอ้ายขบถ
 ธรรมเถียรล้มลง จับตัวอ้ายขบถ ธรรมเถียรเดพรกพวกได้

ให้ประหารชีวิตเสีย ครั้นปราบปรามพวกขบถแล้ว จึง
 ไปรบแต่งกองทัพให้ไปตีเมืองนครราชสีมา กับเมืองนครศรี
 ธรรมราชได้ทั้ง ๒ เมืองตัวพระยาขมราช (ตั้ง) เจ้าเมืองนคร
 ราชสีมาตายในที่รบ แต่พระยาราชเดโช เจ้าเมืองนคร
 ศรีธรรมราชนั้นฝีมือเข้มแข็ง คุมทหาร ๕๐ คนรบหักออก
 จากค่ายล้อมหนีไปหาได้ตัวไม่ สืบเด็จพระมหาบุรุษทรง
 สืบว่าวัดขึ้นที่บ้านหลวงคำบด บ้างของวัดหนึ่ง พระราชทานนาม
 ว่าวัดบรมพุทธาราม (เรียกว่าวัดกระเบื้องเคลือบก็เรียก
 จะเปนเพราะพึ่งจะใช้มุงกระเบื้องเคลือบคราวนั้น) แลซ่อมแซม
 ปฏิสังขรณ์วัดพระยาแมน ซึ่งพระองค์ได้เสด็จประทับอยู่เมื่อ
 ทรงผนวชนั้นขึ้นด้วยอีกวัดหนึ่ง พระราชทานนามว่าวัดบรม
 ราชวาส ฤๅปีจุลศักราช ๑๐๕๗ ไปรบให้ทำพระที่นั่งใน
 พระราชวังขึ้นอีกองค์หนึ่ง ชื่อนามว่าพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์
 ขลุ่สระเปนคูข้ายขวาพระที่นั่งองค์นั้น แลให้ราชทูตออก
 ไปเจริญทางพระราชไมตรี ณกรุงฝรั่งเสศเหมือนแผ่นดินก่อน
 ครั้งนั้นคดียังได้ช้างเผือกพัง ที่แขวงเมืองสุวรรณโคณฑ์
 ช้าง ๑ นกเสด็จเจ้าเมืองเขมรถวายมาช้าง ๑ ฤๅปีจุล
 ศักราช ๑๐๕๘ มีลาวขาวตัวหนึ่งออกกนหนึ่งชื่อบุญกว้างแสดง
 ตัวว่าเปนผู้มีบุญ คิดการขบถกับพรรคพวก ๒๘ คน
 พาถิ่นมาอยู่ณะแขวงเมืองนครราชสีมา ราชบุตรพาถิ่นเชื้อ
 ถือ เข้าเปนพรรคพวกอ้ายบุญกว้างเปนอันมาก จนถึง

พระยานคร ราชสีห์มา ไม่อาจปราบปรามได้ จึงทำเป็นจะ
 เข้าด้วย แล้วพ่อตง ให้ธามา ถึงเมือง ทพบุรี จึงมีหนังสือ
 บอกตงมา ขอ กองทัพกรุง ขึ้นไปช่วย จัน อ้าย บุญ กว้าง แด
 พรหม พวก ขบถ ได้ประหาร ชีววิทย์ เสียสิ้น ฤๅปีจุลศักราช ๑๐๕๗
 พระเจ้ากรุง ศรีสัตนาคนหุตมี พระราชสาส์น นำเครื่องบรรณาการ เข้ามา
 ว่าเจ้า นคร หลวง พระบาง ยก กองทัพ มาล้อมเมืองไว้ ขอ กอง
 ทัพ ไทย ขึ้นไปช่วย จึงโปรด ให้พระยานคร ราชสีห์มา เป็นแม่ทัพ
 ยกไป พระยานคร ราชสีห์มา ไปถึง มิได้เข้ารบพุ่ง มีหนังสือ
 ไปเกลี้ย ถอดอม ให้เจ้า นคร หลวง พระบาง กับ พระเจ้ากรุง ศรีสัตนาคน
 หุต กลับเป็นไมตรี กันได้ โดยปรกติแล้ว ก็เลิกทัพกลับมา ส่วน
 พระเจ้ากรุง ศรีสัตนาคนหุต ระฤก ถึง พระเดช พระคุณ สมเด็จ
 พระมหาบุรุษ ซึ่งได้โปรด ให้กองทัพ ขึ้นไปช่วย จึงแต่ง
 พระจิตาธิปไตย พระแก้วฟ้า ส่งมา ถวาย ครั้นนั้นมาถึง พระนคร
 พระมหาอุปราช ทูลขอ ก็ พระราชทาน ไปเป็นบาทบริจาริกา ใน
 กรม พระราชวังบวร ฯ ฤๅปีจุลศักราช ๑๐๕๘ สมเด็จ
 พระมหาบุรุษ ทรงพระประชวรหนัก กรม พระราชวังบวร ฯ
 ทรงระแวง ในเจ้าพระขวัญ เห็นว่าคนทั้งหลาย นิยม นับถือ
 ว่า เป็นเชื้อสาย สมเด็จ พระรามาชินดี ที่ ๓ พา กันเข้า เช่น
 ข้าไทยมา มาก เกวจะ เป็นศัตรู ราชสมบัติ จึงคิดการ กับ
 เจ้าฟ้าเพชรฟ้าเจ้าพร ซึ่ง เป็น พระโอรส ของ พระองค์
 หลวงเจ้าพระขวัญ มา จำเริญ โทษเสีย สมเด็จ พระมหาบุรุษ

ทรงทราบ ก็ทรง พระพิโรธ แก่ กรมพระอาษา จัง บวร ฯ เป็นอัน
มาก จึง มอบ ราช สัมบัต แก่ เจ้า พระพิไชย สุนทร ราช ภาติไนย
แล้ว เสด็จ สวรรคต พระ องค์ ได้ เสด็จ ราช สัมบัต มา ๑๕ ปี พระ
ชนม์ ได้ ๗๑ พรรษา สวรรคต ใน ปี จุศักราช ๑๐๕๙ ปี

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า พระเพท ราช ชาติ ครอง ราช สัมบัต เมื่อ จุศักราช
เท่า ไฉน พระนาม อย่าง ไฉน
- ๒ ถาม ว่า โปรด ตั้ง ผู้ใด เป็น กรม พระ ราช จัง บวร ฯ แต่ ผู้ใด
เป็น กรม พระ ราช วัง หลัง
- ๓ ถาม ว่า ใน แผ่น ดิน สัม เสด็จ พระ มหา บรมุขย์ เกิด ขบถ ชาติ ครั้ง
คือ ใคร เป็น ขบถ บ้าง
- ๔ ถาม ว่า สัม เสด็จ พระ มหาบรมุขย์ ทรง สว่าง วัด ที่ วัด
สว่าง พระ ที่ นั่ง ที่ องค์ แต่ มี นาม อย่าง ไฉน บ้าง
- ๕ ถาม ว่า ใน แผ่น ดิน สัม เสด็จ พระ มหาบรมุขย์ ได้ ข้าง เฝือก
ที่ ข้าง ได้ มา แต่ ไฉน บ้าง
- ๖ ถาม ว่า สัม เสด็จ พระ มหาบรมุขย์ ทรง ราช สัมบัต ที่ ปี
พระ ชนม์ เท่า ไฉน
- ๗ ถาม ว่า สัม เสด็จ พระ มหาบรมุขย์ ทรง มอบ ราช สัมบัต แก่ ไฉน
สวรรคต เมื่อ ปี จุศักราช เท่า ไฉน

วงษ์ ปราสาททอง (ต่อไป)

แผ่นดิน หดอง ธร ศักดิ์ดี สมเด็จพระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๘

เมื่อ สมเด็จพระ มหาบรมุญย์ ธรรมรัต แล้ว เจ้าพระ พิไชย
 สุนทร จึงไป กราบ ทูล อ้น วอน ถวายราช สมบัติ แก่ กรม พระ
 ราช วัง บวร ฯ เป็น หลาย ครั้ง กรม พระ ราช วัง บวร ฯ ก็ เสด็จ
 ขึ้น เสด็จ ราช สมบัติ ใน ปี จุติ ศักราช ๑๐๕๙ สืบพระ วงษ์ ปราสาท
 ทอง ต่อไป ทรง นาม สมเด็จพระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๘ โปรด ให้
 เจ้า ฟ้า เพ็ชร พระ ราช โอรส องค์ ใหญ่ เป็น กรม พระ ราช วัง บวร ฯ
 รับ พระ มั่น ชูร เจ้า ฟ้า พร พระ ราช โอรส องค์ น้อย เป็น พระ
 มั่น ชูร น้อย ทรง จัด การ ถวาย พระ เพลิง พระ บรม ศพ สมเด็จพระ
 มหาบรมุญย์ โดย ราช ประเพณี ทุก ประการ สมเด็จพระ
 ธรรมเพ็ชร ที่ ๘ ทรง พระ ราช คำริห์ ถึง ภูมิ ประเทศ ที่ พระ องค์ ประสูติ
 ทั้ง พระ ราช มารดา บอก ไว้ จึง ครัด ให้ ไป สร้าง พระ อาราม
 ขึ้น ที่ ตำบล บ้าน โพ ประทับ ช้าง แขวง เมือง พิษณุ นั้น วัด หนึ่ง
 ครั้น สร้าง สำ เร็จ ก็ เสด็จ ไป ทำ การ ถอด กรม ราช ทาน
 นาม ว่า วัด สหะชาติ ราช อาราม แต่ คำ ราช ฎร เรียก ว่า
 วัด โพ ประทับ ช้าง มา จน คราว เก่า ทุก วัน นี้ แล้ว ทรง ตั้ง พระ
 ธรรมคนเหี้ย เดิม ใน สมเด็จพระ มหาบรมุญย์ ซึ่ง เป็น พระ ราช
 มารดา เสด็จ ของ พระ องค์ นั้น ขึ้น เป็น กรม พระ เทพา มาตุ
 เสด็จ ไป อยู่ ที่ พระ คำหนัก ใกล้ วัด ดุสิต ส่วน กรม หดอง
 โยธาพิชัย กรม หดอง โยธา เทพย์ ก็ ถูกราช พระ ครัด

น้อย ไป อยู่ ที่ พระตำหนัก โกธวัช พุทฺธิ สวรรย์ พระ ครัส
 น้อย นั้น เค้า เรียน ศิลปศาสตร์ วิชา อาคม ต่าง ๆ ทรง พระ ปรึษา
 ฉลาด รอบรู้ หาดาย ประการ ครั้น พระ ชนม์ พรหมฯ ถิ่นอุป สัมบท ก็
 ไป ทรง ผนวช เปน พระ ภิกษุ สำนัสนุญ ไม่ได้ บรา กฏ พระ นาม
 ใน พง ษาวดาร คอ ไป อีก ส้ม เต็จ พระ สวรรเพ็ช ที่ ๘ พอ พระ
 ไทย แต่ เสด็จ เทียว ประ พาศ ทำ ปาณาติบาต แก่ หมู สัตว์ ต่าง ๆ
 เปน เนื่อง นิคม น้ำ พระ ไทย ตูร่าย หยาบ ข้าง หนา ไป ด้วย ออกุศล
 ทุจริต ผิด จาก ราช ประเพณี พระ เจ้า แผ่น ดิน แด่ก่อน มา จน ปรากฏ
 พระ นาม ตาม ที่ ราช ฎร เวียก กัน เวลา นั้น ว่า พระ พุทฺธิ เจ้า
 เดื่อ ครั้ง หนึ่ง เสด็จ ไป ถ่อม ข้าง เดือน ๑๖ แขวง เมือง นคร
 สวรรค์ คึง พลับ พดา ค่าย หดวง ณ ตำบล บ้าน หูกวาง ระหว่าง
 ทาง ที่ จะ ออก จาก ค่าย หดวง ไป ค่าย ถ่อม นั้น มี ฝั่ง ใหญ่ ขวาง
 กทาง อยู่ ถ้า จะ เดิน ต้อง ข้อม วง ไป โทด นัก จึง โปรด
 ให้ กรม พระ ราช วัง บวร ๑ แด พระ มณเฑียร น้อย ทั้ง สอง
 พระ องค์ เปน ฌ กอง เกณฑ์ พด ฌ มึง ให้ เปน ฐิณน ข้าม ไป
 ค่าย ถ่อม ให้ แลว ใน เวลา เดียว ให้ จง ได้ ครั้น เวลา รุ่ง เข้า
 ตูร ส้ม เต็จ พระ สวรรเพ็ช ที่ ๘ ก็ เสด็จ ทรง ข้าง พระ ที่ หนึ่ง จะ ข้าม
 ไป ค่าย ถ่อม โดย ทาง ที่ ฌ ฌน ใหม่ นั้น พอ เสด็จ ถึง กทาง มึง เท้า
 หน้า ข้าง พระ ที่ ฌ ฌยียบ หล่ม ถด้า ลง ไป หนึ่ง ฌ หนึ่ง แดว ก็ ถอน
 ฌน เดย ไป ได้ ด้วย มึง นั้น ทูบ ปราย ยัง ไม่ ฌน นึก เพราะ ทำ
 การ เวลา เดียว ส้ม เต็จ พระ สวรรเพ็ช ที่ ๘ ทรง พระ พิโรธ ว่า
 พระ ราช โอรส ทั้ง ๒ พระ องค์ คิด ขบถ จะ ทรง พ้น กรม พระ

ราช วัง บวร ฯ แด่ พระ บัณ ชูร น้อย ด้วย พระแสง ของ ง้าว แต่ ใน
 เวลา ที่ ทรง ข้าง อยู่ นั้น หาก คอาน ห้าย แกล้ง เกี้ยว ข้าง พระ
 ที่ นั้ ง ไว้ ไม่ ให้ ได้ ทน ข้าง พระ ที่ นั้ ง พระ บัณ ชูร ทั้ง ๒ พระ องค์
 จึง ไ้ รอด ไป ได้ ครั้น เมื่อ เสด็จ กลับ มา พลับ พลา แล้ว ด้วย
 สามารถ ที่ ทรง พระ พิ โธม มี รับ ตั้ง ให้ ถึง พระ ราช อาชญา แล่ พระ
 บัณ ชูร ทั้ง ๒ พระ องค์ ทั้ง เวลา เข้า เวลา เย็น เสมอ ทุก วัน
 กว่า เสด็จ กลับ ต่อ พระ บัณ ชูร ทั้ง ๒ พระ องค์ มี รับ ตั้ง ให้ เรือ
 เร็ว ลอย ลง มา ทูล เชิญ เสด็จ งาม พระ เทพา มาตุ ญัตติ สัตติ เสด็จ
 ขึ้น ไป ขอ พระ ราช ทาน โทษ จึง ไ้ ไป รท พระ ราช ทาน ให้
 แต่ ต้อง รับ พระ ราช อาชญา มา ถึง ๗ วัน ครั้น เสด็จ กลับ พระ นคร
 พระ ราช โอรส ทั้ง ๒ พระ องค์ ก็ คง รับ ราช ทาน เป็น ปกติ
 ตั้ง ตั้ง แต่ ก่อน ณั้ จตุ ศักราช ๑๐๖๒ สม เ็จ พระ ธรรม เพ็ช ที่ ๘
 เสด็จ ทรง เรือ พระ ที่ นั้ ง เอก ไชย จะ ไป ประ พาศ ทรง เบ็ด ณะ ปาก น้ำ
 เมือง ลำ คร บรู พอ เสด็จ ถึง คำ มด โกล ขาม เรือ พระ ที่ นั้ ง
 เข้า คดอง ไป แด่ คดอง นั้น คด เคียว นั้ ก พัน ห้าย นร สิงห์ คัด
 แก่ มี หัน หั เรือ พระ ที่ นั้ ง ก็ โดน ถึง ไม่ ไหญ่ ไชน หัก กระ
 เค้น ลง น้ำ ไป พัน ห้าย นร สิงห์ จึง กระ โดน ขึ้น ผั้ ทน โต นั้น ร้อง
 ทูล ขอ รับ พระ ราช อาชญา ถววย ชี วิตร ตาม พระ ราช กำหนด กฎหมาย
 สม เ็จ พระ ธรรม เพ็ช ที่ ๘ ทรง เห็น ว่า พัน ห้าย นร สิงห์ รู้ ตัว ว่า
 ทำ ผิด ก็ ทรง พระ กรุณา มี ได้ เอา โทษ พัน ห้าย นร สิงห์ ก็ ไม่
 ยอม ทูล อธิวอน แต่ จะ ให้ ประ หาร ชี วิตร อย่าง เดียว จึง ครัด
 ให้ ประ หาร ชี วิตร เสีย แล้ว ให้ ทำ เป็น ค้าด เทพา รัช ขึ้น ไว้

เอา ศัษะ นร สิงห์ กับ โขน เรือ พระที่นั่ง ชัน พัด กรรรม บน ศาล นั้น ศาล
เทพา วัณษ ที่ ตำบล นั้น ก็ ปรากฏ มา จน ทุก วัน นี้ ครั้น เสด็จ
กลับ พระ นคร จึง มี รับ สั่ง ว่า คตอง โลก ขาม นั้น คต ถก ได้ ยว นั ก
ให้ พระ ราช ส่ง คราม เปน แม่ กอง ขุด คตอง ถัด โลก ขาม ตรง ไป
ทลุ ออก แม่ น้ำ เมือง ตำ คร บูรี ได้ ลง มือ ขุด เมื่อ ปี จุต ศักราช
๑๐๖๗ ครั้น จุต ศักราช ได้ ๑๐๖๘ ปี การ ขุด คตอง ตั้งแต่ ริม
วัด หนู เปน ปาก คตอง ข้าง เหนือ ไป จน ถึง โลก ขาม ได้ ครั้ง หนึ่ง ยัง มี ได้
ตำ เรือง พอส้ม เต็จ พระ ธรรม เพ็ช ที่ ๘ ทรง พระ ประชวร ถึง ด การ ไว้
พระ อาการ ประชวร หมัก จึง มอบ ราช สัม บั ตี แก่ กรม พระ ราช วง
บวร ฯ ส้ม เต็จ พระ ราช ไอร่ สแล้ว ก็ เสด็จ สวรรคต ใน ปี นั้น
เสด็จ อยู่ ใน ราช สัม บั ตี ได้ ๙ ปี พระ ชนม์ ๕๕ พรรษา

คำถาม

๑. ถาม ว่า ส้ม เต็จ พระ มหา บุรุษย์ เสด็จ สวรรคต แล้ว ใคร ได้
ครอง ราช สัม บั ตี เมื่อ จุต ศักราช เท่า ไ
๒. ถาม ว่า ส้ม เต็จ พระ ธรรม เพ็ช ที่ ๘ ทรง ตั้ง ใคร เปน กรม
พระ ราช วง บวร ฯ แด ใคร เปน พระ บัณฑูร น้อย
๓. ถาม ว่า ทรง สร้าง วัด ที่ วัด ชื่อ วัด อะไร เดิม เปน ที่ อะไร
๔. ถาม ว่า เหตุ ไใด ราช ฏูร จึง เรียก พระ นาม ส้ม เต็จ พระ
ธรรม เพ็ช ที่ ๘ ว่า พระ พุทธ เจ้า เสด็จ

- ๕ ถามว่า โปรดให้ชุด คดอง ถัก ผ้าบด ไค
- ๖ ถามว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ อยู่ในราชสมบัติกี่ปี
พระชนม์ได้เท่าใด
- ๗ ถามว่า เมื่อทรงพระประชวรหนัก ทรงมอบราชสมบัติ
ให้แก่ใคร สวรรคต ในปีจุลศักราชเท่าใด

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (ขุนหลวงห้ายี่)

กรมพระราชวังบวร ฯ ได้เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ ในปี
จุลศักราช ๑๐๖๘ ทรงพระนามสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ พระ
องค์เสด็จประทับอยู่ ณ พระที่นั่งบรมยงค์รัตนาศน์ ฝ่ายซ้าย
สระ จึงปรากฏพระนามว่า พระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ โปรดให้
สมเด็จพระอนุชา พระมโหตรน้อย เป็นกรมพระราชวังบวร ฯ
รับพระมโหตรแล้ว ทรงจัดการถวายพระเพลิง พระบรมศพสม
เด็จพระราชบิดา โดยราชประเพณี สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘
มีพระอริยาไศรย ชอบทรงประพาศการ อันเป็นอกุศลทุจริต
คล้ายกับสมเด็จพระราชบิดา เป็นอันว่าพอพระไทยเสด็จ
ประพาศทำปณณาคิบาต แก่หมู่สัตว์ทั้งหลาย โปรดเสวยปลา
ตะเพียน เพศดานปลากระ ให้เป็นนิจจนปรากฏพระนามอีก
อย่างหนึ่งว่า พระเจ้าอยู่หัวทรงปลา ในปีจุลศักราช ๑๐๗๒
นักเล็งเจ้าเมืองเขมรเกิดอริวิวาทกัน กับนักแก้วฟ้าสะจอง ฯ
ตอบไปขอทัพญวนมาตีเขาเมืองเขมรได้ นักเล็งหนีจาก
เมืองเขมร จึงมาพึ่งอยู่ในพระนคร โปรดให้ตั้งบ้านเรือน

ครอบครัว อยู่ใกล้ วัด ค้าง คาว ภายหลัง ครัสต์ ให้ นักเสด็จ ไป
 ต่ เมือง เขมร ขึ้น พระราช ทาน กอง ทัพ ไทย ให้ ยก ไป ทั้ง ทาง มก
 ทาง เรือ เปน อัน มาก ให้ เจ้า พระยาจักรี เปน แม่ ทัพ ยก ไป
 ต่ หัวเมือง ใหญ่ น้อย ได้ หลายเมือง จน ยก เข้า ถ้อม เมือง หดง ไว้
 นัก แก้ว พ้า สะ จอง เห็น ว่า จะ สู้ ไม่ ได้ จึง ยอม ย่อน น้อม ขอ เปน เมือง
 ขึ้น แต่ โดย ต่ กอง ทัพ ไทย ก็ ยก กลับ พระ นคร ส้ม เค็จ พระ
 สรร เพ็ช ที่ ๔ มี พระ ราช โอรส ๓ พระ องค์ ๆ ใหญ่ ทรง พระ นาม
 เจ้า พ้า นเรศวร โปรด ให้ เปน กรม ขุน สุเรนทร์ พิทักษ์ พระ องค์
 กตาง ทรง นาม เจ้า พ้า อโภย พระ องค์ น้อย ทรง นาม เจ้า พ้าปรเมศวร
 อนึ่ง ส้ม เค็จ พระ สรร เพ็ช ที่ ๔ ได้ ทรง ปฏิสังขรณ์ ซ่อม แปรณ วัด
 มเหยงคณ์ วัด ๑ กรม พระ ราชวัง บวร ๖ ปฏิสังขรณ์ วัดกุฎีดาว
 วัด ๑ ครั้น เมื่อ จุล ศักราช ๑๐๘๓ มี รับ ตั้ง ให้ พระ ราช สง
 กราม เปน แม่ กอง ขุน พด ไป ขุด คลอง โคก ขาม ที่ ยัง ขุด ค้าง ขุด
 คลอด ไป ถึง มหา ไชย แล้ว เสรีจ จึง โปรด ให้ เดือน ยศ พระ
 ราช สง กราม ขึ้น เปน พระ ยา พระ ราช ทาน นาม คลอง ที่ ขุด
 ตั้งแต่ ปาก คลอง ข้าง เหนือ ไป จนถึง โคก ขาม ตอน นั้น นั้น ว่า
 คลอง พระ พุทธ เจ้า หดง (เพราะ ว่า ขุด ค้าง มา แต่ ครั้ง
 แผ่น ดิน ส้ม เค็จ พระ ราช บิดา) คลอง โคก ขาม ต่อ ไป จนถึง
 แม่น้ำ เมือง ลำคร บัว ออก มหา ไชย ตอน นั้น พระ ราช ทาน นาม
 ว่า คลอง มหา ไชย ชล มารค แล้ว ให้ สร้าง บั๊ม ขึ้น ที่ ปาก
 คลอง มหา ไชย นั้น บั๊ม นั้น ทำ อย่าง บั๊ม วิไชย ประสิทธิ์

เมื่อสำเร็จแล้วชาน นามว่า บ่อม วิเชียร โชดกั แล้วจึงให้ พระ
 ชน บุรี เปน แม่ กอง ขุด คดอง เติร์ด น้อย คัก ถัด คุ้งมาง บัวทอง
 อีก คำบถ หนึ่ง แล้ว เสร็จ ฤๅปี จุล ศักราช ๑๐๘๗ พระพุทธ
 ไศยาศน์ ใหญ่ ในวิหาร วัดป่า โมก จะเปน อันตราย ด้วย น้ำ
 ชัด ดึง กัด เขาร พัง เข้า ไป เกือบ จะ ถึง วิหาร จึง โปรด ให้ พระ
 ยะ ราช ส่ง ครวณ เปน แม่ กอง ขุด พระพุทธ ไศยาศน์ เข้า
 ไป ห่าง ดึง พ้น ที่ พัง สำ เร็จ แล้ว จึง ทำ อุ โบสถ วิหาร การ
 เปรียญ ร่อม แปลง ขึ้น ใหม่ ทั้ง พระ อาราม แต่ ยัง มิ ได้ คดอง
 ขณะ นั้น กรม พระราชวัง บวร ฯ กับ เจ้า พ้า กรม ขุน ตู เรนทร์
 พิทักษ์ เสด็จ ออก ทรง ผนวช อยู่ ทั้ง ๒ พระ องค์ พอ สม เ็จ
 พระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๘ ทรง พระ ประชวร หนัก จึง มอบ ราช สัม มติ
 แก่ เจ้า พ้า ขโขภย พระราช โอรส พระองค์ ถัดมา แล้ว ก็ เสด็จ สวรรคต
 ได้ เสด็จ เสด็จ ราช สัม มติ อยู่ ๒๖ ปี พระชนม์ ได้ ๕๒ พรรษาเศษ
 เสด็จ สวรรคต ใน ปี จุล ศักราช ๑๐๘๘

๑. ถามว่า สัม เ็จ พระ ธรรม เพ็ชร ที่ ๘ เสด็จ ขึ้น เสด็จ ราช สัม มติ
 เมื่อ ปี จุล ศักราช เท่า ไ้
๒. ถามว่า ซึ่ง เรียก พระ นาม ต่าง ๆ แปลก ไม่ เปน ๓ อย่าง
 มี ต้น เหตุ เปน ที่ อ้าง อย่าง ไ้
๓. ถามว่า เหตุ ไ้ ที่ ให้ ลอง ทิ้ง ไป ได้ เนือง เขมร แล้ว แพ้ ญาน

๕. ถามว่า ใน แผ่นดิน ส้มเตี๊ญ พระ สรรเพ็ช ที่ ๘ ทรง
สร้าง วัด อะไร บ้าง
๕. ถามว่า ใน แผ่นดิน ส้มเตี๊ญ พระ สรรเพ็ช ที่ ๙ ขุด กุดของ
ที่ ดำ บด คือ ดำ บด ไต บ้าง
๖. ถามว่า ส้มเตี๊ญ พระ สรรเพ็ช ที่ ๙ เมื่อ ทรงพระ ประชวร
หนัก ทำ ไหม จึง มอบ ราช สัมบัติ แก่ เจ้า พ้า อโภษ
๗. ถามว่า ส้มเตี๊ญ พระ สรรเพ็ช ที่ ๙ อยู่ ใน ราช สัมบัติ ที่ มี
พระ ชนน์ เท่า ไ
๘. ถามว่า ส้มเตี๊ญ พระ สรรเพ็ช ที่ ๙ สวรรคต เมื่อ ปี จุล
ศักราช เท่า ไ

แผ่นดิน ส้มเตี๊ญ พระ บรม ราช ธิราช ที่ ๓

(พระบรม โภษ)

ฝ่าย กรม พระ ราช วัง บวร ฯ ครั้น ทราบ ว่า ส้ม เตี๊ญ พระ
เชษฐา ธิราช เสด็จ สวรรคต แล้ว ก็ ถา ณนอช แต่ เจ้า พ้า
กรม ขุน สุนทร พิศัย นั้น ทรง ดำริ หึ เห็น ว่า ถ้า พระ องค์
จะ ถา ณนอช ออก ด้วย ก็ จะ ต้อง เกิด แย่งชิง ราช สัมบัติ กัน ขึ้น
กับ กรม พระ ราช วัง บวร ฯ จึง มิ ได้ ถา ณนอช ฝ่าย เจ้า พ้า อโภษ
ทราบบ ว่า เจ้า พ้า กรม ขุน สุนทร พิศัย ผู้ ควร จะ ได้ ราช สัมบัติ ไม่ ถา
ณนอช แล้ว ก็ ถื อ ว่า ราช สัมบัติ ส้ม เตี๊ญ พระ ราช บิดา ได้
มอบ พระ ราช ทาน ไว้ แก่ พระ องค์ ฯ ก็ จะ ครอง ราช สัมบัติ

เอง ไม่ยอม ถวาย แก่ กรม พระราช วัง บวร ฯ จึง ตรี
เตรียม ผู้คน ตั้ง ค่าย คู คอย รบ สู้ มัน คง ส่วน ข้าง กรม พระ
ราช วัง บวร ฯ นั้น ก็ รับ สิ่ง ว่า ถ้า ราช สัม บั ตี ได้ แก่ เจ้า พ้า
กรม ชุน สุเรนทร พิทักษ์ ผู้ เปน พระ ราช โอรส พระ องค์ ใหญ่ จึง จะ ยอม
ไม่ ยอม ให้ แก่ เจ้า พ้า อโกลย ก็ ตรี เตรียม ข้าราชการ
ฝ่าย พระราช วัง บวร ฯ ตั้ง ค่าย สู้ รบ บ้าง พวก วัง หลัง กับ
วัง นำ เกิด รบ พุ่ง กัน เปน คึก กตาง พระ นคร อยู่ หลาย เวลา ขณะ
นั้น พระ ชน บรู๊ ไป อาษา เจ้า พ้า อโกลย มา ตี ค่าย วัง นำ แดง ๒ ค่าย
ชุน ขำ นาม ทหาร วัง นำ จึง อาษา ยก กอง ทัพ ไป ตี ทัพ
พระ ชน บรู๊ ๆ ตาย ใน ที่ รบ เจ้า พ้า อโกลย ครั้น เสีย ทัพ พระ
ชน บรู๊ ก็ คิด ครั้น คร้าม จึง ชวน เจ้า พ้า พรเมศวร์ คิด อ่าน พากัน
หนี ไป ชุ่ม อยู่ บ้าง อ้อ แหวง คำ บด บ้าน เอกราช ชุน ขำ นาม
ตาม ไป จับ มา ได้ ให้ สำ เร็จ โทษ เสีย ทั้ง สอง พระ องค์ ฝ่าย
พวก ข้าราชการ ที่ เข้า ด้วย เจ้า พ้า อโกลย ก็ ให้ ประหาร ชีวิต
ข้าง เปน แดง พระ ราช อาญา บ้าง ตาม สมควร แก่ โทษ
ขณะ นั้น ข้าราชการ ทั้ง ปวง จึง เชิญ เลี้ยง กรม พระราช วัง บวร ฯ
ขึ้น ด้วย ราช สัม บั ตี ใน ปี จุล ศักราช ๑๐๔๕ ทรง พระนาม
สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (แต่ คำ ที่ เรียก ว่า พระเจ้า
อยู่ หัว บรม โกลย นั้น เปน คำ ราช ฎร เรียก กัน เมื่อ สวรรคต
แล้ว ภายหลัง คำ นั้น ก็ เคย เรียก เปน นาม แผ่นดิน ต่อ มา)
โปรด ให้ ชุน ขำ นาม เปน เจ้า พระยา ขำ นาม บริรักษ์ โปรด
ตั้ง พระ บรม วงษา นุ วงษ์ แด ข้าราชการ ขึ้น โดย สม ควร แก่ ความ ชอบ

เปน อัน มาก แต่ ที่ กรม พระ ราช บวร ฯ นั้น ยัง เจียน ว่าง อยู่
 หา ได้ ไปรด ตั้ง ผู้ใด ไม่ แล้ว ก็ ทรง จัด การ พระ ศพ สม เ็จ พระ
 เชษฐา ธิราช ซึ่ง ต้อง ทอด ทั้ง อยู่ เหนือ พระ ยี่ ภู ที่ สวรรคต
 กว่า เดือน (เพราะ เกิด คึก คืด พันธ กัน กลาง พระ นคร ไม่ มี
 ผู้ใด จัด การ เชิญ ถง พระ บรม โกษ) นั้น ตาม ประเพณี แต่
 การ พระ เมรุ ถวาย พระ เสด็จ ทำ แต่ ขนาด น้อย เพราะ ทรง แค้น
 พระ ไทย ว่า พระ องค์ ได้ เคย ร่วม ทุกข์ ร่วม สุข ได้ ดำ มาก
 มาก แค้น ด้วย กัน มา สม เ็จ พระ เชษฐา ธิราช ก็มี ได้ มอบ ราช
 สม บั๊ ให้ มิด นั้น แต่ เจ้า พ้า นเรนทร์ ราช โอรส พระ องค์ ใหญ่
 ก็ มี ได้ มอบ ให้ ไป มอบ แก่ เจ้า พ้า อโกลย ซึ่ง เปน ราช โอรส
 ผู้น้อย อัน ไม่ สม ควร จึง ได้ เกิด การ จด จด ขึ้น ใน แผ่น ดิน
 ทำให้ เดือด เกี้ยว คยัค ปรากฏ ไป ภาย น้า เพราะ เหตุ นั้น อัน สม
 เ็จ พระ บรม ราช ธิราช ที่ ดำ นี้ มี พระ ไทย ต่าง กัน กับ
 สม เ็จ พระ บรม ราช บิดา แต่ สม เ็จ พระ บรม เชษฐา ธิราช
 เพราะ พระ องค์ ทรง บำ เพ็ญ แต่ ลี ฤศต สุจริต มิ ได้ กระทำ
 การ มาป อยาม ข้ำ เถย ทรง แต่ การ เดิน ส่นก เนื่อง นิจ ฤศ
 ฤศ ฤศ ๑๐๙๖ เสด็จ พระ ราช ดำ เนิน ไป ประ พาศ เมือง
 ดพบุรี ฝ่าย ใน พระ นคร มี จัน ประ มาก ๓๐๐ คน คม คติ กัน
 เปน ขบถ ยก เข้า ปล้น เอา พระ ราช วัจ ข้ำ ราช การ ที่ อยู่ รักษา
 พระ นคร ยก พด ออก ตี จัน ขบถ แดก จับ ได้ ได้ ๒๐๐ คน เคษ
 ครั้น เสด็จ กลับ ถง มา ให้ ข้ำ ระ ได้ คน ค้น เหตุ ๕๐ คน ให้ ประหาร
 ชีวิต เสีย นอก นั้น ก็ ถง พระ ราช อาชญา ตาม สม ควร แก่

โทษ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ โปรดให้ซ่อมแซม
 ปฏิสังขรณ์ พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท พระที่นั่งบรรยงก์
 รัตนาศน์ พระที่นั่งสุริยಾಮรินทร์ พระที่นั่งวิหารสมเด็จ
 ที่ชำรุดชำรุด ไซม ให้ใหม่ขึ้นทุกองค์ แด่อดิศาธาราม
 ที่ชำรุดทั้งปวง ก็ซ่อมแปลงขึ้นใหม่เป็นอันมาก แล้วให้มี
 การฉลอง แด่พระองค์เสด็จไป ฆมังการ พระพุทธบาท พระ
 ชินราช พระชินศรีเนื่อง ๆ อุปัชฌาย์เจ้าราช ๑๑๓ พระราชโกษา
 นำความขึ้นกราบบังคมทูลขอ ให้ตั้ง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า
 จิเบศร์ กรมขุนเสนาพิทักษ์ พระราชโอรส พระองค์ใหญ่
 ขึ้นเป็นพระมหาอุปราช ทรงบัญชาข้าราชการทั้งปวงเห็น
 ชอบพร้อมกัน จึงโปรดตั้งให้เป็นกรมพระราชวังบวรฯ
 รับพระบัญชา ครั้นนั้นได้ช้างเผือกพัง ๑ ช้าง แด่ได้ช้าง
 เนียมช้างมีศุภลักษณะ ๆ อีกหลายช้าง อุปัชฌาย์เจ้าราช
 ๑๑๖ ฝ่ายพุกามประเทศมณเฑียรคนหนึ่ง ชื่อสมิงทอมี
 พรรคพวกมากเป็นขบถต่อเจ้าอังวะ กรมพรรคพวกเข้าปล้น
 เอาเมืองหงสาวดีได้ แล้วก็ตั้งตัวขึ้นเป็นเจ้าหงสาวดี
 พม่าเจ้าเมืองเมะตะมะ กับทวายเจ้าเมืองทวาย ก็เกณฑ์พล
 เมืองของตัว กับพลเมืองกสิของด้วยเป็น ๓ เมือง บรรจบทัพ
 ยกลงไป จะตีเมืองหงสาวดี ทวายเจ้าอังวะ พวกไพร่พล
 ทั้ง ๓ เมือง ถอนใจไปเข้าด้วยสมิงทอ เป็นขบถรวมกัน
 สู้รบต่อเจ้าเมืองเมะตะมะ เจ้าเมืองทวาย ๆ เจ้าเมือง
 เมะตะมะ เห็นเหตุก็มาถึง ก็อพยพครอบครัวมาพึ่งกรุงเทพ

จึงโปรดให้รับไว้ ให้ ตั้ง บ้าน เรือน อยู่ ข้าง วัด มณเฑียร
 พระเจ้าอังวะ แจ้งเหตุ ดังนี้ ก็ ขอบ พระไทย สมเด็จ พระเจ้า
 กรุงสยาม ว่า รับ ครอง ครว พม่า แด ทวาย บ้างไว้ จึง แต่ง
 ให้ มานัน จอ สู่ เปน ราชทูต จำ ทูล พระราชคำสอน คุณ เครื่อง
 ราชบรรณาการ เข้า มา ถวาย เปน ทาง พระราชไมตรี สมเด็จ
 พระบรมราชาธิราช ที่ ๓ จึง แต่ง ให้ พระยา ยมราช เปน ราชทูต
 จำ ทูล พระราช คำสอน คุณ เครื่อง ราชบรรณาการ ไป เจริญ
 พระราชไมตรี คอบ แทน พระเจ้าอังวะ ขณะ นั้น สมิง ทอ ยก ทัพ
 ขึ้น ไป ล้อม เมือง อังวะ อยู่ ราชทูต ไทย จึง อุปาย ให้ กิดคิศัพท์
 ทราบ ไป ถึง กอง ทัพ สมิง ทอ ว่า ไทย ยก กอง ทัพ ไป ช่วย สมิง ทอ
 ก็ เด็ก ทัพ กลับ ไป เมือง หงษา วัด ราชทูต ไทย ไป คอบ แทน
 พระราชไมตรี แล้ว ก็ กลับ มา ภาย ถึง ขุนนาง ใน เมือง หงษา วัด
 คิถ ขบถ ต่อ สมิง ทอ ๆ ผู้ ไม่ได้ ก็ หัน เข้า มา ใน เขตแดน สยาม
 สมเด็จ พระบรมราชาธิราช ที่ ๓ ทรง เห็น ว่า สมิงทอ เปน คน
 ชาติต่ำช้า แด ไม่ มีความ กระตัญญู ชื่อ สัตย์สุจริต ให้ จับ สมิง
 ทอ มา จำคุก ไว้ ไม่นาน ก็ โปรด ให้ ไป ปลดปล่อย ให้ พัน เขตร
 แดน สยาม ในปี จุลศักราช ๑๑๐๘ แล้ว จึง ไป ประพาส เมือง
 ตพบุรี นัก โสณ ต้อง สุ่ม ผู้คน อยู่ ณ เมือง ตพบุรี คิถ จะ เปน ขบถ
 พอ ทรง ทราบ เสีย ก่อน ให้ จับ ได้ ตัว มา ขำระ รับ เปน สัตย์ โปรด
 ให้ จำคุก ไว้ ใน ปี นั้น เมือง กุญบุรี มี หนังสือ บอก เข้า มา ว่า
 มี ทองคำ เกิด ขึ้น ที่ ตำบล บาง ตะพาน โปรด ตั้ง เจ้าพนักงาน

ไป ร้อน ได้ ทองคำ เปน อัน มาก จึง ปรา กฏ ชื่อ ว่า ทอง บาง ตะพาน
 มาจน ทุก วัน นี้ ฤๅ ปี จุติ ศักราช ๑๑๑๒ ฝ่าย เมือง เขมร นัก อง
 อึ้ง ถอบ ไป ขอก กอง ทัพ พวน มา ต่ เมือง เขมร ได้ พระ รา มา ชิบตี
 เจ้า เมือง เขมร กับ พระ ศรี ไชย เซษฐา อนุชา แดก หนี มา พัง พระ
 ราช อาณา เขตร์ จึง โปรด ให้ พระ ยา ราช สุภาวดี เปน แม่ ทัพ
 กุม กอง ทัพ ยก ไป ต่ เมือง เขมร นัก อง อึ้ง อ่อน น้อม โดย ต่ ไม่
 สู้ รับ กอง ทัพ ไทย ก็ ยก กลับ พระ นคร อยู่ มา ประ มาณ ปี หนึ่ง
 นัก อง อึ้ง ถึง แก่ พินา โดย จึง โปรด ให้ พระ รา มา ชิบตี ออก ไป
 ครอง กรุง กับ พุชา ตาม เดิม ฤๅ ปี จุติ ศักราช ๑๑๑๖ กรม พระ ราช วง
 บวร ฯ ถอบ ทำ ชู้ ด้วย เจ้า พ้า ถึง วาดัย ทรง ทราบ ให้ ชำระ
 เปน ลัถย์ จึง ให้ ถง พระ ราช อาชญา เขียน โดย ทรง พระ พิ โธษ กรม
 พระ ราช วง บวร ฯ กับ เจ้า พ้า ถึง วาดัย รับ พระ ราช อาชญา ทน ไม่
 ได้ ก็ สิ้น พระ ชนม์ ทั้ง ๒ พระ องค์ โปรด ให้ นำ พระ ศพ ไป ฝัง
 ณ วัด ไชย วัด ณ ราม ส้ม เต็จ พระ บรม รา ชา ธิราช ที่ ๓ มี พระ
 ราช โอรส พระ ราช ธิดา หาดย พระ องค์ พระ ราช โอรส ที่ เปน ผู้
 ใหญ่ นั้น สดง พระ องค์ คือ เจ้า พ้า เอก ทัก กรม ขุน อนุรักษ มนตรี
 พระ องค์ ๑ เจ้า พ้า อุ ทุม พร กรม ขุน พร พินิจ พระ องค์ ๑ เจ้า พ้า
 เอก ทัก ซึ่ง เปน พระ องค์ ใหญ่ นั้น ส้ม เต็จ พระ ราช บิดา ไม่ โปรด
 รับ ตั้ง ว่า พระ อธิยา ไครย ปราศ จาก ความ เพียร จะ รักษา ราช การ
 ไม่ได้ ครั้น เมื่อ จุติ ศักราช ๑๑๑๘ จึง โปรด ตั้ง ส้ม เต็จ พระ
 เจ้า ถก เชอ เจ้า พ้า อุ ทุม พร กรม ขุน พร พินิจ (ซึ่ง ราษฎร เรียก
 กัน ว่า เจ้า พ้า ดอก มะ เต๋ย นั้น) ขึ้น เปน กรม พระ ราช วง บวร ฯ

รับพระ บัณฑูร โดย ทรง ตั้ง พระ ไทย ว่า จะ ให้ ครอง ราช สัมบั ต์
ต่อไป อยู่ มา อีก ๒ ปี ส้ม เต็จ พระ บรม รา ชา ธิ ราช ที่ ๓ ทรง
พระ ประ ชวร หนัก ก็ เสด็จ สวรรคต เสด็จ เสดวย ราช สัมบั ต์ มา ได้
๒๖ ปี พระ ชนม์ ๗๕ พรรษา เศษ สวรรคต ในปี จุ ด ศั ก ราช ๑๑๒๐

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า เมื่อ ส้ม เต็จ พระ สรร เพ็ช ที่ ๔๔ สวรรคต แล้ว
ใคร กับ ใคร เกิด วน กัน เปน คัก กถาง พระ นคร
- ๒ ถาม ว่า ทำ ไม่ จัง เกิด คัก กถาง พระ นคร
- ๓ ถาม ว่า เมื่อ เสร็จ ส้ง คราม แล้ว ใคร ได้ ครอง ราช สัมบั ต์ ใน
ปี จุ ด ศั ก ราช เท่า ไ้ พระ นาม อย่าง ไ้ บ้าง
- ๔ ถาม ว่า ใน แผ่น ดิน ส้ม เต็จ พระ รา มา ธิ ราช ที่ ๓ เกิด ขบถ
กี่ ครั้ง คือ ใคร เปน ขบถ บ้าง
- ๕ ถาม ว่า ใน แผ่น ดิน นั้น มี การ ปฏิ สั ง ฆ ร ณ ์ ซ่อม แปลง
สิ่ง ไ้ บ้าง
- ๖ ถาม ว่า กรม พระ ราช วั ง บวร ฯ พระ องค์ แรก นั้น คือ ใคร
แล้ว ภาย หลัง ไป ไ้ ไน
- ๗ ถาม ว่า กรม พระ ราช วั ง บวร ฯ พระ องค์ ที่ ๒ นั้น คือ ใคร
เหตุ ไ้ ไ้ จัง ไม่ ยก พระ ราช โอรส ผู้ ไ้ ใหญ่ ขึ้น ตั้ง
- ๘ ถาม ว่า ทำ ไม่ พระ เจ้า กรุง ธวั งะ จัง ได้ มี พระ ราช ค้า สัน
เครื่อง บรรณา การ มา ทำ ไ้ ไ้ ตรี กับ ไทย

- ๙ ถามว่า มีทองคำ เกิดขึ้น ที่ ตำบล ไต แขวง เมือง ไต
เมื่อ จุลศักราช เท่า ไ
- ๑๐ ถามว่า เหตุใด ไทย จึง ยก กอง ท้าว ไป ตี เมือง เขมร แล้ว
ได้ เมือง เขมร หรือไม่
- ๑๑ ถามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ อยู่ใน ราช
สมบัติกี่ปี พระชนม์เท่า ไ
- ๑๒ ถามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ สวรรคต ใน บ
จุลศักราชเท่า ไ

แผ่นดิน สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔

(กรมขุนพรพินิจ)

ในระหว่างเมื่อ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ เสด็จสวรรคต
แล้วนั้น ก็ยังไม่คกตงว่า พระราชโอรสพระองค์ใดจะได้
ครองราชสมบัติแน่ เพราะมิได้ใคร่สืบมอบราชสมบัติเฉพาะแก่
พระองค์ใด แต่คงเป็นเจ้าของราชสมบัติอยู่สองพระองค์ คือ
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และ พระราชโอรส
ใหญ่อยู่ในเวลานั้น พระองค์ ๑ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ราชวงศ์บวร ฯ เป็นพระราชโอรสรองลงมา พระองค์ ๑ ทั้ง ๒
พระองค์นี้ร่วมพระมารดาเดียวกัน แต่กรมพระราชวังบวร ฯ นั้น สม
เด็จพระราชาธิบดีโปรดปรานมาก จะใคร่ให้ครองราชสมบัติจึงตั้ง
ให้เป็นมหาอุปราช แต่เมื่อเป็นเวลาที่ทรงพระประชวรหนัก ก็หา

ได้ปรากฏว่า ทรงมอบราชสมบัติ แก่ กรมพระราชวังบวรฯ
 ไม่ จึงเป็นเหตุให้มัวเจ้าของราชสมบัติ เป็นต้องพระองค์
 ดังนี้ ส่วน พระราชโอรสที่ประสูติ แต่พระสนมก็มีอีก
 ทายพระองค์ ในขณะนั้น พระเจ้าลูกเธอ ๓ พระองค์ คือ
 กรมหมื่นจิตรสุนทร ๑ กรมหมื่นสุนทรเทพย ๑ กรมหมื่น
 เสด็จภักดี ๑ ร่วมคิดกัน ล้างล้มผู้คน เครื่องสำตราดู
 ไว้หมายจะชิงราชสมบัติ กรมพระราชวังบวรฯ ทรงทราบ
 เหตุ จึงให้ไปว่ากล่าว ส้มผัก ส้มมาน แต่โดยดี เป็นหลายครั้ง
 ก็มีฟัง ยังกระด้างกระเดื่อง อยู่อย่างเดิม จึงโปรดให้
 จับไปสำเร็จโทษเสีย ทั้ง ๓ พระองค์ แล้ว กรมพระราชวัง
 บวรฯ ก็ทูลถวายราชสมบัติแด่ สมเด็จพระเชษฐาธิราช กรม
 ขุนอนุรักษมนตรีฯ มิได้รับ ครั้นว่า สมเด็จพระราชบิดา
 พระไทยประสงค์จะให้ พระอนุชาธิราชครองราชสมบัติ จะทำ
 ให้ผิดจากพระราชประสงค์นั้นไม่ควร กรมพระราชวัง
 บวรฯ ก็จำเป็นเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ ในปีที่จุลศักราช
 ๑๑๒๐ ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๕ (ใน
 หนึ่งเป็นคำราชทินนามเรียกกัน เมื่อภายหลังเสด็จออกทรงผนวชว่า
 “ขุนหลวงหาวัด”) พระองค์เสด็จประทับ ณ พระที่นั่งสุรเสวี
 ปราสาท ส่วน สมเด็จพระเชษฐาธิราช กรมขุนอนุรักษมนตรี
 ก็เสด็จเข้าไปอยู่ในพระราชมณเฑียรด้วย ประทับ ณ พระ
 ที่นั่งสุริยารามินทร์ ทรงตั้งสมเด็จพระพันปีหลวง ขึ้นเป็น

กรม พระเทพามาตุ อยู่มาได้ ๕ เดือน กรม พระเทพามาตุ ก็
เสด็จ สวรรคต จึงให้เชิญ พระศพ ไปไว้ ณ พระที่นั่ง มรณภัง
รัตนาคน์ด้วย กัน กับ พระบรม ศพ เปน สอง พระโกษ แล้ว
ทรงจัด การ ถวาย พระเพลิง พระบรม ศพ สมเด็จพระราช บิดา
พระราช มารดา โดย วิจิตร อย่างยิ่ง กว่าแต่ก่อน ๆ ทรงบำเพ็ญ
พระราช กุศลต่าง ๆ เปน อัน มาก สมเด็จพระบรม ราชา ธิราช
ที่ ๕ ทรงสร้าง วัด ๆ หนึ่ง พระราชทาน นามว่า วัด
สุทุมพร อาราม ในครั้ง นั้น เหมือน กับ มี พระเจ้าแผ่นดิน ๒
พระองค์ ด้วยต่าง พระองค์ ก็เสด็จ อยู่ใน พระราช มณเฑียร
สมเด็จพระเชษฐา ไม่ได้เป็น พระเจ้าแผ่นดิน สมเด็จพระ
อนุชาซึ่ง เปน พระเจ้าแผ่นดิน จะ ดำรง ราช การ อันใด ก็จำเป
ต้อง เกรง พระไทย เปน การ ชัด ช้อง อยู่ใน ที่ ครั้น สมเด็จพระ
พระบรม ราชา ธิราช ที่ ๕ ทรงจัด ราช การ แผ่นดิน เรียบร้อย
รวม คาบ เปน ปรกติแล้ว ก็ ทูล ถวาย ราช สัม บัติ แต่ สมเด็จพระ
พระเชษฐา ธิราช กรม ขุน อรุณ กษัตริย์ มนตรี แล้ว พระองค์ ออก
จาก ราช สัม บัติ เสด็จไปทรงผนวช อยู่วัดประ ตู ใน ปีจุล ศักราช ๑๑๒๑
เสด็จ อยู่ใน ราช สัม บัติ ได้ ๒ เดือน

คำถาม

๑. ถามว่า เมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ สวรรคตแล้ว
นั้น ราช สัม บัติ เปน ของ ใคร ๆ คิด จะ ชิง ราช
สัม บัติ จึงได้ ๆ ไม่

- ๒ ถามว่า เมื่อสิ้น ศักรราช สัม บัต์ แล้ว ใคร ขึ้น ครอง ราช
 สัม บัต์ ใน ปัจจุบัน ศักรราช เท่าใด
- ๓ ถามว่า พระเจ้าแผ่นดิน ที่เสวย ราช สัม บัต์ ใหม่ ทรงพระ
 นาม อย่าง ไต บ้าง
- ๔ ถามว่า ทรง ตั้ง ใคร เช่นกรมพระเทพามาตุ แล้วทำการถวาย
 พระเพลิง พระศพ ใคร บ้าง
- ๕ ถามว่า สัม เ็จ พระ บรม รา ชา จิราช ที่ ๕ ทรง สร้าง วัด
 ถัด ถัด ชื่อ วัด อะไร บ้าง
- ๖ ถามว่า สัม เ็จ พระ บรม รา ชา จิราช ที่ ๕ อยู่ในราชสัมบัต์
 เท่าใด ทำ ไม่ จัง เจ็ด ก็ ไป ทรง ผนวช ทรง มอบ
 ราช สัม บัต์ แก่ ใคร
- ๗ ถามว่า สัม เ็จ พระ บรม รา ชา จิราช ที่ ๕ ทรง ผนวช แล้ว
 ไป อยู่ วัด ไหน ทรง ผนวช ใน ปัจจุบัน ศักรราช เท่าใด

แผ่นดิน สัม เ็จ พระ บรม ราชา ที่ ๓

(กรม ขุน อนุรักษ์ มน ตรี)

กรม ขุน อนุรักษ์ มน ตรี ได้ เสด็จ ขึ้น เสวย ราช สัม บัต์ ใน
 ปัจจุบัน ศักรราช ๑๑๒๑ ทรง พระนาม สัม เ็จ พระ บรม รา ชา ที่ ๓
 พระ องค์ เสด็จ ประทับ ณ พระที่นั่ง สุริยามรินทร์ จึง ประกาศ
 พระนาม อีก อย่าง หนึ่ง ว่า พระเจ้า อยู่ หัว พระที่นั่ง สุริยา
 มรินทร์ ที่ พระ มหา อุปราช นั้น มิได้ โปรด ตั้ง ผู้ใด ขึ้น ใหม่

เพราะ กรมขุน พร พินิจ ราช อนุชา (ซึ่ง เสด็จ ณะ ราช สัม บั ตี
 ออก ทรง ผนวชนั้น) ก็ ยัง จะ คง เปน เจ้า ของ อยู่ ครั้น
 เมื่อ เสด็จ ราช สัม บั ตี แล้ว มา ได้ เจ็ด แปด วัน พระเจ้า น้อย
 ษาเชอ กรม หมื่น เทพ พิพิตร ก็ ทูล ถา ออก ไป ทรง ผนวช อยู่ วัด
 กระ โจอม เพราะ กรม หมื่น เทพ พิพิตร นี้ แต่ เดิม มา ได้ เข้า
 ผัก ฝ้าย สนิท สนม อยู่ ใน กรม ขุน พร พินิจ หา สู้ สนิท กับ
 สัม เติง พระ บรม ราชา ที่ ๓ ไม่ ครั้น กรม ขุน พร พินิจ ออก ทรง
 ผนวช ก็ ว่า เหว่ พระ ไทย จึง ไป ทรง ผนวช บ้าง ฝ่าย พวก
 ข้าราชการ ที่ ชอบ พอ กับ กรม หมื่น เทพ พิพิตร ก็ ตาม ไป ไม่
 สุ่ม ประ ชุม กัน ณ วัด กระ โจอม เหนือ ๆ กิตติ ศักดิ์ ทราบ ถึง
 พระ เนศวร พระ กวณฺฐ ทรง ส่ง โสย ว่า คิด ขบถ จึง ให้ ข้าราชการ
 ออก ไป จับ ได้ ตัว กรม หมื่น เทพ พิพิตร กับ พระ ยา อโภย
 ราช พระ ยา เพ็ชร ตรี นาย จัย มา คน นอก นั้น หนี ไป ได้ สั้น
 จึง โปรด ให้ เอา กรม หมื่น เทพ พิพิตร ฝาก กำ บั้น พ้อ คำ อังคฤษ
 ไป ปลด ปล่อย ที่ เมือง ลัง กา แก่ คน ที่ จับ ได้ นอก นั้น ให้ ถง
 พระ ราช อาชญา แล้ว จำคุก ไว้ แล้ว โปรด ให้ สร้าง วัด ขึ้น ๒ วัด
 พระ ราช ทาน นาม ว่า วัด ฤๅณ วัด ๑ วัด คุรุชา วัด ๑ ขณะ
 นั้น ฝ่าย ข้าง พุ กาม ประ เศค ของ เจ้าย นาย บ้าน มุก โข ไป ได้
 ครอบ ราช สัม บั ตี ผดุง วงษ์ ใหม่ ใน กรุง อังวะ ทรง นาม ว่า
 พระ เจ้า มาง ถอง ครอบ ราช สัม บั ตี ได้ ๘ ปี ก็ มี อา นุภาพ ปราม
 ปราม ได้ ประเทศ ที่ โกลี เคียง ไป ขึ้น เปน ขอบ ขัน ๗ สี่ มา เปน
 อัน มาก พระ เจ้า มาง ถอง ประสงค์ จะ ใ้ ยก ทัพ มา คี

กรุง สยาม คิด คอยหาเหตุ อยู่ อยู่ จุต ศักราช ได้ ๑๑๑๔ พอ มี
 เหตุ เกิด ขึ้น ด้วย กำ บั่น ของ พม่า ถูก พยุหัต เข้า มา คิด อยู่ ที่
 เมือง คนาว ศรี ไทย จัม พวก นายเรือ แล เก็บ เอา สิ่ง ของ ต่าง ๆ
 ซึ่ง บรรทุก ใน เรือนั้น ไว้ เสีย สิ้น พระ เจ้า มาง ดอง ทรง ทราบ ก็ คัด
 พระ ไทย เห็น เปน ที่ ที่ จะ ยก ทัพ มา คัด กรุง ศรี อยู่ ขยา ส้ม ดั่ง ความ
 ประสงค์ ก็ ละครเตรียม กอง ทัพ ได้ ไพร่ พล เก้า หมื่น ยก กอง ทัพ
 หดง ด่วง เข้า มา คัด เมือง มฤท เมือง คนาว ศรี ผู้ รักษา เมือง กรมการ
 บอก เข้า มา กราบ ทูล ทรง ทราบ จึง ให้ ข้าราชการ ออก ไป สืบ
 ราชการ ทัพ ข้าราชการ ผู้ ไป สืบ ราชการ ได้ พัง แต่ ชาว เจ้า ฎ กักตัม
 มา กราบ ทูล ว่า ทัพ พม่า ยก มา ทาง เมือง มฤท ทาง ๑ ทาง ท่า
 กระดาน ทาง ๑ ทาง เมือง เชียง ใหม่ ทาง ๑ ส้ม เค็จ พระ บรม
 ราชา มิ ได้ ทรง ดำริ หัศ ติว ของ โดย เหตุ อัน ส้ม คอว ก็ ทรง เชื้อ
 เอา ตาม คำ ข้าราชการ กราบ ทูล จึง เกณฑ์ ทัพ แปร กอง เปน พล แปร
 พัน ให้ พระ ยา อโทย ราชา เปน แม่ ทัพ ยก ไป รับ ทัพ พม่า ทาง เมือง
 เชียง ใหม่ ทาง ๑ พวกหนึ่ง อีก สิบ กอง เปน พล หมื่น หนึ่ง ให้
 พระ ยา อโทย มนตรี เปน แม่ ทัพ ยก ไป รับ ทัพ พม่า ท่า กระดาน ทาง ๑
 (สอง ทาง นี้ ยก ไป เปด่า ๆ) ทาง เมือง มฤท นั้น ให้ เกณฑ์ ทัพ ห้า
 กอง เปน พล ห้า พัน พระ ยา ไชย สัง กรม เปน แม่ ทัพ ยก ไป ตัง
 รับ พม่า ณ ตำบล ชาว ขาว รีม เทด ครั้น ทรง ทราบ ว่า พม่า
 ยก มา ทาง เมือง มฤท มาก จึง ให้ พระ ยา ยม ราชา เปน ทัพ นำ
 พระ ยา ขรรมา เปน แม่ ทัพ คุณ พล สอง หมื่น สาม พัน ยก ไป

ตั้ง ณ เมือง กุญบุรี ฝ่าย พม่า ตี เมือง ตนาหว ศรี เมือง มฤท
 เมือง ถวาย ได้ แล้ว ก็ ยก ถวาย เข้า มา ตี ทัพ หน้า พระ ยา ยมราช แด ทัพ
 พระ ยา พิ ไชย สง คราม แด แล้ว ก็ ยก เข้า ตี เมือง กุญ เมือง ปราน
 เมือง เพ็ชรบุรี เมือง ราชบุรี ได้ เปน ลำดับ มา ใน ขณะ นั้น
 กรม ขุน พร พินิจ เสด็จ าด ผนวช มา ช่วย สมเด็จ พระ เชษฐาธิราช
 ว่า ราชการ แผ่นดิน ให้ ตก แต่ง การ รักษา พระ นคร เปน สามารถ
 แด ให้ พระ ยา กระ าด โหม พระ ยา รัตนาศิเบศร์ พระ ยา ราช บัง
 ลัน ออก ไป ตั้ ค่าย รับ ข้ำ คัก ณ ค่าย บัน ตา ตาน ครั้น พม่า
 ยก มา ถึง เข้า ตี ค่าย บัน ตา ตาน ที่ แด แม่ ทัพ นาย กอง ค้อง อา วุช
 ข้ำ คัก ตาย เปน อัน มาก ทัพ หน้า พม่า ก็ ยก มา ตั้ ค่าย โพ ส้ม ต้น
 กอง ทัพ ใน พระ นคร ยก ออก รับ ก็ พ่าย ถอย เข้า มา พม่า ก็ ยก
 ติดตาม เข้า มา ตั้ ถึง พระ เนียต แด กอง ไจร ออก เทียว กวาด คั่น
 ครอบ ครว ราช ภูริ เด็ด ร้อน ถ่ม ตาย แด หั้น เปน อัน มาก แล้ว เอา
 ปืน ใหญ่ ขึ้น จัง กา ณ วัด ราช พถิ วัด กระ มั ตร าช ราช วัด หน้า พระ
 เมรุ ยัง ระ ตม เข้า มา ใน พระ นคร ใน พระ ราช วง แด พระ ที่ นั้
 สุริยา มรินทร์ ทั้ง กตาง วัน กตาง คั่น อยู่ ส้ม วัน พอ พระ เจ้า
 มาง ดอง ประ สวร ก็ เด็ก ทัพ ถอย ไป ทาง เมือง เหนือ ยัง ไม่
 หัน ถึง เมือง ก็ สวรรคต กตาง ทาง ขุน นาง พม่า ก็ เชิญ มหาอุปราช
 ผู้ เปน พระ ราช โอรส ขึ้น ครอง ราช สมบัติ กรุง อังวะ ต่อ ไป
 ฝ่าย ใน กรุง เทพ ๙ ให้ กอง ทัพ ยก ติดตาม ทัพ พม่า ไป
 จน ถึง เขต ร์แดน ก็ ถอย แล้ว ทรง จัด การ ซ่อม แด พระ

นคร ที่ ขำ รุด รุด โทรม ให้ รือ พระ ที่ นั่ง สุริยามรินทร์ ลง ทำ
 ใหม่ ดิบ เตือน ดำ เจริญ ครั้น เสร็จ การ คึก แล้ว กรม ขุน พร
 พินิจ ก็ เสด็จ ไป ทรง ผนวช อยู่ วัด ประ ตู ตาม เติม ครั้ง นั้น
 ฝ่าย มอญ ชาว เมือง เมาะ ตะ มะ ซึ่ง ยก กรอบ ครว เข้า มา สวามี ภัค ดี
 อยู่ใน กรุง ไป คัง ประ ตู ม กัน อยู่ ณ เขา นาง บวช แล้ว
 ก็ คิด ขบถ ขุน พรพค พก ยก เข้า ตี เมือง นคร นา ยก จึง โปรด
 ให้ พระ ยา ดี หราช เตะ โส ยก กอง ทัพ พด สอง พัน ไปปราบ
 ปราบ มอญ ขบถ พวก ขบถ ครั้ง นั้น ไม่มี อาวุธ สิ่ง ใด เสีย ม
 แต่ ไม้ ขว้าง เอา ทัพ พระ ยา ดี หราช เตะ โส แดก เข้า มา จึง โปรด ให้
 พระ ยา เพ็ชร บุรี เปน แม่ ทัพ ขุน พด พัน หนึ่ง พระ ยา ยมราช
 เปน แม่ ทัพ ขุน พด สอง พัน ยก ไป ตี พวก มอญ ขบถ ๆ แดก หนึ่ง
 ไป ทาง เมือง หตัม ลัก
 ฝ่าย ข้าง เมือง อังวะ พระ เจ้า แผ่นดิน ที่ เสวย ราช สัม บัติ
 ใหม่ ให้ ราช บุตร ยก กอง ทัพ ไป ตี เมือง เชียง ใหม่ เจ้า เมือง
 ดำ พูน รู้ ว่า พม่า ยก ไป ตี เมือง เชียง ใหม่ ก็ ร้อน ตัว กัด
 ทัพ พม่า จะ ไป ตี เมือง ตัว บ้าง จึง อพยพ กรอบ ครว เข้า
 มา พัง พระ บรม โภธิ สัมภาร ใน พระ นคร ข้าง เจ้า เมือง เชียง
 ใหม่ ก็ ให้ มี ศุภ อักษร เข้า มา ขอ กอง ทัพ ไทย ไป ช่วย จึง
 โปรด ให้ เกณฑ์ ทัพ หัว เมือง ฝ่าย เหนือ ห้า พัน ให้ พระ ยา
 พิษณุโลกย์ เปน แม่ ทัพ ยก กอง ทัพ ไป ช่วย ยัง มี ทัน ถึง
 เมือง เชียง ใหม่ ๆ ก็ เสีย แก่ พม่า พระ เจ้า อังวะ ครอบ ราช

สมบัติได้ ๓ ปี ก็สวรรคต ชุน นาง ฝ่าย อังวะ จึง เชิญ มง ระ
 ซึ่ง เปน อนุชา ขึ้น ครอง ราชสมบัติ ณ กรุงอังวะ ฝ่าย หุย ทอง จา
 เจ้า เมือง ทวาย คน เก่า (ที่ ขึ้น แก่ ไทย พม่า ถอด เลี้ย เมื่อ ตี เมือง
 ทวาย ไ้ นั้น) ครั้น ทราบ ว่า กรุง อังวะ ผิด ผัน ดิน ใหม่ ก็ कु
 พรรค พวก เข้า จับ พม่า เจ้า เมือง ทวาย ฆ่า เลี้ย แล้ว ขึ้น เปน เจ้า เมือง
 แต่ง ดอกไม้ เงิน ทอง เครื่อง ราชบรรณาการ เข้า มา ถวาย พระเจ้า
 แผ่นดิน สยาม ตั้งแต่ ก่อน พระเจ้า มง ระ ครั้น ได้ ครอง ราชสมบัติ
 ก็ ทรง พระดำริห์ ที่ จะ มา ตี กรุง ศรีอยุธยา อีก พอ มี เหตุ ทวาย
 พวก ข้าง ฝ่าย ไทย เปน ขบถ ขึ้น ครั้ง นั้น จึง ตระเตรียม กอง ทักษิ
 ให้ มัง มหานรธา เปน แม่ทัพ ยก มา ตี เมือง ทวาย ใน ปี จุลศักราช
 ๑๑๒๗ หุย ทอง จา เจ้า เมือง ทวาย ทั้ง เมือง เลี้ย ทน เข้า มา
 เมือง ตนาว ศรี แล้ว บอก ชาวศึก เข้า มา กราบ ทูล จึง โปรด ให้ พระ
 พิเรนทร์เทพคุณ กอง ทักษิ ออก ไป ตี พัง ราช การ อยู่ เมือง กาญจนบุรี
 แม่ทัพ พม่า ได้ เมือง ทวาย แล้ว ก็ ตาม มา ตี เมือง ตนาว ศรี แล เมือง
 มฤทได้อีก หุย ทอง จา ทน มา เมือง ชุมพร พม่า ก็ ยก ทักษิ
 ตาม มา ตี เมือง ชุมพร ได้ แล้ว แล เมือง เลี้ย หุย ทอง จา ทน
 เข้า มา ใน กรุง โปรด ให้ ไป อยู่ เมือง ชลบุรี แม่ทัพ พม่า
 จึง บอก การ ที่ ได้ รับ พง กับ ไทย ไป ยัง เมือง อังวะ แล้ว มัง
 มหานรธา ก็ ยก กอง ทักษิ เลี้ย ตี เมือง เพ็ชรบุรี เมือง ราชบุรี
 เมือง กาญจนบุรี เข้า มา สมเด็จ พระเจ้า แผ่นดิน ให้ กอง ทักษิ
 ออก ค้าง รับ ทุก ด้าน ทุก ทาง ทักษิ ไทย รับ ทักษิ พม่า ไม่ หยุด

พม่า ตี เมือง เหล่า นั้น ได้ เปน ตำ ดับ รุก เข้า มา ทุกที่ จน มา ตั่ง
 ค่าย อยู่ ถึง ตำ บด ตอกระ ออม แด ดง รัง หนองขาว

ใน ขณะ นั้น แม่ทัพ พม่า ชื่อ โป สุกฤดา ยก ทัพ หนุนมาทาง
 เมือง สวรรค โดยก อีก ทัพ หนึ่ง ตั้ง ค่าย อยู่ ณ ปาก น้ำ ประดป

ฝ่าย ใน พระ นคร ก็ ให้ เสนา ทัพ หัว เมือง บั๊กซ์ ได้ ฝ่าย หนึ่ง มา
 รักษา พระ นคร แล หัว เมือง ที่ โกล์ เคียง เปน ตำน ทาง สำคัญ
 นั้น ก็ ให้ จัด การ รักษา กวด ชัน แฉง แฉง ชัน ทั้ง ทาง บก
 ทาง เรือ พม่า ก็ ตี ทัพ ไทย แดก พ่าย เข้า มา ทุก ทาง จน
 โป สุกฤดา แม่ทัพ ยก มา ตั่ง อยู่ ถึง วัด ท่า กา ร้อง แล ก็ ยก เข้า
 มา เฝ้า พระ ที่ นั้ ที่ พระ เนียด เลี้ย ตั้ง ค่าย ใหญ่ อยู่ ณ พระ เนียด
 แล ตั้ง ค่าย รวย ถ้อม รอบ พระ นคร ทำ ตะ พาน ข้าม ทำ นบ รบ
 เข้า ไป ชุก ชุ โมง ค์ รัง เสง กำ แพง แล ตั้ง บั้ม สู้ ชัน ที่ ค่าย วัด นาง ปลัด
 เขา ปีน ใหญ่ ชัน ยิง เข้า ไป ใน กรุง เปน สำมารก

ใน ระ หว่าง นั้น ภายใน พระ นคร แต่ง แม่ทัพ นาย กอง
 ออก สู้รบ พม่า เปน หลาย ครั้ง หลายหน ก็มี ไ้ มี ไ้ ชัย จำ นะ
 เอย มี แด่ คั่น แดก ถัม ตาย ไป ถ่าย เตียว จน หมด ชุน นาง
 ผู้ใหญ่ เหลือ แด่ ชุน นาง ผู้ น้อย ชุน นาง ที่ เปน ชาว ชา คี ต่าง
 ประเทศ แด พ่อ คำ วานี ชี ที่ มา คำ ขาย แด่ เมือง ประเทศ ต่าง ๆ
 กับ นาย โจร นาย ช้อง นาย บ้าน ใหญ่ น้อย ต่าง เข้า อาษา
 ออก สู้รบ กับ ทัพ พม่า ข้าง คีค หนึ่ง ๆ ก็ พ่าย แพ้ ยับ เยน มา

ทุก ครั้ง ทุก ที่ ไฟร์ บ้าน พล เมือง อยู่ใน พระ นคร ที่ ออก
 ยาก ล้ม ตาย เกิด ใจ รุ้ ร้าย ชุก ชุม ครั้ง หนึ่ง เกิด ทั้ง
 เพลิง ขึ้น ใน พระ นคร เพลิง ไหม้ ตั้ง แต่ คำ บด ทำ ทราย แถ้ว
 คิด ข้าม คลอง มา ไหม้ ป่า มะพร้าว ป่า โทณ ป่า ถ่าน ป่า ทอง ป่า หญ้า
 ไหม้ วัด ราช บุรณะ วัด พระ มหา ชาติ ไฟ ไป คับ เพียง
 วัด ณัฏ ทนทร์ เพลิง คิด ครั้ง นั้น ไหม้ มาก เปน หดาย ร้อย หดง
 เรือน แต่ พม่า ตั้ง ถ้อม พระ นคร อยู่ ช้า นาน ถึง สอง ปีเศษ
 ข้าง ใน กรุง เมื่อ ไม่มี ผู้ ออกสู้รบ ช้า คึก ได้ แล้ว ที่ รักษา
 แต่ พระ นคร นั้น ไว้ พม่า จะ รบ หัก เอา พระ นคร ด้วย ถ้า พัง พล
 ทหาร ก็ ยัง ไม่ ได้ ด้วย พล ทหาร ฝ่าย ไทย ยัง ตั้ง ใจ รักษา น่าน
 ที่ เจริญ เติบ โดย สามารถ อยู่ จึง คิด ให้ เอา ปืน ใหญ่ ขึ้น ตั้ง
 บน บัอม สูง วัด นาง ปลื้ม วัด ท่า กา ร้อง ยิง ระดม เข้า ไป
 ใน พระ นคร แถ้ว จุก เชื้อ เพลิง เผา ราก กำแพง เมือง ตั้ง แต่
 เข้า จน กำ กำแพง ก็ ทรุด ตง ทัพ พม่า เข้า พระ นคร ได้
 เอา ไฟ เผา พระ ราช วัง แถ้ว วัด พระ ศรี สวรร เพ็ช ขึ้น ใน ขณะ
 นั้น ประชาชน ทั้ง ปวง ก็ พา กัน แยก ตื่น ออก หนี หนี หนี ไป ส่วน
 สมเด็จ พระ เจ้า แผ่นดิน ก็ เสด็จ หนี เถ็ด ถอด ปะปน ไป กับ
 ราษฎร ภอ รอด พ้น มือ พม่า ช้า คึก ใน คราว หนึ่ง สมเด็จ พระ
 มรณ ราช ที่ ๓ เสด็จ อยู่ใน ราช สัม บั ตี มา ได้ ๙ ปี จึง เสด็จ
 พระ นคร

ฝ่าย ข้าง กอง ทัพ พม่า เมื่อ คี่ พระ นคร ได้ แล้ว ที่ เทียว
 ทำ อัน ตราย ปรา สาท ราช วัง ทั้ง วัด วา อา ราม เย้า เรือน ข้าง

ราช การ แด บ้าน ราชภูริ เลี้ย เปน อัน มาก รือ ทำ ตาย ลง บ้าง
 จุฑ ไฟ เสา เลี้ย บ้าง แล้ว กวาด พระ วงษา นุวงศ์ แด ชำ ราช การ
 ครอม คริด ราชภูริ กับ สิ่ง ของ ทอง เงิน เครื่อง สัตราวุธ ทั้ง ปวง รวม
 รวม ไว้ เสรีจ แล้ว แม่ทัพ ไหญ่ จึง ตั้ง ให้ ลัก เปน นาย กอง
 ตั้ง ค่าย อยู่ ณ ตำบล โพ สาม คั่น คอย ลี้บ เฝ้า ตาม จัป พระ เจ้า
 แผ่น ดิน แด ประ ชาชน ที่ ยัง แดก ฉาน ชำน เซน อยู่ นั้น
 แล้ว แม่ทัพ นาย กอง ทั้ง ปวง ก็ อพยพ ครอม คริด ยกทัพ กลับ ไป
 เมือง ชิง จะ

ขณะ เมื่อ กรุง ฯ ทวารวดี ศรี อัย ทยา เลี้ย แก่ แม่ทัพ พม่า
 บัจจา มิตร นั้น จุฑ ศักราช ได้ ๑๑๒๙ ปี คิด แต่ ปี แรก ตั้ง กรุง ฯ
 ทวารวดี มา จน ปี ที่ เลี้ย กรุง เปน ๕๑๗ ปี นับ กระษัตริย์
 ที่ ได้ ครอง ราชสมบัติ ลี้บ ๆ มา คือ ใน วงษ์ พระเจ้าอยู่ ของ
 เชียง ร่าย ๑๖ พระองค์ วงษ์ เชียง ร่าย ศุโขไทย ๕ พระองค์
 วงษ์ ทรง ขรรหม ๓ พระ องค์ วงษ์ ปราสาททอง ๙ พระ องค์
 วงษ์ บ้าน พูล หวด พระ องค์ ๑ รวม กระษัตริย์ ที่ ครอง กรุง ศรี
 อัย ทยา (ยก ขุนวรวงษา ธิราช เลี้ย ไม่นับ เข้า ใน ลำดับ กระษัตริย์)
 เปน ๕ พระ วงษ์ ๓๓ พระ องค์ ด้วย กัน

คำ ถาม

- ๑ ถาม ว่า กรม ขุน อนุรักษ์ มน ศรี ขึ้น เสด็จ ราช สัมบัติ ใน
 ปี จุฑ ศักราช เท่า ไ้ พระนาม ก็ อย่าง ๆ ไ้ บ้าง

- ๒ ถามว่า ทำไม กรมหมื่น เทพ พิพิธ จึง ไปทรงผนวช แล้ว
มี เหตุ อย่าง ไต กรมหมื่น เทพ พิพิธ ไป ไน
- ๓ ถามว่า ไน แผ่น ดิน นั้น สร้าง วัด ที่ วัด คือ วัด อะไร บ้าง
- ๔ ถามว่า พม่า ยก มา ตั้ กรุง ศรีอยุธยา ครั้ง แรก เพราะ
เหตุ ไต แล ยก ทัพ มา ทาง ไน ไทย ยก ทัพ ไป
รับ ที่ ตำบด ไต บ้าง
- ๕ ถามว่า การ สงคราม พม่า ครั้ง แรก นั้น ไต รับ พง์ กัน
อย่างไร แล้ว ทำ ไน จึง เด็ก
- ๖ ถามว่า เมื่อ พม่า เด็ก ทัพ ไป แล้ว ใคร เปน ขบถ ที่ ไน
ใคร ยก ทัพ ไปปราบ ปราบ พวก ขบถ ตำรวจ
ราบ คานไต่ หรือไต่
- ๗ ถามว่า เมื่อ พม่า ยก ไป ตั้ เมือง เชียงใหม่ ไทย ยก กอง ทัพ
ไป ช่วย ๆ ไต่ หรือไต่
- ๘ ถามว่า พม่า ยก กอง ทัพ มา ตั้ กรุง ศรีอยุธยา ครั้ง หนึ่ง เมื่อ
จุล ศักราช เท่า ไต ยก มา ตั้ เมือง ไต ก่อน
- ๙ ถามว่า ทัพ ไทย ไม่ได้ ออกสู้รบรับ ทัพ พม่า บ้าง เลย หรือ ทัพ
พม่า จึง ตั้ รุก เข้า มา จน ถึง เข้า ตั้ อ้อม พระนคร
- ๑๐ ถามว่า เมื่อ ทัพ พม่า ตั้ ตั้ อ้อม พระนคร อยู่ นั้น ภาย ไน
พระนคร คิด อ่าน ประการ ไต แล ทำ อย่างไร กัน บ้าง
- ๑๑ ถามว่า พม่า ตั้ ตั้ อ้อม กรุง อยู่ ช้า นาน เท่า ไต เพราะ เหตุ ไต
จึง ช้า แล้ว คิด ทำ อย่างไร จึง ได้ พระนคร
ศรีอยุธยา

- ๑๒ ถามว่า สมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ อยู่ในราชสมบัติได้
กี่ปีจึงเสวยพระนคร แล้วพระองค์เสด็จไปไหน
- ๑๓ ถามว่า เมื่อพม่าตีกรุงทวารวดีได้แล้ว พม่าคิด
อ่านทำประการใดบ้าง
- ๑๔ ถามว่า เมื่อเสวยกรุงทวารวดีแก่พม่าข้าศึกนั้น เปน
มีจุดศักราชเท่าใด คิดอายุกรุงทวารวดี
แต่แรกสร้างมาจนเสียดีกี่ปี
- ๑๕ ถามว่า กระษัตริย์ครองกรุงทวารวดี วงษ์อยู่ของเชียงใหม่
รายที่พระองค์ วงษ์เชียงใหม่ รายคู่ไขไทยที่พระองค์
- ๑๖ ถามว่า กระษัตริย์ครองกรุงทวารวดี วงษ์ทรงธรรมเนียม
สถาปนาของ บ้านพุทธหลวง วงษ์ละที่พระองค์
- ๑๗ ถามว่า กระษัตริย์ที่ครองราชสมบัติ กรุงทวารวดี
แผ่นดินไหน ที่ไม่นับเข้าในลำดับกระษัตริย์
- ๑๘ ถามว่า รวมกระษัตริย์ที่ครองกรุงทวารวดีศรีอยุธยาที่วงษ์
ที่พระองค์

ราคา หนังสือ แด่เครื่องเก่าเรียน

คำ นาม สักการ คุณานุคุณ	พิมพ์ครั้งที่	๑	ราคาเล่มละ	๘	อัฐ
มุต บท บรรพกิจ	๑	๕	๑	๓๒	๑
อาทณิกนิกรณ	๑	๓	๑	๒๐	๑
อักษร ประ โยค	๑	๒	๑	๓๒	๑
สัง โยคพิธาน แปล	๑	๕	๑	๒๕	๑
โดย พจน พิจารณ์	รวม หนังสือ เล่ม	๑	๒	๑	๓๒
พิศาด การันต์					
มิตติสาร สำนก เล่ม	รวม หนังสือ เล่ม	๑	๒	๑	๑ บาท
สอง					
ปกรณำพจนารถ	พิมพ์ครั้งที่	๒	๑	๓๒	๑
มุต ปกรณ เล่ม	๑	๑	๑	๓๒	๑
๑	๑	๑	๑	๑	๑ บาท
๑	๑	๑	๑	๓๒	๑
แจ้ง ความ สำหรับ แบบ เรียง เร็ว	๑	๑	๑	๕	๑
แบบ เรียง เร็ว เล่ม	พิมพ์ครั้งที่	๕	๑	๕๖	๑
๑	๑	๑๐	๑	๕๐	๑
๑	๑	๕	๑	๕๘	๑
แบบ สอน อ่าน	๑	๓	๑	๓๒	๑
แบบ กัน ตัว สดุด	๑	๒	๑	๕๘	๑

สยามไวยยาकरणอักษรวิชัย ภาคต้น พิมพ์ครั้งที่ ๒	ราคาเดิม	๒๔	อัฐ
,, ,, ,, ต่อ ,, ,, ๒ ,,	,,	๑๖	,,
,, ,, วจีวิภาค ,, ,, ๒ ,,	,,	๑	บาท
,, ,, วากย ตัม พันธิ์ ,, ,, ๒ ,,	,,	๕๐	อัฐ
วิชานำ รู้ ตัว ของ เรา เอง ,, ,, ๕ ,,	,,	๓๒	,,
อศิป ปกรณ์ ,, ,, ๒ ,,	,,	๑๖	,,
ทิโต ประเทศ ,, ,, ๒ ,,	,,	๒๔	,,
พระ ราชนพชาวดาร ย่อ เด่ม หนึ่ง ,, ,, ๕ ,,	,,	๑	บาท
,, ,, ,, ต่อ ,, ,, ๕ ,,	,,	๔๘	อัฐ
รัชดาภิเษก แด ศึกษา นุกรม เด่ม หนึ่งถึง เด่ม หก			
รวม เข้า เด่มใหญ่ปกแข็งเดิมของ พิมพ์ครั้งที่ ๑ ,,	,,	๓บาท๑๖,,	
ไคร พากย์ ,, ,, ๑ ,,	,,	๑๒	,,
พจนานุกรม ,, ,, ๒ ,,	,,	๕	บาท
แบบ ใต้ประ โยค หนึ่ง ,, ,, ๑ ,,	,,	๑๖	อัฐ
เลข วิธี เด่ม หนึ่ง ,, ,, ๖ ,,	,,	๓๒	,,
,, ,, ต่อ ,, ,, ๓ ,,	,,	๑บาท๑๖,,	
,, ,, ตาม ,, ,, ๒ ,,	,,	๑บาท๔๘,,	
เลข วิธี เด่ม ๔ ขุนบัญญัติ ปก แข็ง ,, ๓ ,,	,,	๒บาท๔๘,,	
,, ,, ปก อ่อน ,, ๓ ,,	,,	๒บาท ๓๒ ,,	
เลข ตำ เร็จ พิมพ์ครั้งที่ ๒ ,,	,,	๑๒	,,
คำราเลข นาย ชื่น เบรียน ปก แข็ง ,, ,, ๑ ,,	,,	๑	บาท
,, ,, ,, อ่อน ,, ,, ๑ ,,	,,	๔๘	อัฐ

แบบเขียน ภาษา อังกฤษ

แด้คเคอร์ อ็อฟโน } บันไดเล่มหนึ่ง พิมพ์ครั้งที่ ๕ ราคาเล่มละ ๓ บาท
 เดคส์ เซอร์วิส

,, ,, ,, ของ ,, ,, ๕ ,, ,, ๓ ,,

,, ,, ,, สาม ,, ,, ๓ ,, ,, ๓ ,,

,, ,, ,, ที่ ,, ,, ๒ ,, ,, ๓ ,,

,, ,, ,, ห้า ,, ,, ๓ ,, ๒ บาท ๕ ๘ อัฐ

โค้ด แบบ ได้ ภาษา อังกฤษ ,, ,, ๑ ราคาเล่มละ ๒ บาท

๘ มุก หัก ตาม มีด แต่ เบอร์ (๑) ถึง (๑๘) ,, ,, ๕ อัฐ

แต่ แบบ เขียน ภาษา อังกฤษ ยัง มี จำหน่าย อีกหลาย อย่าง

